

PRADINIO IR PAGRINDINIO UGDYMO BENDRŲJŲ PROGRAMŲ PRITAIKYMO REKOMENDACIJOS

specialiųjų poreikių mokinių, turinčių vidutinį, žymų ir labai žymų intelekto sutrikimą, ugdymui

VILNIUS, 2009

PRADINIO IR PAGRINDINIO UGDYMO BENDRŲJŲ PROGRAMŲ PRITAIKYMO REKOMENDACIJOS

specialiųjų poreikių mokinių, turinčių vidutinį,
žymų ir labai žymų intelekto sutrikimą, ugdymui

Vilnius
2009

UDK 371.3:376(474.5)

Pr-07

REDAKCINĖ GRUPĖ:

R. Labinienė (vadovė), E. Astapovičienė, dr. V. Gevorgianienė, E. Maščinskaitė, L. Palačionienė

RENGĖJAI:

R. Bruzga, L. Čiuprinokovienė, dr. V. Gevorgianienė, V. Liaudanskienė, V. Markevičienė, V. Nemeikaitė, I. Rimkienė, A. Rimkus, R. Vaitiekūnienė, V. Vansavičienė

SIŪLYMUS TEIKĖ:

T. Aidukienė, I. Bujauskienė, R. Juškuvienė

Išleista Švietimo aprūpinimo centro užsakymu

ISBN 978-9955-611-48-6

ĮVADAS	5
KOMUNIKACINĖ VEIKLA	8
PAŽINTINĖ VEIKLA	14
ORIENTACINĖ VEIKLA	47
MENINĖ VEIKLA	71
Dailė.....	71
Muzika	78
Technologijos.....	89
FIZINĖ VEIKLA	103
LITERATŪRA	111

ĮVADAS

Pradinio ir pagrindinio specialiojo ugdymo bendrųjų programų rekomendacijos skirtos pedagogams, ugdantiems vidutiniškai, žymiai ir labai žymiai sutrikusio intelekto vaikus. Šių rekomendacijų tikslas – padėti planuoti šių mokinių ugdymą vadovaujantis bendrųjų programų nuostatomis. Dėl sutrikusio intelekto mokinių pažintinės veiklos ypatumų rekomendacijose pateikiami gebėjimai, nesiejami nei su ugdymo metais (klase), nei su mokinių amžiumi. Tai – gairės, kuriomis vadovaudamiesi pedagogai galės nuosekliai ir sistemingai sudaryti individualizuotas programas, atsižvelgdami į ugdomų mokinių poreikius ir galimybes.

Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų rekomendacijos vidutiniškai ir žymiai sutrikusio intelekto vaikams apima šias veiklas: pažintinę, orientacinę, komunikacinę, meninę (susidedančią iš dailės, technologijų, muzikos) bei fizinę. Jei ugdymas organizuojamas ne veiklų, o dalykų principu, mokykla gali pasirinkti kiek kitokią skirstymą: pasaulio pažinimą (vietoj pažintinės veiklos), matematiką (vietoj orientacinės), gimtoji kalba (vietoj komunikacinės) ir t. t., atsižvelgiant į srities turinį. Žymiai sutrikusio intelekto vaikų ugdymas suponuoja dar minimalesnes žinias ir elementaresnius gebėjimus bei nuostatas, tad rekomendacijos šiems vaikams ugdyti pateikiamos prieš atitinkamo dalyko rekomendacijas vidutinį intelekto sutrikimą turintiems mokiniams.

Rekomendacijas sudaro dalyko įvadas (bendrosios nuostatos, tikslas, uždaviniai ir struktūra) bei turinio dalis. Įvade trumpai aptariama dalyko paskirtis. Turinio dalyje sudėtingėjančia tvarka pateikiamas ugdytinų nuostatų, žinių ir gebėjimų sąrašas bei tų gebėjimų ugdymo gairės. Nuostatas reikėtų suvokti kaip formuojamą mokinių *nusiteikimą* vienu ar kitu būdu elgtis visuomenėje ir bendrauti su aplinkiniais žmonėmis, kitaip tariant – santykio su pasauliu ugdymą. Dėl sutrikusio intelekto nulemtų apribojimų nuostatos suformuluotos labai paprastai, tačiau iš tikrųjų suponuoja nuoseklų ir kruopštų pedagogo darbą formuojant mokinių poziciją. Skirtingos veiklos sritys kiek skiriasi savo pobūdžiu: orientacinėje, komunikacinėje ir pažintinėje veiklose ugdomas bendras pasaulio supratimas, ugdomi elementarūs skaičiavimo, skaitymo, rašymo gebėjimai, kitose srityse – komunikacinėje, meninėje – daugiausia orientuojamasi į praktinius gebėjimus. Vis dėlto visų veiklos sričių tikslas – didesnis mokinio savarankiškumas, gebėjimas pasirūpinti savimi, savo aplinka ir bendradarbiauti su aplinkiniais.

Vidutiniškai ir žymiai sutrikusio intelekto mokiniai – tai mokiniai, kurių intelekto koeficientas IQ – 49–20, o adaptyvaus elgesio gebėjimai yra menki. Pagrindinis sutrikusio intelekto požymis – nepakankami abstraktaus mąstymo gebėjimai, kurie apsunkina daugelio gebėjimų ir nuostatų formavimąsi. Šios grupės vaikų apibūdinimą sunkina tai, kad tokia diagnozė dažniausiai reiškia sutrikimų kompleksą, o tą kompleksą sudarančių sutrikimų deriniai gali būti labai skirtingi ir lemti labai įvairias elgesio, emocijų, kognityvinių procesų apraiškas. Todėl toliau pateikiamos ugdymo rekomendacijos yra bendros, laikytinos bendraisiais šios grupės mokinių ugdymo principais.

Labai žymiai sutrikusio intelekto mokinių aplinkos, savęs aplinkoje ir kitų žmonių pažinimo gebėjimai dar labiau riboti (intelekto koeficientas – žemiau kaip 20). Šie mokiniai laiko sampratos, orientacijos erdvėje, priežasties ir pasekmės ryšių suvokimo, kalbos ir komunikacijos požiūriu atitinka vaiko raidą iki maždaug 3 metų, todėl jų ugdymo pagrindą sudaro sensomotorinis ugdymas. Šių vaikų ugdymui, kaip ir raidai apskritai, didelę reikšmę turi taktilinių (lytėjimo), regėjimo, klausos pojūčių bei kūno padėties ir judesio pajautimo lavinimas. Regėjimu, lytėjimu, kitais pojūčiais, kūno padėtimi ir atliekamu judesiu gaunama informacija sudaro vaikui sąlygas tyrinėti ir geriau pažinti jį supančią aplinką, leidžia nustatyti erdvės ribas, daikto padėtį erdvėje, padeda išlaikyti dėmesį ir gerina gebėjimą mėgdžioti. Dėmesio išlaikymas ir gebėjimas mėgdžioti yra žymų ir labai žymų intelekto sutrikimą turinčio vaiko mokymo pagrindas. Todėl gairėse žymiai ir labai žymiai sutrikusio intelekto mokiniams ugdyti daug dėmesio kreipiamą į dėmesio sutelkimą – tai ne tik būtina tolesnio ugdymosi prielaida, bet ir atskiras svarbus ugdymo tikslas.

Apskritai, vidutiniškai ir žymiai sutrikusio intelekto mokinių *ugdymo tikslas* – parengti juos savarankiškam gyvenimui bendruomenėje, suteikiant tokių žinių, gebėjimų ir vertybių, kurios padėtų jiems pagal galimybes būti veikliems, dalyvauti kartu su kitais laisvalaikio ir darbinėse veiklose, jaustis naudingiems. Labai žymiai sutrikusio intelekto mokinių ugdymu siekiama lavinti jų bendravimo, savitarnos ir savitvarkos įgūdžius, suteikiant kiek galima daugiau savarankiškumo. Ugdymo tikslai turi atitikti vaiko artimiausios plėtros sritį, t. y. vaikas mokomas to, kam jis jau yra pasirengęs pagal savo funkcinį amžių, bet savarankiškai dar nepajėgia padaryti. Pateikiami gebėjimai pradedami formuoti nuo to etapo, kurį mokinys jau yra pasiekęs. Rekomendacijose pateikiami kiekvienos veiklos srities tikslai atrodo labai panašūs. Taip yra dėl to, kad, priešingai nei ugdant neturinčius intelekto sutrikimo mokinius, kai tikslai labai dife-

rencijuojami tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu, sutrikusio intelekto ugdytinių galimybės suponuoja didesnę sutelktumą į vieną pagrindinį tikslą – praktinių gebėjimų ir savarankiškumo ugdymą.

Pradinėse mokymo pakopose ugdymo tikslai dažniausiai apsiriboja savitvarkos įgūdžių ugdymu, artimiausios aplinkos pažinimu, vėlesnėse mokinys supažindinamas su elementariais visuomenės ir jos normų aspektais. Kad mokinio išsiugdomi gebėjimai iš tikrųjų taptų priemone, pagal galimybes padėsiančia dalyvauti visuomenėje ir būti pripažintam, svarbu ugdyti ir tinkamas nuostatas bei vertybes – atsakomybę už savo veiksmus, iniciatyvumą, dėmesingumą kitam žmogui ir pan.

Ugdymo tikslas suponuoja ir **ugdymo principus**, kurių pagrindinis, kaip jau minėta, yra ugdymo funkcionalumas, t.y. supažindinimas su praktiniais gyvenimo aspektais, kasdienių įgūdžių, būtinų savarankiškam gyvenimui, ugdymas. Vis dėlto ugdyme dominuojantis praktiškumas toli gražu nereiškia visiško vaizduotės atsisakymo. Pasitelkti vaizduotę naudinga ir taikant kitą svarbų ugdymo principą – ugdymo turinio suasmeninimą. Jį lemia sutrikusio intelekto mokinių pažintinės veiklos ypatumai: dėl konkretaus, artimiausia aplinka, artimiausia laiko atkarpa apibrėžto pasaulio suvokimo vidutiniškai ir žymiai sutrikusio intelekto mokiniai daug geriau suvokia tokią informaciją, kuri glaudžiai susijama su jų asmeniu ir patirtimi. Bendrosios žinios, kurių įgyja vidutiniškai ir žymiai sutrikusio intelekto mokiniai, yra labai ribotos: „geografija“ susiaurinama iki artimiausios aplinkos pažinimo, „istorija“ – tai mokinio kasdienio gyvenimo ir artimiausios bendruomenės įvykių seka, nuoseklumo, sistemingumo suvokimas, „biologija“ – daugiausia savo kūno pažinimas ir priežiūra. Ugdymo turinio suasmeninimas reiškia ir tai, kad abstraktaus, apibendrinančio mąstymo trūkumus iš dalies padeda kompensuoti ugdytinių ir klasės draugų įvardijimas skaitomose istorijose, sprendžiamose praktinėse užduotyse (keičiant nežinomus vardus artimiausios aplinkos žmonių ar savo vardais). Abstrakčios informacijos *sukonkretinimas* suartina ją su kasdiene sutrikusio intelekto asmenų patirtimi ir leidžia kitu aspektu pažvelgti į save ir kitus savo aplinkos žmones.

Kita vertus, pedagogas turėtų kreipti mokinių dėmesį ne tik į išorinius daiktus ir reiškinius, bet ir padėti pačiam mokiniui tinkamai suvokti bei apibendrinti savo veiksmus ir jų prasmę. Tokiu būdu ugdomas atidumas savo nuotaikoms, polinkiams ir veiksams. Be to, dėmesio sau ugdymas – ne tik savivokos ir elementarios savireguliacijos prielaida: jis yra svarbus gebėjimo orientuotis ne tik į savo, bet ir į kito asmens poreikius raidai.

Taigi ugdymo turiniui teorinis aspektas svarbus tik tiek, kiek padeda sutrikusio intelekto mokiniui prasmingai atlikti kasdienes užduotis ir priimti situaciją atitinkančius sprendimus. Šis principas atsispindi ir pateikiamose rekomendacijose, kuriose daugiausia dėmesio skiriama praktiniams gebėjimams ugdyti, o teorinės žinios atlieka pagalbinį, praktinius įgūdžius įprasminantį vaidmenį.

Ugdymo metodai. Vidutiniškai, žymiai ir labai žymiai sutrikusio intelekto mokinių gebėjimų ugdymo metodus lemia jų pažinimo galimybės ir ugdymo funkcionalumas – aiškinimui, pasakojimui, kitiems kalbiniais metodams skiriama mažiau dėmesio nei demonstravimui, rodymui, kaip kažką atlikti, ir pagalbos teikimui tai atliekant. Bet kurio metodo tikslas – tam tikro gebėjimo ugdymas ir (arba) būtinų žinių suteikimas. Gebėjimo ugdymo metodai gali būti skirtingi: a) mokymas atlikti visą veiksmą, vėliau pamažu tobulinant, „šlifuojant“ atskiras jo grandis; b) mokymas mažais žingsniais, pereinant prie kito etapo tik po to, kai gerai perprantamas ankstesnis; c) mokymas nuo kito galo – pavyzdžiui, pedagogas beveik iki galo prakiša sągą pro kilputę, tačiau paskutinį veiksmą ar judesį palieka atlikti mokiniui – toks metodas leidžia vaikui iškart patirti sėkmę – pamatyti rezultatą, todėl tinkamas mažai motyvuotiems mokiniams.

Ugdant vidutiniškai, žymiai ir labai žymiai sutrikusio intelekto mokinius, pirmose gebėjimo ugdymo pakopose, o dažnai ir vėliau neapsieinama be įvairių **pagalbos būdų**. Pagalba skirstoma į fizinę (padedant fiziškai – prilaikyti šaukštą, apsirengti ir pan.), žodinę (primenant, paskatinant ir pan.) ir pavyzdį (rodant, kaip atlikti veiksmą). Teikiamos pagalbos būdas priklauso nuo vaiko poreikių ir įgūdžio sudėtingumo. Antai, mokant atlikti fizinius judesius, neretai sunku apsieiti be fizinės pagalbos. Dažnai pedagogui tenka derinti įvairias pagalbos formas. Svarbu laikytis nuostatos, kad pagalbos neturi būti per daug, nes perdėta globa mažina vaiko savarankiškumą, pasitikėjimą savimi. Būtina laikytis principo – nereikia daryti už vaiką to, ką jis gali padaryti pats. Taupant vietą, rekomendacijose prie kiekvieno ugdytino gebėjimo nėra įvardijami pagalbos lygmenys, pedagogas turi juos pasirinkti pats, atsižvelgdamas į kiekvieno mokinio poreikius ir galimybes.

Vidutiniškai, žymiai ir labai žymiai sutrikusio intelekto vaikai mokosi lėtai, nedideliais žingsneliais (etapais), būtina daug kartų kartoti tą pačią informaciją, gebėjimą. Įtvirtinant gebėjimą būtina keisti priemonę, aplinką, kontekstą. Tai reiškia, kad jei vidutiniškai ar žymiai sutrikusio intelekto mokinys išmoko atsukti čiaupą ir nusiplauti rankas, įgūdį galima laikyti tik tada visiškai išsiug-

dytu, jei mokinys gebės nusiplauti rankas naudodamasis skirtingo tipo čiaupais (atsukant, pakeliant, tik pakišant rankas ir pan.) ir skirtingoje aplinkoje. Toks aplinkos ir priemonių įvairinimo principas reikalauja iš pedagogo, planuojančio pamoką, išanalizuoti visas aplinkos galimybes. Rekomendacijose nėra detaliazuojama, kokios priemonės padėtų mokiniui įgyti vieną ar kitą gebėjimą, nepateikiamas ir aplinkos variantų sąrašas, tikintis, kad kiekvienas specialistas tai padarys, atsižvelgdamas į ugdymo įstaigos ypatumus ir galimybes.

Dėl labai skirtingos vidutiniškai, žymiai ir labai žymiai sutrikusio intelekto vaikų ugdymosi charakteristikos, individualių ugdymo programų, šių mokinių ugdymosi pasiekimai *vertinami* ideografiniu principu, t. y. įvertinamas mokinio raidos pokytis, išsiugdytų gebėjimų lygis, bet vaiko pažanga nelyginama su kitų tos pačios ugdymosi pakopos mokinių gebėjimų plėtra. Pagrindiniai sėkmės kriterijai – žinių ir gebėjimų, numatytų individualioje programoje, įgijimas, didesnis savarankiškumas, pasitikėjimas savimi ir gebėjimas dalyvauti bendruomenės gyvenime.

Dėl būtinumo dažnai ir nuosekliai kartoti tą pačią informaciją, kurti daugybę ugdymo situacijų kuriai nors nuostatai ar gebėjimui įtvirtinti, labai svarbu laikytis *tarpdalykinių ryšių principo*, t. y. įvairiuose ugdymo kontekstuose siekti to paties tikslo. Šis principas rekomendacijose ne visur atsispindi tiesiogiai, nes

tai būtų išplėtę jas sąsajų aprašymu. Tačiau pedagogai ras patarimų, kaip siekti skirtingų dalykų vienovės (pavyzdžiui, dailės pamokose spalvinant skaitmenis, raides, komunikacinėje veikloje įtvirtinant pažintinės veiklos temas ir kt.).

Dėl minėtų sutrikusio intelekto mokinių ugdymo (-si) ypatumų – lėto įsisavinimo, kartojimo svarbos ir pan. – ugdymo tikslus būtina derinti su *mokinių tėvais*. Pedagogai turėtų bendradarbiauti su mokinių globėjais kurdami ugdymo turinį ir veiklas. Kasdienėje šeimos aplinkoje, funkcinėse (būtent tokio įgūdžio reikalaujančiose) kasdieniškose situacijose siekdami tų pačių tikslų, tėvai padeda vaikui įtvirtinti mokykloje ugdomus gebėjimus ir žinias.

Tikimasi, kad šios pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų rekomendacijos vidutiniškai, žymiai ir labai žymiai sutrikusio intelekto vaikams suteiks pedagogams gairių, kaip šių vaikų ugdymo turinį sieti su bendrųjų programų kontekstu, leis geriau suvokti šios grupės ugdytinių galimybes ir poreikius. Šis projektas tėra pirmasis bandymas integruoti žymių negalią turinčių vaikų ugdymosi tikslus į bendrąsias programas. Rekomendacijos yra taisytinos, tobulintinos, todėl autoriai bus dėkingi visiems specialistams, dirbantiems su vidutiniškai, žymiai ir labai žymiai sutrikusio intelekto vaikais, už siūlymus ir komentarus.

KOMUNIKACINĖ VEIKLA

Bendrosios nuostatos

Komunikavimas – tai gebėjimas klausyti, kalbėti, skaityti, rašyti išreiškiant save. Vidutinio ir žymaus intelekto sutrikimo ir jaunuolių gebėjimas komunicuoti yra labai menkas. Tačiau individualizuotas ir kryptingai bei metodiškai vykdomas ugdymo procesas moko ir skatina juos komunicuoti.

Komunikacinės veiklos dalyko pasiekimai yra ne akademinės žinios ir įgūdžiai, o socialinis ir jaunuolių adaptacijos lygis – kaip jie orientuojasi artimiausioje aplinkoje, kaip bendrauja su žmonėmis, kaip geba laikytis elementariausių elgesio taisyklių, koks yra jų savarankiškumo laipsnis. Mokantis į pirmą vietą iškeliami kalbos – komunikavimo įgūdžiai, o ne skaitymas ir rašymas.

Specialusis pedagogas, atsižvelgdamas į kiekvieno mokinio individualias galimybes ir gebėjimus bei sutrikimo laipsnį, ugdo gebėjimą suprasti girdimąją informaciją, ekspresyviają kalbą, lavina suvokimą ir atmintį, turtina ir aktyvina pasyvųjų ir aktyvųjų žodyną, tobulina garsinę kalbą: skatina vaiką kalbėti turiningiau, taisyklingiau, raiškiau. Moko skaityti ir rašyti.

Nekalbančius vaikus specialusis pedagogas moko komunicuoti mimika, gestais, simboliais, paveikslėliais, nuotraukomis, piktogramomis, daiktais, turtina jų pasyvųjų žodyną. Mokymas bendrauti neverbalinėmis priemonėmis nuolat ugdo suvokimą, mąstymą, atmintį, dėmesį. Kartu lavėja ir jaunuolių pažinimo procesai, tobulėja kalbos supratimas, vokalizacija ir pagal galimybes verbali-zacija.

Mokant komunikacinės veiklos būtina naudoti informacines komunikacines technologijas (IKT).

Žymaus ir labai žymaus intelekto sutrikimo ir jaunuolių kalbos plėtotė ne visada pasieks pakankamą lygį skaitymui ir rašymui mokytis. Jiems liks neįveikiamos garsinės ir foneminės klausos lavinimo užduotys. Todėl reikia palaikyti šių asmenų turimą kalbos raidos lygį. Specialusis pedagogas pratina juos vizualiai įsidėmėti, atpažinti reikalingiausius žodžius.

Labai žymaus intelekto sutrikimo ir jaunuolių komunikacinė veikla apsiriboja regos, klausos, lytėjimo (taktilinių), pojūčių lavinimu bei veikslių su daiktais (smulkiosios motorikos) pratybomis.

Tikslas

Svarbiausias gimtosios kalbos pamokų tikslas – ugdyti gebėjimus komunicuoti verbalinėmis ir neverbalinėmis priemonėmis.

Uždaviniai

Siekiama, kad:

- ugdytų (-si) poreikį ir gebėjimą klausyti;
- ugdytų (-si) poreikį ir gebėjimą kalbėti;
- ugdytų (-si) poreikį ir gebėjimą skaityti;
- ugdytų (-si) poreikį ir gebėjimą rašyti.

Struktūra

Komunikacinės veiklos ugdymo programoje santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos ir kompleksiskai įsisavinamos bei taikomos šios sritys:

- klausymas ir kalbėjimas (girdimo teksto suvokimas ir komunikavimas verbalinėmis bei neverbalinėmis priemonėmis);
- skaitymas ir rašymas (skaitymo technika, rašytinio teksto suvokimas, rašymo technika).

KOMUNIKACINĖ VEIKLA

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
1. Klausymas ir kalbėjimas		
Norėti bendrauti su aplinkiniais	<p>1.1. Išreikšti savo norus kalbinėmis ir nekalbinėmis priemonėmis.</p> <p>1.2. Suvokti elementarias pokalbio taisykles.</p>	<p>1.1. Išsiaiškinus ugdytinių gebėjimus žaisti, bendrauti ir tarimo bei fonacijos galimybes (mėgdžioti garsus, garsažodžius, žodžius), kalba ugdoma spontaniškais žaidimais. Pratinami pareikšti savo poreikius ir norus kalba (aš noriu..., man reikia...), mokomasi paprašyti draugo (duok..., padaryk...), skatinami mandagiai paprašyti („prašau“, „ačiū“). Mokomasi savo poreikius išreikšti dviejų žodžių sakiniais (duok batą, imk lėlę, ...); trijų žodžių sakiniais (duok man batą, imk savo lėlę, ...); taisyklingais sakiniais.</p> <p>1.2. Mokomasi susipažinti, prisistatyti, paklausti, pasakyti ko nori ir ko nenori, kas patinka ar nepatinka ir kt. Tai daroma, iš pradžių daug kartų modeliuojant vaikui pažįstamas situacijas, vėliau nedaug jas keičiant, pridėdant vieną ar du papildomus komponentus (pasisveikinti ir atsisveikinti; pasisveikinti, paklausti, atsakyti, atsisveikinti, ...) (siejama su doriniu ugdymu). Kai kalbėjimas pagal tam tikrą bendravimo modelį pakankamai automatizuojamas, žaidžiami vaidmeniniai žaidimai. Mokomasi susikalbėti sukurtose situacijose, artimose realioms (parduotuvė, gatvė, transportas, ...).</p>
Suvokti ir tinkamai išreikšti savo emocijas	<p>1.3. Suprasti savo ir kito žmogaus emocijas, intonacijas, jų ryšį bei atsiradimo priežastis.</p> <p>1.4. Suprasti, kaip reikia reikšti kylančias emocijas.</p>	<p>1.3. Mokomasi pažinti emocijas: pyktį liūdesį, džiaugsmą, šypseną ir kelias kitas skirtingas veido išraiškas (verkia, liūdi, pyksta) veide, veidrodyje, veido nuotraukose, elementariuose siužetiniuose piešiniuose. Mokomasi suprasti emocijas ir intonacijas (malonų kalbinimą, liepimą, prašymą, klausymą, džiaugsmą, liūdesį, pyktį), jas imituoti, įvardinti, paaiškinti jų priežastis.</p> <p>1.4. Pratinami nusišypsoti atsakant į kito šypseną. Mokomasi atjausti, paguosti paglostymu, žodžiais. Norminamas balsas. Skatinami kalbėti adekvačiu situacijai garsumo balsu.</p>
Norėti bendrauti su kitais jų neįžeidžiant ir neįskaudinant	<p>1.5. Laikytis tinkamo elgesio reikalavimų atliekant bendrą veiklą.</p> <p>1.6. Suvokti tinkamo elgesio reikalavimus, jais vadovautis bendraujant.</p>	<p>1.5. <i>Mokomasi bendrauti žaidžiant.</i> Skatinami mėgdžioti suaugusiojo ar kito žaidžiančiojo veiksmus. Mokomasi žaisti savarankiškai; žaisti šalia kitų, bet kitais žaislais; trumpai žaisti bendrą žaidimą su suaugusiu ar kitu vaiku. Vadovaujant suaugusiajam, du, trys žaidžia tą patį žaidimą, kuriame kiekvienas atlieka kokią nors užduotį; žaidžia žaidimus, kuriuose reikia palaukti savo eilės; žaidžia siužetinius vaidmeninius žaidimus; žaidžia žaidimus be vadovavimo pagal nustatytas taisykles.</p> <p><i>Mokomasi bendrauti dirbant.</i> Pratinami padėti dirbti (atnešti, palaikyti, padavinėti ir t. t.); mėgdžioti darbinus kitų veiksmus; dirbti pakaitomis su dviem, trimis, keturiais kitais, vadovaujant suaugusiajam; trumpą laiką dirbti savarankiškai. Pratinami paskolinti žaislus, įrankius. Mokomasi padėkoti, atsiprašyti, pasisveikinti, atsisveikinti, pedagogui priminus, be priminimo.</p> <p>1.6. Mokomasi pastebėti pažįstamo suaugusio žmogaus, vaiko kvietimą bendrauti, tinkamai atsakyti bendrauti, kai jis nepageidaujamas. Mokomasi ramiai bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, svečiais, išklaudyti pašnekovą, atsakyti į klausimus, nepertraukti kalbančiojo. Sudaromos sąlygos, leidžiančios dalyvauti suaugusiųjų pokalbyje.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Noriai klausytis kitų ir stengtis atsakyti (išsakyti savo mintis)	1.7. Suprasti girdimą kalbą.	<p>1.7. Mokomasi suprasti girdimą informaciją ir veikloje vartoti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • daiktų, reiškinių, veiksmų bei ypatybių pavadinimus pagal lietuvių kalbos, pasaulio pažinimo, darbų ir kitų dalykų programose numatytas temas; • klausiamuosius žodelius ir klausimus (kas? ką? kam? kur? ko? kuo? kaip? kada? kodėl?); • mažybinės žodžių formas; kasdien vartojamų veiksmažodžių priešdėlius (apsivilk – nusivilk, sėsk – nesėsk, ...); daiktavardžių skaičių (pieštukas – pieštukai, ...); • prielinksnius (ant, į, po, iš, už, prie, nuo, prieš, šalia, tarp);rieveksmius (aukštai, žemai, arčiau, toliau, ...); • įvardžius (jis, ji, tas, ta, ...); • būdvardžių laipsnius (aukštesnis, žemesnis, plonesnis, storesnis, ...). <p>Pratinami skirti reikalingesnius giminiškus ir panašios garsinės sudėties žodžius (parduotuvė – pardavėja – parduoda). Mokomasi suprasti paliepimą (atsinešk kėdę, ...); du susijusius paliepimus (atsinešk kėdę ir atsisėsk, ...); du nesusijusius paliepimus (uždaryk langą ir sėsk į vietą, ...); tris–keturis paliepimus.</p> <p>Klauso nesudėtingų ir neilgų pasakų, eilėraščių, dainelių, siužetinių bei aprašomųjų pasakojimų, apsakymėlių. Tikslinamas jų supratimas, pateikiant klausimus bei aptariant iliustracijas.</p>
Norėti mokytis bendrinės kalbos tarties	1.8. Kalbėti aiškiai, taisyklingai tariant visus garsus, tinkamu tempu ir garsumu.	<p>1.8. Kol dar tarimo galimybės menkos, vaikas skatinamas žaidžiant tarti iki tol netartą garsą ir garsažodį; du vienodus garsažodžius; du skirtingus garsažodžius; lengvesnius, nors ir iškreiptus tikrus žodžius, siejant juos su daiktais ir veiksmais.</p> <p><i>Tikslinamas vartojamų garsų tarimas.</i> Mokomasi taisyklingai tarti iki tol iškreipiamas ar netarimas fonemas; dar netartus balsius bei paprastesnės artikuliacijos priebalsius (p, t, k, j, m, n). Vėliau mokomasi tarti dvibalsius ir priebalsius (v, l, b, d, g, s, z), naujus priebalsius (š, ž, r, c, č). Vėliausiai mokomasi tarti retesnius garsus (dz, dž, ch, h, f). Įtvirtinamas anksčiau išmuktų garsų tarimas.</p> <p>Tikslinamas reikalingiausių žodžių struktūros ištarimas, skatinant vaiką kartoti vieno–dviejų skiemenų daiktų ir veiksmų pavadinimus, išreiškiant norus, poreikius, nurodymus, kvietimą (dar, nėra, duok, lėlė, ...). Mokomasi taisyklingai tarti trijų skiemenų ir ilgesnius žodžius.</p> <p>Lavinama foneminė klausa, skiriant įvairaus ilgio žodžius (1–3, 1–4 skiemenų, vėliau 1–2, 2–3 skiemenų), diferencijuojant viena fonema besiskiriančius ir panašius, bet skirtingos reikšmės žodžius (Simas – Rimas, paduok – padėk, ...). Nustato, kuo tie žodžiai skiriasi (tu – du, ...).</p> <p>Mokomasi išgirsti nurodytą fonemą tarp kitų pavienių garsų, skiemenyse, žodžiuose (ypač fonemas, kurias atitinkančias raides mokosi pažinti).</p> <p>Mokomasi diferencijuoti s – š, i – y, u – ū, vėliau skardžiuosius ir dusliuosius porinius priebalsius s – z, š – ž, p – b, t – d, k – g. Dar vėliau diferencijuoti įvairius garsus.</p> <p>Kad gerėtų tartis, skatinami deklamuoti eilėraščius, skaičiuotes.</p> <p>Mokomasi tarti ilgesnius, sudėtingesnius, pačių kalboje iškreipiamus žodžius, reikalingus įvairių dalykų pamokose bei buityje (termometras, radiatorius, ...).</p> <p>Norminamas vaiko balsas. Skatinami kalbėti tinkamu tempu ir adekvačiu situacijai garsumo balsu.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Norėti laisvai, taisyklingai, rišliais sakiniais reikšti mintis	<p>1.9. Žinoti kuo daugiau naujų žodžių ir mokėti jais išreikšti savo mintis.</p> <p>1.10. Suprasti ir gebėti papasakoti apie patirtus matytus įvykius, atpasakoti girdėtą tekstą.</p>	<p>1.9. Kaupiant pasyvųjį žodyną ir skatinant aktyvųjį, parenkami žodžiai, kurie reiškia objektų pavadinimus, veiksmus, požymius ir savybes. Maksimaliai naudojamos vaizdinės priemonės (pagal galimybes natūralūs daiktai). Stebi daiktą, aptaria jo dalis, savybes, paskirtį. Ir tik tada parodomas žaislinis daiktas ar jo paveikslėlis. Pratinami vartoti naujus žodžius, motyvuotai juos pakartoti (tu valgysi obuolį ar apelsiną?). Atsakant į klausimą, sakomas naujas žodis.</p> <p><i>Mokomasi parinkti žinomiausių žodžių sinonimus ir antonimus.</i> Priešingos reikšmės žodžiai pateikiami sakiniuose, žodžių junginiuose (dieną šviesu, o naktį...). Skatinami pabaigti sakinį.</p> <p><i>Mokomasi parinkti apibendrinamąjį žodį</i> arba jį pasakius išvardinti konkrečius daiktus; sudaryti naujus žodžius (mažybinus, priesaginius, sudurtinius, ...). Ištariamos žodžio dalys, kurias belieka tik sujungti (su – siūti). Padarytus vedinius pavartoja sakiniuose, patikslinama vedinio reikšmė aptariant, demonstruojant daiktą, veiksmą.</p> <p><i>Mokomasi padaryti vedinį</i> iš sakinių ar žodžių junginio, kuris iš dalies apibūdina situaciją (beržai auga beržyne, o eglės?).</p> <p><i>Mokomasi kaityti</i> žinomus žodžius skaičiais, linksniais, giminėmis ir laikais. Tai įtvirtinama pokalbiais, pasakojimais ar specialiomis pratybomis.</p> <p><i>Mokomasi suprasti ir vartoti prielinksnius</i> (ant, po, į, iš, už), sunkesnius prielinksnius (šalia, prie, virš, tarp), erdvinius santykius žyminčius prievėksnius (kairėje, dešinėje, viduryje, aukštai, ...).</p> <p>1.10. Taisyklingos ir rišlios kalbos ugdymo pratybose aptariami patirti išpūdžiai, įtvirtinami žodžiai, posakiai, išgirsti kitų dalykų pamokose. Rekomenduojama nuolat kurti tokias situacijas, kur būtina kalba.</p> <p><i>Mokomasi kalbėti</i> su kitais, kurie yra greta, su artimaisiais telefonu, formuluoti prašymą, klausimą, atsakymą. Skatunami veikti.</p> <p><i>Mokomasi deklamuoti</i> (eilėraštkus, skaičiuotes), pasakoti (pagal elementarius siužetinius serijinius paveikslėlius; apie daiktą, reiškinį, patirtą įvykį, atliktą darbą, ...) Paaiškinti (kaip naudoti daiktą, įrankį, žaidimo taisykles, ...), atpasakoti (filmukus, matytus įvykius, pasakėles, ...) pedagogui pateikus papildomus klausimus.</p> <p><i>Mokomasi dainuoti daineles.</i></p>
2. Skaitymas ir rašymas		
Domėtis knygomis	2.1. Gebėti sutelkti dėmesį į knygą: ją vartyti, žiūrėti iliustracijas.	<p>2.1. <i>Darbas su knyga.</i> Vartomos knygos. Mokytojas verčia knygos puslapius, vaikas stebi. Vėliau vaikas verčia storus kartoninius knygos lapus, kelis plonus knygos lapus, po vieną knygos lapą savarankiškai. Verčia plonus sąsiuvinio lapus. Žiūri knygą. Randa ir parodo puslapyje esantį paveikslėlį, iliustracijų detales. Randa tarp knygos lapų paslėptus daiktus (nuotrauką, paveiksluką, saulėgrąžą ir t. t.).</p> <p>Mokomasi orientuotis knygoje ir knygos puslapyje (susirasti reikiamą tekstą, pratimą, iliustraciją, ...), mokomasi tinkamai elgtis su knyga.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Ugdyti norą išmokti skaityti, kad sužinotų, kas parašyta	<p>2.2. Gebėti atpažinti didžiąją ir mažąją raides, jas skaityti.</p> <p>2.3. Gebėti perskaityti skiemenis, žodžius, sakinius ir neilgus tekstus.</p>	<p>2.2. Mokomasi atpažinti ir įsiminti pirmąją savo vardo raidę, vėliau kitą vardo raidę, įvairiai jomis manipuluojant (piešiant, spalvinant, apvedžiojant trafaretus, konstruojant). Mokomasi atpažinti spausdintines didžiąsias ir mažąsias raides pagal skaitymo pradžiamokslį nurodytą eiliškumą. Daug laiko skiriama garso ir raidės santykiui įtvirtinti. Vaikus, kuriems sunku išmokti skaityti, tikslinga mokyti atpažinti ir skaityti tik didžiąsias spausdintines raides.</p> <p>2.3. Skaitymas ir teksto suvokimas vyksta integruotai. Vaikas klauso garsiai ir taisyklingai skaitomą tekstą. Formuojamas supratimas, kaip reikėtų skaityti, koks turi būti mokymosi skaityti rezultatas. Mokomasi jungti raides ir garsus į skiemenis. Mokomasi skaityti ilguosius ir trumpuosius balsius, dvibalsius, dvigarsius. Mokomasi skaityti garsažodžius, skiemenis, žodžius ir trumpus sakinius skiemenimis. Mokomasi skaityti ne tik iš vadovėlio, bet ir iš autentiškos bei ją imituojančios aplinkos. Skaitomos iškabos, televizijos programos, skelbimai, antraštės, etiketės, pavadinimai, ... Skaitomi trumpi tekstukai. Iš pradžių vaikas skaito garsiai. Vėliau mokomasi skaityti pašnibždomis, tyliai. Nekalbantys pratinami vizualiai įsidėmėti ir atpažinti reikalingiausius žodžius. Mokomasi atsakyti į klausimus apie perskaitytus žodžius, sakinius, trumpus tekstelius ir iliustracijas. Pabrėžiama, kad sakinytis prasideda didžiąja raide. Sakinio pabaigoje gali būti taškas, šauktukas, klaustukas. Skaitant atliekami intonavimo pratimai. Mokomasi atskirti spausdintinį tekstą nuo rašytinio, lyginti įvairius tekstus, aptarti jų vartojimo skirtumus.</p>
Suvokti žinių pateikimo apie save svarbą	2.4. Gebėti pateikti elementariausias žinias apie save žodžiu ir raštu.	2.4. Mokinys turi žinoti savo vardą, pavardę, adresą, svarbiausius gyvenimo faktus, reikalingus įvairiems blankams ar anketoms užpildyti. Mokomasi atpažinti ir nurašyti/rašyti savo vardą, pavardę, adresą, mokyklos, gatvės, miesto, kaimo pavadinimus.
Domėtis rašymo procesu	2.5. Gebėti rankomis atlikti įvairiausias veiksmus ir analizuoti daikto struktūrą.	<p>2.5. Parengiamajame rašymo įgūdžių formavimo etape lavinami rankos riešo ir pirštų raumenys, atliekant riešo ir rankos pirštų mankštos pratimus (sugniaužti pirštus į kumštį ir ištiesti, ploti delnais į suolą, belsti pirštais į suolą, liesti iš eilės nykštį visais kitais rankos pirštais, ...).</p> <p>Lavinama rankų motorika žaidžiant su žaislais, konstruktoriais, daiktais (formelės, balionai, kaspinėliai, žiedai, karoliukai, kaladėlės, ...). Mokomasi atsegti dideles ir mažas sagas, atrišti batų raištėlius, plauti rankas, ... Surinkti pincetu porolono kvadratėlius, vatos gumulėlius, razinas, 5–6 cm ilgio storus siūlo galus.</p> <p>Analizuoja ir dėlioja pažįstamų daiktų kontūrus iš pagaliukų. Kaišioja didelius, vėliau mažus kištukus į lentoje esančias skylutes. Vėliau kaišioja kištukus horizontalia (iš kairės į dešinę), vertikalia (iš viršaus į apačią), įstriža (iš viršaus į apačią) linijomis. Vėliausiai kaišo kištukus apskritimu. Mokomasi skirti įvairias grafines formas, stebint ir analizuojant ornamentus konstruktorius, dėlionės.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	2.6. Gebėti brėžti linijas, apvedžioti duotas raides, rašyti raidžių elementus.	2.6. Lavinami rankos judesiai. Pirmiausia mokomasi rašyti pieštuku, o vėliau – rašikliu. Mokomasi taisyklingai laikyti pieštuką, piešti tiesias linijas iš viršaus į apačią ir iš kairės į dešinę. Mokomasi piešti sraiges prieš laikrodžio rodyklę, vėliu pagal laikrodžio rodyklę. Mokomasi apvedžioti paprasčiausių figūrų trafaretus, juos užštrichuoti ar nuspalvinti. Mokomasi vedžioti įvairių raidžių kontūrus, neakcentuojant raidės pavadinimo, ją žyminčio garso ir vedžiojimo ribų. Raides galima aplikuoti, konstruoti, spalvinti, štampuoti. Mokomasi rašyti raidžių elementus.
Siekti sutelkti pastangas sėkmingam rašymui	2.7. Geba rašyti rašikliu sąsiuvinyje ir suprasti, ką ir kaip (aiškiai, įskaitomai) parašė.	2.7. Daug laiko skiriama spausdintinio ir rašytinio ženklo, spausdintinės ir rašytinės raidės santykiui įtvirtinti. Pirmieji rašymo įgūdžiai formuojami kompleksiskai su raidžių, skiemenų, žodžių analize ir mokymu orientuotis sąsiuvinio puslapyje, laikantis tam tikros tvarkos. Ugdytinius, kuriems sunku išmokti rašyti rašytinėmis raidėmis, tikslinga mokyti rašyti spausdintinėmis didžiosiomis raidėmis. Mokomasi rašyti reguliariai ir sistemingai (rašyti raides, jas jungti į skiemenis, skiemenis – į žodžius, žodžius – į sakinius, sakinius – į tekstą). Mokomasi, kad sakinytis prasideda didžiąją raide, o baigiasi tašku, klaustuku, šauktuku. Mokomasi rašyti žodžius, prasidedančius didžiąją raide (vardai, pavardės, miestų pavadinimai, ...). Mėgina rašyti lengvesnės struktūros žodžius diktuojant, kurių visi garsai sutampa su raidėmis.
Suprasti IKT teikiamas komunikavimo bei kitas galimybes	2.8. Gebėti rašyti ir patikrinti klaidas naudojant IKT. 2.9. Gebėti rasti reikiamą informaciją naudojant IKT. 2.10. Gebėti komunikuoti naudojant IKT.	2.8. IKT naudojimosi gebėjimai formuojami kompleksiskai su skaitymo bei rašymo pratybomis. Mokomasi: <ul style="list-style-type: none"> • rinkti nurodytas raides, išgirstas raides; • rinkti nurodytus skiemenis, išgirstus skiemenis; • rinkti nurodytus žodžius, išgirstus lengvos struktūros žodžius, kurių visi garsai sutampa su raidėmis; • rinkti nurodytą tekstą; • rinkti asmens duomenis (vardą, pavardę, adresą, ...); • formatuoti tekstą; • patikrinti klaidas; • žaisti įvairiomis kompiuterinėmis ugdymo programomis, palengvinančiomis kalbos supratimą ir išmokimą. 2.9. Supažindinami su naujausiomis informacinėmis technologijomis, jų naudojimo galimybėmis klausymo ir kalbėjimo pratybų metu. Mokomasi ieškoti informacijos internete ir ją apdoroti. 2.10. Mokomasi komunikuoti elektroniniu paštu, mobiliaisiais telefonais.

Bendrosios nuostatos

Pažintinės veiklos rekomendacijos skirtos vidutinį, žymų ir labai žymų protinį atsilikimą turintiems mokiniams. Kadangi skiriasi šių mokinių galimybės, skiriasi ir formuojamos nuostatos bei gebėjimai.

Pažintinės veiklos rekomendacijos skirtos padėti žymų ir labai žymų bei vidutinį protinį atsilikimą turinčiam mokiniui pažinti ir suprasti artimiausią socialinę bei gamtinę aplinką, suvokti, kad ji veikia žmonių gyvenimo būdą, išsiugdyti elementarius reikalingus gyvenimui gebėjimus, įgūdžius ir vertybines nuostatas.

Mokiniai skatinami sutelkti dėmesį į aplinkoje esančius daiktus, stebėti, domėtis ir tyrinėti aplinką ir joje esančius daiktus. Rekomendacijose nenurodoma, ko reikia mokytis vienoje ar kitoje klasėje. Mokymo turinys priklauso nuo mokinio patirties, jo išsivystymo lygio ir sukuriamos mokymosi aplinkos. Sudarydamas teminius pamokų planus ir individualias ugdymo programas, mokytojas savo nuožiūra pasirenka rekomendacijose pateiktas temas ir, atsižvelgdamas į mokinių gebėjimus, jas adaptuoja.

Vaikams, negalintiems bendrauti žodžiu, parenkama alternatyvios komunikacijos simboliškos sistema, atitinkanti pažintinius vaiko gebėjimus. Mokymo procese naudojama struktūruota dienvakė, mokymas vyksta žingsneliais. Veiklos metu mokiniai neskubina, derinasi prie jų mokymosi tempo. Kad mokinyje išsivystytų apibendrintą įgūdį, stengiamasi keisti daiktus, kurie naudojami veikloje. Mokymo procese naudojami natūralūs daiktai, daiktai-žaislai, daiktų nuotraukos ir pan. Pagal galimybes organizuojamos išvykos, demonstruojami tikri daiktai, nuotraukos ir objektai, sukuriamos realios situacijos, naudojami garso bei vaizdo įrašai, IKT, internetinė medžiaga.

Tikslas

Ugdant žymų ir labai žymų protinį atsilikimą turinčius mokinius pažintinės veiklos tikslas – suteikti bendrą supratimą apie artimiausią aplinką ir ugdyti gebėjimus, leidžiančius aktyviai joje veikti.

Ugdant vidutinį protinį atsilikimą turinčius mokinius pažintinės veiklos tikslas – supažindinant su artimiausia fizine ir sociokultūrine aplinka bei santykių su

ją reguliuojančiomis dorinėmis nuostatomis, padėti mokiniui išsiugdyti savarankiškumą, gebėjimą tenkinti savo poreikius bei aktyviai dalyvauti bendruomenės gyvenime.

Uždaviniai

Ugdant žymų ir labai žymų protinį atsilikimą turinčius mokinius:

- Ugdyti gebėjimą tinkamai reaguoti į aplinkos stimulus.
- Supažindinti su aplinkos daiktais, padedančiais tenkinti mokinio poreikius ir skatinti jais tikslingai manipuliuoti.
- Mokyti tinkamai komunikuoti su artimiausios aplinkos žmonėmis.
- Ugdyti savitvarkos ir savitarnos įgūdžius.

Ugdant vidutinį protinį atsilikimą turinčius mokinius pasaulio pažinimo:

- Supažindinti su sociokultūrine ir gamtine aplinka, mokant joje prasmingai ir atsakingai veikti.
- Ugdyti gebėjimus stebėti, tyrinėti ir suprasti save ir kitus žmones, atrasti savo vietą bendraamžių grupėje, bendruomenėje, mokytis bendrauti ir bendradarbiauti, savarankiškai ir padedamiems suaugusiojo spręsti kylančias problemas bei konfliktus, suvokti gamtos ir žmonių gyvenimo ryšius ir dėsningumus.
- Ugdyti vertybines nuostatas: pasitikėjimą savimi ir kitais, atvirumą ir jautrumą, pagarbą ir toleranciją kitiems žmonėms, sąžiningumą ir atsakingumą, nuostatą saugoti bei rūpintis gyvąja ir negyvąja gamta, kultūros vertybėmis bei paveldu.

Struktūra

Žymaus ir labai žymaus protinio atsilikimo programą sudaro septynios sritys: 1. Aplinkoje esantys daiktai – garsus sklaidžiantys objektai; 2. Daiktai ir jų vieta aplinkoje; 3. Žmonių gyvenimas kartu; 4. Žmonių gyvenimo kaita; 5. Žmonių gyvenamoji aplinka; 6. Žmogaus sveikata ir saugumas; 7. Žmogus ir gamta.

Vidutinio protinio atsilikimo programą sudaro šios sritys: 1. Žmonių gyvenimas kartu; 2. Žmonių gyvenimo kaita; 3. Žmonių gyvenamoji aplinka; 4. Žmogaus sveikata ir saugumas; 5. Žmogus ir gyvoji gamta; 6. Žmogus ir negyvoji gamta.

PAŽINTINĖ VEIKLA
(žymus, labai žymus protinis atsilikimas)

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
1. Aplinkoje esantys daiktai – garsus skleidžiantys objektai		
<p>Domėtis aplinka ir joje esančiais daiktais</p>	<p>1.1. Gebėti sutelkti dėmesį į skambantį garsą.</p> <p>1.2. Gebėti surasti garsą skleidžiantį daiktą ar objektą.</p> <p>1.3. Liesti surastą garso šaltinį ar daiktą.</p> <p>1.4. Gebėti rasti garsą skleidžiantį daiktą ar objektą, kai garsas girdimas <i>dešinėje ir kairėje</i> kūno pusėse <i>juosmens</i> lygyje, kai garso šaltinis – skambantis daiktas – <i>keičia skambėjimo vietą</i>.</p>	<p>1.1. Mokytojas paima skambantį daiktą. Tai gali būti varpelis, barškutis, muzikinė dėžutė ar kitas daiktas, tačiau jis turi skleisti švelnų, malonų, ramų garsą. Tyliai, ramiai paskambina, pagroja mokiniui prie vienos ausies, vėliau prie kitos ausies apie 3–5 sekundes. Mokytojas stebi, kaip mokinys reaguoja į garsą, juos keičia, nes mokinys turi girdėti įvairius garsus, įvairius skambesius. Jeigu mokinys nereaguoja į garsą, reikia daiktu sukelti stipresnį garsą, keisti garso skambėjimo intensyvumą, garso skambėjimo trukmę. Klasėje turi būti tylu, ramu, neturi girdėtis kitų pašalinių garsų. Garsas skamba įvairiose vietose ir įvairiu atstumu nuo mokinio ausies. Jeigu mokinys nori, mokytojas leidžia jam paliesti daiktą, kuris skleidžia garsą.</p> <p>1.2. Mokytojas skambina, barškina koku nors daiktu, žaislu prieš mokinio ausį apie 3–5 sekundes. Jeigu mokinys nepasusuka ir nežiūri, neieško garso šaltinio, mokytojas skambina, barškina garsiau ar keičia skambančio daikto vietą: daiktas pakeliamas aukščiau, nuleidžiamas žemyn, atitraukiamas iš šoną, judinamas ir skamba tuo pačiu metu. Mokytojas skatina mokinių pažiūrėti į daiktą, kai jis daiktu, žaislu skambina kelis kartus su trumpomis pertraukėlėmis. Mokytojas atitraukia daiktą, žaislą ir laukia kelias sekundes, tuomet vėl tą patį kartokite tik kitoje kūno pusėje, kitoje vietoje. Jeigu mokinys nerodo jokios reakcijos, nesidomi ir neieško, iš kur sklinda garsas po 5 kartojimų, mokytojas parodo mokiniui skambantį daiktą, žaislą ir lengvai pasuka mokinio galvą į garso pusę. Jeigu mokinio regimasis suvokimas yra žemas, mokytojas paliečia mokinio veidą, ranką skambančiu daiktu, žaislu ir sukelia juo garsą. Daiktas skamba ir jo garsas girdimas tol, kol mokinys sureaguoja į garsą. Jeigu mokinys dar nepakankamai reaguoja į garsą, skambinama daiktu ties ausies vidurio linija, nes toje vietoje garsas yra geriausiai lokalizuojamas.</p> <p>1.3. Skambantis daiktas yra prie mokinio ausies ties vidurio linija. Mokytojas skambina daiktu prie vienos, paskui prie kitos ausies 6–8 kartus, keičiami skambantys daiktai. Jie turėtų būti skirtingo skambesio. Kada mokinys pasuka galvą ir pažiūri į skambantį daiktą, daiktas paliečiamas mokinio ranka, „įdedamas“ mokiniui į ranką ir tuo daiktu plekšnojamos įvairios kūno vietos. Kai mokinys pažiūri ir suranda skambantį daiktą, kartu su mokiniu pasidžiaugiama, jis pagiriamas.</p> <p>1.4. Mokytojas skambina daiktu vienoje, paskui kitoje kūno pusėje juosmens lygyje. Mokinys akimis ieško sklindančio garso ir pamato garsą skleidžiantį šaltinį. Jeigu mokinys nepamato, akimis nesuranda to garso šaltinio, mokytojas daiktą pakelia į akių lygį ir, mokiniui matant, nuleidžia iki juosmens. Jeigu nėra pasisekimo, visos veiklos pradedamos atlikti akių lygyje nuo vidurio linijos ir tik vėliau keičiama daikto skambėjimo vieta.</p> <p>Kai mokinys stebi dešinėje ir kairėje kūno pusėse juosmens lygyje esančius skambančius daiktus, mokiniui matant skambantis daiktas „švytuokle“ pervedamas tai į dešinę, tai į kairę pusę. Mokinys randa daiktą, liečia jį ranka. Jeigu neliečia savarankiškai, mokytojas daiktą įdeda mokiniui į ranką ir fiziškai padeda jam palaikyti daiktą, padeda judinti daiktą įvairiomis kryptimis.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
2. Daiktai ir jų vieta aplinkoje		
	<p>1.5. Gebėti <i>surasti du vienas</i> po kito skambančius daiktus.</p> <p>1.6. Pastebėti ir atrasti daiktą, kuris <i>keičia skambėjimo vietą</i> ir nėra mokinio regėjimo lauke.</p>	<p>1.5. Mokytojas laiko rankose skirtingai skambančius daiktus 20–25 cm atstumu ties ausies vidurio linija. Skambina vienu daiktu 2–3 sekundes, padaro 1 sekundės pertraukėlę (pauzę) ir paskui skambina kitu daiktu. Pakartoja tai kelis kartus, vėliau ima kitaip skambantį daiktą. Jeigu mokinys nežiūri, neieško skambančio daikto, mokytojas parodo mokiniui vieną, paskui kitą daiktą akių lygyje vidurio linijoje. Paskambina daiktu, palaukia 5–6 sekundes ir vėl pakartoja. Kai mokinys žiūri, „mato“ daiktus, duoda juos mokiniui į rankas, leidžia jais manipuliuoti, tyrinėti. Mokytojas pamažu trumpina skambėjimo trukmę, keičia daikto skambėjimo vietą ir skatina mokinį ieškoti labai trumpą laiką tarpą skambantį daiktą, skatina liesti ir imti daiktą į rankas.</p> <p>1.6. Daiktas skamba vienoje vietoje. Mokinys girdi skambesį, tačiau nemato jo, pasisuka ar pasuka galvą ir pamato – „suranda“ skambantį daiktą. Mokytojas keičia daikto skambėjimo vietą ir, jeigu mokinys ieško skambančio daikto vietoje, kurioje jis skambėjo, keičia garso skambesio vietą, išlaukia, kol mokinys daiktą suranda. Keičia daikto skambesio vietas (iki 4–5 vietų). Kiekvieną kartą, kai tik mokinys randa daiktą, mokytojas pagiria jį, duoda mokiniui pažaisiti su tuo daiktu.</p>
Domėtis daiktais, keičiančiais savo vietą	<p>2.1. Pamatyti akių <i>vidurio linijoje</i> esantį daiktą.</p> <p>2.2. Sekti akimis daiktą, kuris <i>juda</i> vidurio linijoje <i>horizontaliai</i> į abi puses (į šonus).</p> <p>2.3. Sekti akimis daiktą, kuris <i>juda vertikaliai</i> (nuo kaktos iki krūtinės ląstos).</p> <p>2.4. Sekti akimis <i>ratu judantį</i> daiktą.</p>	<p>2.1. Mokytojas laiko daiktą 20–25 cm atstumu akių vidurio linijoje. Lengvai judina daiktą, skatina mokinį atkreipti dėmesį į prieš jį esantį daiktą.</p> <p>2.2. Daiktas yra vidurio linijoje apie 15 cm atstumu prieš mokinio veidą. Kai mokinys pažiūri į daiktą, mokytojas lėtai horizontalia kryptimi judina jį iš vienos pusės į kitą (nuo vidurio linijos 15–20 cm atstumu). Mokytojas naudoja įvairius daiktus, skatina mokinį išlaikyti dėmesį 2–3 minutes. Jeigu mokinys nestebi daikto, keičia daiktą, jo atstumą vidurio linijoje.</p> <p>2.3. Mokytojas prieš mokinį laiko ryškų daiktą 35–40 cm atstumu nuo veido akių lygyje. Kai mokinys žiūri į daiktą, daiktas lėtai nuleidžiamas ir pakeliamas nuo kaktos iki krūtinės ląstos. Mokytojas veiklai naudoja įvairius daiktus. Veikla trunka 3–5 minutes. Jeigu mokinys nebando sekti akimis daikto, mokytojas naudoja skambančius, ryškius daiktus, keičia mokymo aplinką.</p> <p>2.4. Daiktas yra akių vidurio linijoje 35–40 cm atstumu nuo veido. Mokytojas lėtai jį suka, judina ratu. Pradžioje suka daiktą mažu ratu, vėliau ratas didinamas iki veido dydžio. Naudojami įvairūs daiktai. Su kiekvienu daiktu atliekami 3–4 bandymai. Veikla trunka ne trumpiau kaip 2–3 minutes, paskui ji vėl tęsiama. Jeigu mokinys neseka ratu judančio daikto, keičiamas daikto judėjimo greitis, imamas skambantis daiktas, bet daiktas, judėdamas ratu, skamba tik 3–4 rato taškuose. Mokytojas keičia mokymo aplinką, ima ryškius daiktus.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	<p>2.5. Gebėti sekti akimis daiktą, kuris „<i>pasislepia ir dingsta</i>“ judėdamas nuo vidurio linijos į vieną ar kitą pusę.</p> <p>2.6. Stebėti priešais esantį daiktą ar objektą, kuris „<i>yra</i>“ ir „<i>pasislepia</i>“.</p> <p>2.7. Ieškoti ir rasti daiktą, kuris, mokiniui matant, yra <i>paslepiamas vienoje iš dviejų, trijų vietų</i>.</p> <p>2.8. Ieškoti ir rasti daiktą, kuris mokiniui <i>nematant</i> yra paslepiamas <i>vienoje iš dviejų, trijų vietų</i>.</p>	<p>2.5. Daiktas laikomas vidurio linijoje. Jis lėtai judinamas į kairę, po to į dešinę pusę. Dešinėje pusėje daiktas paslepiamas. Kai daikto nematyti, mokytojas klausia mokinio, kur daiktas dingo. Palaukia 5 sekundes ir vėl parodo daiktą toje pačioje vietoje. Sako: „Štai jis“. Kai vaikas pažiūri į daiktą ar žiūri į tą vietą, kur jis pradingo, mokytojas paima daiktą, priartina jį prie mokinio, leidžia jam daiktą apžiūrėti, paliesti, tyrinėti. Jeigu reikia, fiziškai padeda mokiniui jį liesti, išgauti garsą. Veikla kartojama tai dešinėje, tai kairėje pusėje.</p> <p>2.6. Mokymas pradedamas žaidimu: mokytojas uždengia savo veidą skepetaitė, sako „Kur aš?“ Palaukia apie 5 sekundes ir staigiu judesiu nusiima skepetaitę. Stebi, ar mokinys žiūri į jį. Veiklą kartuoja kelis kartus. Jeigu mokinys nekreipia į mokytoją dėmesio, kalbina mokinį, kai jo veidas yra uždengtas, trumpina veido uždengimo laiką iki 1–2 sekundžių.</p> <p>2.7. Prieš mokinį mokytojas paruošia dvi uždengtas vietas ar padeda dvi dėžes. Paima daiktą ir skatina mokinį jį liesti, palaikyti savo rankoje. Mokiniui matant, padeda tą daiktą po vienu iš uždangalų, aiškina mokiniui, ką daro. Kai daiktas padėtas, kalbina mokinį, pašaukia jį vardu. Išlaukia, kol mokinys pažiūrės į mokytoją. Tuomet klausia, kur paslėptas daiktas. Jeigu mokinys žiūri į uždangalą, po kuriuo daiktas paslėptas, paima iš po uždangalo daiktą ir paduoda mokiniui ar daiktu paliečia mokinį. Šią veiklą kartuoja kelis kartus, keičia daikto slėpimo vietą. Jeigu mokinys žiūri neteisingai, nuima užtiesalą ir parodo, kad daikto po juo nėra. Atidengia kitą užtiesalą ir parodo, kad daiktas yra po juo. Panašiai mokoma rasti daiktą, kai jis paslėptas po vienu iš trijų uždangalų. Svarbu neskubinti mokinio, mokiniui matant lėtai uždengti slepiamą daiktą. Jeigu mokiniui nesiseka, mokytojas keičia daiktą, keičia mokymo vietą.</p> <p>2.8. Prieš mokinį padėti du uždangalai. Mokytojas duoda mokiniui rankoje palaikyti mažą daiktą. Paima daiktą iš mokinio rankos į savo ranką ir padeda po vienu iš uždangalų. Ištraukia savo ranką, kad nebūtų matoma, jog joje nebėra daikto. Tada parodo ranką ir klausia: „Kur pasislėpė daiktas?“ Svarbu, kad mokinys nepastebėtų, po kuriuo uždangalu mokytojas paslėpė daiktą. Mokymas vyksta žaidimo „Pele, pele, pas ką žiedas žydi“ principu. Prieš mokinį padėti trys uždangalai ir atliekami tie patys veiksmai, kaip ir ieškant daikto po dviem uždangalais. Veikla kartojama, daiktas paliekamas vis po kitu uždangalu. Mokiniui radus daiktą, pasidžiaugiama, mokinys paskatinamas. Keičiama slėpimo kryptis: iš kairės į dešinę, iš dešinės į kairę.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
3. Žmonių gyvenimas kartu		
Džiaugtis, kad šalia yra artimi žmonės	<p>3.1. Gebėti suvokti artimiausią socialinę aplinką: atpažinti šeimos narius (mama, tėtį, brolių, seserį), klasės mokytoją, mokytojo padėjėją parodant juos nuotraukoje, paveikslėlyje arba simboliuje.</p> <p>3.2. Gebėti pastebėti ir skirti žmonių nuotaikas, rodant jas nuotraukoje, paveikslėlyje arba simboliuje.</p> <p>3.3. Gebėti skirti savo kūno dalis.</p>	<p>3.1. Kasdienėse situacijose kalbama apie žmones, kurie kiekvieną dieną yra šalia mokinio. Mokinys ateina į klasę. Mokytojas paima mokinio nuotrauką, rodo ją mokiniui ir sako mokinio vardą. Mama atveda mokinį į klasę, mokytojas rodo mokiniui jo mamos nuotrauką ir sako: „Mama“.</p> <p>Mokinys mokomas skirti mamą, tėtį, brolių, seserį, klasės mokytoją, mokytojos padėjėją nuotraukose</p> <p>3.2. Mokiniai skatinami suvokti savo ir aplinkinių nuotaikas. Mokinys ateina į klasę, mokytojas rodo simbolius „linksmas, piktas“ ir moko mokinį parodyti, kokia šiandien jo nuotaika. Pasibaigia pamokos, mokinys eina namo, mokytojas jo klausia, kokia dabar mokinio nuotaika: „Linksmas?“, „Piktas?“ Mokytojas rodo savo nuotaikos simbolį ir sako: „Aš linksmas“. Mokymas siejamas su konkrečia situacija. Kai mokinys linksmas, rodoma linksmo mokinio nuotrauka ir sakoma, kad jis linksmas; kai mokinys liūdnas ar piktas, rodoma liūdnos, pikto mokinio nuotrauka.</p> <p>3.3. Mokiniai mokomi skirti ir parodyti savo kūno dalis: galvą, ranką, koją. Vėliau mokiniai mokomi parodyti akis, ausis, nosį, burną. Kai mokinys parodo savo kūno dalis, mokytojas prašo mokinį parodyti, kur mokytojo ar kito žmogaus galva, ranka, koja, akis, ausis, nosis. Mokiniai mokomi parodyti nuotraukose esančių žmonių kūno dalis.</p>
4. Žmonių gyvenimo kaita		
Domėtis, stebėti, tyrinėti aplinkinį pasaulį	<p>4.1. Išreikšti laiko kaitos supratimą, suvokti sąvokas: diena – mokausi, žaidžiu; naktis – miegu. Parodyti paros dalis nuotraukose, paveikslėliuose, simboliuje.</p> <p>4.2. Suvokti svarbiausias tradicines kalendorines šventes, parodyti jas nuotraukoje, paveikslėlyje, simboliuje.</p>	<p>4.1. Mokiniai skatinami suvokti laiko sąvokas „diena“, „naktis“. Mokytojas mokymą sieja su paros dalimis ir konkrečia veikla, kuri vyksta tuo paros metu. Sveikindamasis ryte sako: „Labas rytas“. Mokytojas kalba, aiškina, kad dabar rytas. Ryte visi prausiasi, valgo pusryčius ir eina į mokyklą „rytą prasideda diena“. Pasisveikindamas sako: „Laba diena“ ir mokiniui primena, kad dabar yra diena, šviesu.</p> <p>Kalba apie naktį ir nuolat primena, kad naktį būna tamsu ir žmonės miega. „Naktis, tu miegi, mama miega, tėtė miega.“ Kad mokiniai lengviau įsimintų paros dalis, mokytojas aiškina paros struktūrą ir struktūruotą dienotvarkę simboliiais. Mokytojas kartu su mokiniu kuria situacijas, kuriose mokinys geriau suvokia laiko sąvokas.</p> <p>4.2. Mokiniai mokosi susieti šventės simbolį su kalendorine švente. Mokosi pastebėti, suvokti šventės simbolį konkrečioje situacijoje, šventės ritualo metu ar ruošiantis šventei (puošia kalėdinę eglutę, dažo kiaušinius). Kalėdos – kalėdinė eglutė, Kalėdų senelis, Velykos – velykinis kiaušinis.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
5. Žmonių gyvenamoji aplinka		
Siekti atlikti veiksmus su aplinkoje esančiais daiktais	5.1. Suvokti kasdieniams poreikiams tenkinti buitinyje naudojamus daiktus.	5.1. Mokytojas moko suvokti kasdienius, mokiniui nuolat matomus daiktus: šaukštą, lėkštę, puodelį, šakutę, tualetinį popierių ir kt. Pirmiausia mokytojas stebi aplinką, kurioje yra mokinys. Iš aplinkos atrenka tuos daiktus, kuriuos mokinys mato nuolatos, kurių suvokimas ir pažinimas pagerina socialinį mokinio kontaktą su aplinka. Mokytojas kuria buitines, žaidybines situacijas ir moko atpažinti tuos daiktus konkrečiose situacijose.
	5.2. Gebėti atpažinti aplinkos daiktus pagal paskirtį.	5.2. Mokant atpažinti ir suvokti daiktus bei jų paskirtį, naudojami konkretūs daiktai-simboliai, nuotraukos-simboliai. Mokinio aplinkoje matomi daiktai siejami su veikla, kuriai jie priskiriami: puodelis, stiklinė – gerti, lėkštė – valgyti, tualetinis popierius – eiti į tualetą, batai – eiti pasivaikščioti, skambutis – prasideda pamoka ir kt. Mokiniai mokomi savarankiškai valgyti, gerti, naudotis tualetu, apsirengti.
	5.3. Gebėti mokinio aplinkoje esančius daiktus ir objektus naudoti pagal paskirtį.	5.3. Mokinys mokosi ne tik suvokti ir atpažinti jo aplinkoje esančius daiktus, objektus, bet ir jų naudojimo paskirtį. Konkretus daiktas siejamas su jo atliekama veikla, objektas siejamas su jo paskirtimi. Parduotuvė – joje perkamas maistas, miškas – auga grybai, uogos, daržas – auga daržovės, sodas – auga vaisiai, mašina – galima važiuoti, namas – gyventi, vanduo – maudytis ir kt. Atliekant užduotis aiškinamasi, demonstruojama daiktų atliekama veikla, objektų paskirtis.
6. Žmogaus sveikata ir saugumas		
Saugotis pavojų, tausoti savo ir kitų sveikatą.	6.1. Gebėti plautis rankas, praustis veidą, valyti dantis.	6.1. Mokymas laikytis asmens higienos yra praktinio įgūdžio formavimas: prausimasis, rankų plovimas, dantų valymas, naudojimas tualetu. Įgūdžiai formuojami natūralioje aplinkoje (prausykloje, tualete) naudojami konkretūs daiktai: muilas, rankšluostis, dantų šepetėlis, dantų pasta. Mokyti naudojama mokymo seka – žingsneliai simboliais. Mokytojas aiškina, kaip palaikyti kūno švarą, kodėl tai svarbu. Įgydamas asmens higienos įgūdžių mokinys turi elementariai suvokti priežastis ir pasekmės priklausomybę.
	6.2. Gebėti tinkamai elgtis sergant (kai sloguoja, kosti ar čiaudi).	6.2. Mokytojas ugdo mokinių suvokimą apie slogą, jos simptomus. Aiškina, kada ir kuo reikia valyti nosį. Aiškina, kaip reikia elgtis, kada kosti, čiaudi. Šių įgūdžių mokymas yra individualus, jie formuojami tada, kada mokinys sloguoja, kosti, čiaudi.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
7. Žmogus ir gamta		
Tyrinėti aplinkos daiktus	<p>7.1. Skirti mokinio aplinkoje esančių daiktų svorį (<i>sunkus, lengvas</i>); temperatūrą (<i>karštas, šaltas</i>).</p> <p>7.2. Gebėti pasirinkti aprangą pagal oro sąlygas.</p> <p>7.3. Gebėti pastebėti pasikeitimus gamtoje.</p>	<p>7.1. Mokytojas skatina vaikus pastebėti, kad aplinkoje esantys daiktai skiriasi savo svoriu. Mokiniai žaidžia su įvairių svorių kamuoliais, juos meta į tolį, numeta nuo stalo, sumeta į dėžę. Kartu su mokiniais įvairaus svorio daiktai perkeliama iš vienos vietos į kitą. Ieškoma būdų, kaip saugiai pernešti sunkų daiktą. Aiškinama, kad aplinkoje esančių daiktų paviršiai yra skirtingos temperatūros – šilti ir šalti. Mokiniai liečia, tyrinėja ledą, sniegą, mikrobangų krosnelėje pašildytą smėlį, pupas. Pajaučia temperatūrų skirtumus. Mokiniais aiškinama, kad negalima liesti karštų paviršių: lygintuvo, lempos, elektrinės plytos. Mokymas siejamas su praktine veikla.</p> <p>7.2. Mokytojas apibūdina metų laikus, aiškina, kaip keičiasi oro temperatūra keičiantis metų laikams. Mokymas siejamas su tą dieną esančia oro temperatūra ir tą dieną esančiomis oro sąlygomis. Kai lyja, sniega ar šviečia kaitri saulė, mokiniai apžiūrinėja savo ir klasės draugų aprangą, aiškinamasi, kodėl jie atėjo apsivilkę šiltą striukę, kai lauke šalta, kodėl užsidėjo nuo saulės kepurę, kodėl apsiavė basutes, kai lauke šilta ir kt.</p> <p>7.3. Mokiniai skatinami stebėti medžius, krūmus, rudenį krintančius lapus. Mokytojas su mokiniais eina į kiemą, mišką, skatina mokinius prisirinkti nukritusių medžių lapų, juos liesti, su jais žaisti. Žiemą mokiniai kieme liečia sniegą, lipdo senį besmegenį, kojomis mindo sniegą ir padaro takelį. Pavasarį mokiniai eina pasivaikščioti į lauką ir stebi gamtos pasikeitimus: stebi tirpstantį sniegą, varveklis, klausosi paukščių čiulbėjimo. Vasarą mokiniai stebi žydinčias gėles, medžius, krūmus ir kitus gamtos reiškinius.</p>
Kurti ir puoselėti aplink save tvarkingą aplinką.	7.4. Gebėti dirbti.	<p>7.4. Mokiniai skatinami, mokomi dirbti aplinkos tvarkymo darbus: surinkti šiukšles ir išpilti jas į šiukšlių konteinerį, šluoti kieme lapus, kasti sniegą, sodinti, laistyti ir prižiūrėti gėles, daržoves mokyklos sklypelyje. Aiškinamasi, kodėl reikia dirbti. Darbiniai įgūdžiai formuojami praktiškai dirbant, dirbti naudojami saugūs darbo įrankiai.</p>

PAŽINTINĖ VEIKLA
(vidutinis protinis atsilikimas)

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
1. Žmonių gyvenimas kartu		
Priimti savo naująjį – mokinio – vaidmenį naujoje aplinkoje	<p>1.1. Stebėti, stengtis suvokti artimiausią aplinką – klasę, atsakyti į kalbinimą žodžiu, gestu, mimika.</p> <p>1.2. Pasakyti savo amžių, vardą.</p> <p>1.3. Suvokti save kaip grupės narį, žinoti kitų draugų vardus.</p> <p>1.4. Pasakyti (parodyti) mėgstamus ir nemėgstamus dalykus: maistas, žaislas, augintinis ir kt.</p> <p>1.5. Stengtis bendrauti: kreiptis pagalbos, prašyti, klausiti, atsiprašyti.</p> <p>1.6. Žinoti savo mokytoją, mokytojo padėjėją (jei yra). Gebėti mandagiai kreiptis, pasisveikinti, atsisveikinti, tinkamai bendrauti.</p>	<p>1.1. Prieš susipažįstant su naujai atvykusiais mokiniais, išsiaiškinama, kokios patirties jei turi: ar augę šeimoje, ar globos namuose, ar lankę darželį, ar turi bendravimo sunkumų. Susipažinti skiriama pakankamai daug laiko. Itin atsargiai ir kantriai elgiamasi su vaikais, turinčiais emocijų ir elgesio sutrikimų, nenorinčiais bendrauti su vaikais. Leidžiama jiems būti pasyviais stebėtojais. Laukiama, kol vaikas parodys iniciatyvą bendrauti.</p> <p>1.2. Kalbinami drąsesni mokiniai, klausiami jų vardo, kiek jiems metų (mokoma parodyti pirštukais).</p> <p>1.3. Supažindinama su klasės draugais. Paaiškinama, kad mokykloje reikės su jais praleisti daug laiko, aptariama, kaip svarbu bendrauti, pripažinti vienas kitą ir rodyti pagarbą. Dainuojama įvairios susipažinti skirtos dainelės.</p> <p>1.4. Stengiamasi pakalbinti kiekvieną, klausinama, ką mėgsta, ko ne, ar ko nors bijo, ar turi augintinį, ar klausosi muzikos, kas mėgstamas dainininkas ir kt. Nekalbančių vaikų prašoma parodyti atitinkamą paveikslėlį, daiktą, padedama kiekvienam ant popieriaus lapo priklijuoti paveikslėlius ar iliustracijas (mėgstu, nemėgstu, bijau).</p> <p>1.5. Mokoma pačiam tinkamai kreiptis pagalbos, neužbėgant už akių mokinių norams. Nekalbančiam mokinui paruošiama keletas simbolių ar paveikslėlių, parodoma, kaip jais ir kada naudotis. Skatinama savarankiškumas, iniciatyva.</p> <p>1.6. Pristatoma mokiniams, elementariai papasakojama apie kasdienes veiklas. Aptariamos bendros elgesio taisyklės. Kadangi daugelis mokinių turi žymių kalbos sutrikimų, leidžiama į pedagogus kreiptis vardu. Modeliuojamos žaidybinės situacijos.</p>
Susipažinti su klasės aplinka ir ją tausoti	<p>1.7. Atpažinti, parodyti, pavadinti klasės baldus, mokyklinės priemonės, žinoti jų paskirtį bei laikymo vietą.</p>	<p>1.7. Supažindinama su klasės baldais, parodoma, kur kiekvieno mokinio sėdėjimo vieta, kur gali pasidėti savo mokymosi priemonės. Užklijuojama: mokinio vardas, linksmas lipdukas ar kt. Supažindinama su įvairių daiktų, priemonių, žaidimų, žaislų laikymo vieta.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Gerbti savo ir kitų nuosavybę	1.8. Žinoti tualetų ir rūbinės patalpas, mokėti tinkamai jomis naudotis.	1.8. Parodoma tualetų patalpa, paaiškinama, kad į tualetą einama po vieną. Aiškinama, kaip teisingai naudotis tualetiniu popieriumi, išvalyti unitazą, nuleisti vandenį. Mokoma išdėmėti, kad iš tualetų išėiti tik tinkamai susitvarkius drabužius. Mokoma naudotis vandens maišytuvu, pasirenkant tinkamos temperatūros vandenį. Demonstruojama, kaip švariai nusiplauti rankas su muilu, sausai nusišluostyti ir padėti rankšluostį. Nuo pirmųjų dienų mokykloje stengiamasi ugdyti gėdos, kuklumo, padorumo jausmą.
	1.9. Teisingai apsirengti ir nusirengti, susisegiojant įvairaus dydžio sagas, užtraukiant užtrauktuką, nusiaunant ir apsiaunant avalynę, atsivarstant, užsivarstant ar susitvarkant lipdukus turinčius batus.	1.9. Kalbama apie drabužių ir avalynės būtinumą. Klasėje skatinama persiauti avalynę. Demonstruojama, kaip apsivilkti ir nusivilkti striukę, apsirengti ir nusirengti megztinį ir kt. Mokoma teisingai apsiauti avalynę, užsirišti raištėlius, teisingai susisagstyti įvairaus dydžio sagas (jei nepakankamai išlavėjusi smulkioji motorika, daug laiko skiriama pratyboms su įvairiais rėmais: skirtingo dydžio sagų segiojimas, užtrauktukai, raištėlių varstymas bei rišimas, spraudės, kabliukai ir kt.). Primenama, kad apsirengus būtina save apžiūrėti prieš veidrodį, įvertinti savo išvaizdą.
	1.10. Tvarkingai pasikabinti, susidėti drabužius bei avalynę į jiems skirtą vietą. 1.11. Skirti savo ir kitų daiktus.	1.10. Mokoma tvarkos: nusivilkus išversti drabužius į gerąją pusę, teisingai ir tvarkingai pasikabinti ant kėdės atlošo, tinkamai sulankstyti. Skatinama pastebėti, kad tvarkingai prižiūrėti drabužiai puošia žmogų. 1.11. Mokoma saugoti ir tausoti savo daiktus, rūpintis savo išvaizda, kūno ir drabužių švara. Kalbama, kaip svarbu saugoti kitų asmenų daiktus: nedėti savo daiktų į svetimą lentyną, nesinaudoti svetimais drabužiais ir avalyne, higienos reikmenimis bei priemonėmis, pasiskolinus atiduoti, suradus grąžinti. Drabužių spintoje rekomenduojama turėti atsarginių apatinių ir viršutinių drabužių pasikeisti, higienos priemonių. Ugdoma savarankiškumas ir atsakingumas.
Pasirūpinti savimi	1.12. Taisyklingai naudotis šaukštu, peiliu ir šakute laikantis kultūringo elgesio prie stalo taisyklių.	1.12. Valgymo kultūrai skiriamas ypatingas dėmesys. Mokoma taisyklingai laikyti valgymo įrankius, naudoti peiliu ir šakute. Mokoma smulkinti maistą, kurį laiką prilaikomos vaiko rankos, kad jis suvoktų, kaip supjaustyti kietą maistą, neišmetant jo iš lėkštės. Mokoma būti atsargius, valgant karštą sriubą. Supažindinama su valgymo kultūra. Skatinama valgyti mažais kąsneliais, mokoma garsiai nečepsėti, neraugėti, nesiurbti, negerti iš lėkštės, kiekvieną kartą neuostyti arti prisikišus maisto, nelašinti paskutinių sriubos lašų į šaukštą, neimti iš lėkštės maisto likučių pirštais, nesilenkti per arti lėkštės, nelaižyti maisto likučių nuo lėkštės krašto bei nuo stalo. Skatinama atsargiai kelti prie lūpų puoduką su gėrimu, o ne lenktis pačiam. Pavalgius mokoma nusivalyti burną popierine servetėle (ne delnu ar į drabužių rankovę), aiškinama, kaip saugiai, neišlaistant perkelti, paduoti, prisitraukti arčiau indus su maistu. Mokoma palikti tvarkingą stalą: aiškinama, kaip naudotis pašluoste, kaip sutvarkyti, iššluoti, iššluostyti pasta-lę, jei valgant nukrito šiek tiek maisto.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Susipažinti su mokyklos aplinka ir ją tausoti	1.13. Orientuotis mokyklos pastate: žinoti kelią į valgyklą, sporto, aktų salę, sveikatos priežiūros kabinetą ir kt.	1.13. Supažindinama su mokykla nuo įėjimo: mokoma nusivalyti kojas, pasisveikinti su sutiktais žmonėmis, prilaikyti atidarytas duris, kad neįgalusis įeitų su vaikštyne ar įvažiuotų su vežimėliu. Skatinama mokinius praleisti vyresnius žmones, berniukai mokomi praleisti moteris ir mergaites. Supažindinama su mokyklos patalpomis. Mokoma saugiai lipti ir nultipti laiptais: skatinama įsitverti į turėklus, neskubėti, žiūrėti sau po kojomis ir stebėti priešais lipantį asmenį, nesistumdyti. Skatinama neliesti jokių daiktų ir įrangos be mokytojo leidimo.
Gerbti aplinkinius žmones	1.14. Pažinti kitus mokyklos darbuotojus, sveikintis su jais, žinoti jų pareigas, gebėti surasti jų darbo vietą.	1.14. Susipažįstant su mokyklos patalpomis ir kasdieninėse situacijose mokoma įsidėmėti dažniausiai sutinkamų darbuotojų vardus, aptariamų jų pareigos, darbo ypatumai. Aiškinama, kaip svarbu būti mandagiems ir paslaugiems.
Stengtis laikytis mokyklos vidaus taisyklių	1.15. Žinoti mokyklos gyvenimo tvarką: pamokų pradžia, skambutis, pamoka–pertrauka, priešpiečiai–pietūs, ir gebėti jos laikytis.	1.15. Pirmomis dienomis daugeliui mokinių sunku suvokti buvimo mokykloje tvarką. Siūloma kiekvieną darbo dieną pradėti „Ryto ratu“. Tai tarsi ritualas, kuriam pasibaigus, prasideda užsiėmimai. Kiekvienas mokytojas jį atlieka pasitelkęs savo kūrybinę fantaziją ir gebėjimus. „Ryto rato“ pavyzdys: Pakviečiama pradėti dieną. Atsinešamos kėdės, susėdama ratu. Vidury pastatoma uždegta žvakelė. Dainuojama arba giedama apie naują dieną, kurios metu reikia nuveikti daug naudingų darbų su gerais draugais, susikimbama už rankų. Po dainos ar giesmės eilės tvarka meldžiamasi kokia nors intencija už savo šeimą, draugus, pažįstamus asmenis ar išsakomi dienos palinkėjimai. Paskui sveikinamasi su šalia sėdinčiais, sakoma tradicinė frazė, pvz.: „Labas rytas, Jonai, malonu tave matyti“. Linksma dainele su judesiais pakviečiamas vienas mokinys (klasės šeimininkas-budėtojas) pažymėti kalendoriuje savaitės dieną, sudėlioti užsiėmimų tvarkaraštį: į kišenėlių stendą, įdedami 5–6 paveikslėliai, iliustruojantys tos dienos veiklas. „Ryto ratas“ drausmina, nuteikia darbui.
Saugoti save ir kitus. Gerbti ne tik savo, bet ir kitų poreikius	1.16. Tinkamai elgtis klasėje: ramiai sėdėti užsiėmimų metu, pagal galimybes stengtis atlikti užduotis, mokėti tyliai atsisėsti, atsistoti, pasiimti reikalingas mokymo priemones, uždaryti ir atidaryti duris.	1.16. Mokant tyliai judėti aplinkoje, vaikams siūloma pažaisiti „Tylą“: visiems užrišamos akys, įvairiais daiktais, objektais beldžiama, skambtelima, numetama, perkeliama, varstoma durys ir kt., mokoma įsiklausyti ir atspėti, koks daiktas sukėlė atitinkamą garsą. Modeliuojamos situacijos, mokoma tyliai atlikti įvairius veiksmus: vaikščioti, perkelti daiktus, kėdes į kitą vietą, atsisėsti ir atsistoti, atidaryti ir uždaryti duris. Kalbama apie tylos reikšmę, gerbiant dirbančius draugus, kitų poilsį ir kt.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
<p>Draugiškai bendrauti ir bendradarbiauti su klasės draugais</p> <p>Vertinti gebėjimą keistis su kitais emocijomis, mintimis, norais</p> <p>Reikšti pagarbą draugams</p> <p>Palankiai priimti kitą žmogų, toleruoti kito kį požiūrį</p>	1.17. Gebėti susitvarkyti savo darbo ir žaidimų vietą.	1.17. Mokoma prižiūrėti savo darbo ir žaidimų vietą. Skatinama tvarkingai laikyti savo mokymo priemones, nemėtyti įvairių žaidimų detalių, rūpintis tvarka ir švara.
	1.18. Saugiai elgtis per pertraukas.	1.18. Supažindinama su elgesio per pertraukas taisyklėmis. Modeliuojamos įvairios žaidybinės situacijos.
	1.19. Mokėti klasės taisykles ir stengtis jų laikytis.	1.19. Mokoma suvokti, kas yra taisyklės ir kodėl būtina jų laikytis. Aiškinama, kad klasėje taip pat turi būti laikomasi tam tikros tvarkos. Kiekvienai taisyklei sukurti modeliuojamos probleminės situacijos. Pavyzdžiui: „Mes – draugiški ir mandagūs“, „Baigiau darbą, einu žaisti“, „Netriukšmauju – draugas dirba“, „Neimu svetimų daiktų“, „Visi daiktai turi savo vietą“ ir kt. Taisykles galima keisti, papildyti.
	1.20. Deramai bendrauti su klasės draugais.	1.20. Aiškinama, kaip svarbu pranešti šalia esantiems asmenims apie savo poreikius: noriu valgyti, noriu gerti, noriu į tualetą, man šalta, man bloga, negera ir kt., kad labai svarbu klausti, prašyti paslaugos. Mokoma suvokti, kad gyvenant kartu bendravimas yra būtina kasdienės veiklos dalis. Kalbama apie savitarpio pagalbą. Aiškinama, kad geri santykiai leidžia suprasti kito nuotaiką, artimiau susipažinti, susirasti draugų.
	1.21. Laikytis dialoginio bendravimo taisyklių.	1.21. Modeliuojamos įvairios bendravimo situacijos, aptariama, kad kalbama po vieną, stengiamasi žiūrėti pašnekovui į akis, mokoma nepertraukti kalbančiojo, nesikišti į dialogą, sulaukti savo eilės ir kt. Mokoma klausyti nurodymų, stebėti ir vertinti kitų elgesį, situacijas. Mokoma išklausti kitą, kontroliuoti savo emocijas ir elgesį. Aiškinama, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis.
1.22. Suvokti ir gerbti savo draugų asmeninius skirtingumus.	1.22. Kalbama apie kiekvieno žmogaus unikalumą, apie berniukus ir mergaites, jų skirtybes ir panašumus. Aptariama, kad visi žmonės skiriasi išvaizda, apranga, charakteriais, turi skirtingų pomėgių.	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
<p>Demonstruoti solidarumą, dalyvaujant mokyklos bendruomenės ir pagal galimybes miesto gyvenime</p> <p>Suvokti ir pripažinti savo ir kitų teises bei pareigas</p>	<p>1.23. Rodyti dėmesį draugams, pažįtamiems, pastebėti jų nuotaikas, padėti silpnesniam, nuliūdusiam, kenčiančiam, sergančiam, džiaugtis kitų pasiekimais.</p>	<p>1.23. Kalbama apie fizines negalias, negalavimus, apie pagarbą kitokiam asmeniui, apie užuojautą, susitvardymą. Aiškinama, kad kiekvienas žmogus nori būti mylimas ir gerbiamas, kaip svarbu būti dėmesingam kitų poreikiams. Jei į klasę ateina naujokas, paaiškinama, kokios jam reikia paramos, mokoma teisingai globoti, tinkamai su juo elgtis.</p> <p>Modeliuojamos situacijos, mokoma išsakyti savo norus ir pojūčius, išklaudyti kitą ir suvokti savo ir kito vaiko, artimojo ir mokytojo jausmus, mokomasi teigiamo elgesio stereotipų.</p> <p>Aiškinama, kad labai svarbu gerbti kito žmogaus asmeninę erdvę, būti pakančiam kitų poreikiams ir norams.</p> <p>Kalbama apie patyčias, užgauliojimus. Mokomasi sakyti ir priimti komplimentus.</p> <p>Kalbama apie berniukų ir mergaičių santykius, pirmąją meilę. Berniukus skatinama rodyti elementarią pagarbą savo klasės draugėms: patarnauti, praleisti pro duris; mokoma, kaip geriausia išreikšti savo jausmus, simpatiją; kalbama apie tinkamą ir netinkamą, neleistiną elgesį, fizinės jėgos demonstravimą, apie kūno privatumą, emocijų valdymą.</p>
	<p>1.24. Žinoti savo ir draugų gimtadienių datą (metų laikas, mėnuo, diena) ir gebėti tinkamai pasveikinti, pasakyti linkėjimą.</p>	<p>1.24. Kartu su mokiniais gaminamas gimtadienio kalendorius, kuriame pažymimi metų laikai, mėnesiai, dienos. Iliustruojama paveikslėliais ar piešiniais, mokinių nuotraukomis.</p> <p>Skatinama įsidėmėti draugų gimtadienių datą, stebėti mėnesių kaitą, belaukiant šventės. Kalbama, kaip svarbu tinkamai jai pasiruošti: įsigyti dovanėlę, sugalvoti linkėjimą, pasipuošti šventiniais rūbais.</p>
	<p>1.25. Valdyti savo neigiamas emocijas: pyktį, pavydą, nepasitenkinimą, kerštą, priešišumą, užsispyrimą.</p>	<p>1.25. Demonstruojami įvairūs piešiniai, nuotraukos, iliustruojančios teigiamas ir neigiamas emocijas. Aptariama, kada žmogus atrodo patraukliai, kada ne. Mėgdžiojamos įvairios mimikos, mokoma stebėti save veidrodyje ir tinkamai vertinti kintančią veido išraišką, mokoma valdyti savo emocijas, kai nepatinka žmogus, dovana, pirkiny, renginys ir kt.</p> <p>Aiškinama, kaip svarbu geri tarpusavio santykiai, kaip svarbu juos tausoti. Žaidžiama „Komplimentus“: rato viduryje pasodinamas mokinys. Eilės tvarka kiekvienas turi pasakyti (parodyti gestu) jam ką nors gražaus, malonaus. Aptariama, kaip svarbu vienas kitą pagirti, pasidžiaugti laimėjimais.</p> <p>Modeliuojamos netinkamo elgesio situacijos: šiurkštus elgesys, užsispyrimas, savo kaltės nepripažinimas, muštynės, melavimas, daiktų pasisavinimas. Aptariama, kokia tokio elgesio žala, supažindinama su pasekmėmis, nuobaudomis, policijos pareigūnų darbu. Mokoma nelikti abejingiems neigiamam elgesiui, smurtui, aiškinama, kaip pranešti suaugusiesiems, kreiptis pagalbos.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Stebėti savo aplinką, domėtis, kas joje vyksta ir suvokti priklausymą organizuotai visuomenei	1.26. Gebėti susitvardyti kilus konfliktui ir žinoti, kaip juos spręsti kartu su mokytoju.	1.26. Aiškinama, kaip svarbu kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, mokomasi nusiraminti, atsipalaiduoti, skatinama visus konfliktus spręsti taikiai, mokomasi informuoti mokytoją ar kitą suaugusį asmenį ir kartu su juo rasti tinkamą sprendimą. Mokoma suvokti teisingą elgesį savo ir kitų vaikų atžvilgiu, toleruoti įvairaus elgesio, mėgstančius provokuoti klasės draugus, neskriausti jų. Mokoma nesileisti būti skriaudžiamam, laiku pastebėti ir išvengti gresiamo smurto. Skatinama nebūti grubiems, nenaudoti fizinės jėgos. Mokoma suvokti kito asmens kūno neliečiamumą.
	1.27. Tinkamai elgtis mokyklos bendruomenės renginiuose, susibūrimuose, meninėje, sportinėje bei darbinėje veikloje, laikantis elementarių elgesio viešoje vietoje taisyklių.	1.27. Prieš kiekvieną renginį, bendruomeninę veiklą, išvyką išsamiai paaiškinama, kur ir kada bus einama (važiuojama), ką jie pamatys, išgirs. Aptariamos elgesio taisyklės einant (važiuojant) į reginio vietą ir reginio metu. Po renginio, išvykos ir kt. veiklos aptariama, kur buvo, ką matė, ar patiko, kalbama (jei yra būtinybė) apie netinkamą elgesį, aptariamos jo pasekmės. Pagal galimybę stengiamasi įamžinti klasės gyvenimo momentus: parengiami fotografijų albumai, kaupiama informacija internetiniame puslapyje.
	1.28. Suprasti, kad kiekvienas žmogus turi savo pareigas, žinoti jas ir stropiai vykdyti.	1.28. Aiškinama apie kiekvieno žmogaus pareigas. Kalbama apie mokinio pareigas: laikytis klasės taisyklių, stengtis atlikti mokytojo nurodymus, padėti silpnesniems ir kt. Aiškinama apie pareigą mylėti savo artimuosius, būti paslaugiam šeimoje, saugoti savo ir kitų nuosavybę, tausoti gamtinius išteklius, rūpintis aplinkos švara ir tvarka. Mokiniams stengiamasi išaiškinti, kad visi žmonės turi lygias teises, kurių nevalia pažeisti, ir pareigas, kurias visi privalo vykdyti.
	1.29. Pastebėti, ką veikia draugai ir šeimos nariai. Noriai dalyvauti įvairiuose renginiuose. Domėtis įvairiomis pramogomis, menine bei sportine veikla.	1.29. Skatinama mokinius kasdieną stebėti, kas vyksta mokyklos, šeimos, miesto bendruomenės gyvenime. Mokoma dalintis įspūdžiais, demonstruoti nuotraukas. Skatinama klausytis informacinių pranešimų per televiziją ir radijo imtuvą, pastebėti, skaityti skelbimus ir supažindinti su jais draugus bei pažįstamus. Pagal galimybę organizuojamos išvykos į spektaklius, koncertus, kino teatrus, muziejus bei kitas lankytinas vietas.
Tinkamai reaguoti į humorą	1.30. Atpažinti, kai yra juokaujama, ir deramai reaguoti.	1.30. Aiškinama, kad gyvenime kiekvienas žmogus dažnai džiaugiasi ir juokauja. Supažindinama su knygomis, žurnalais-komiksais, aptariamos humoristinės iliustracijos. Einama į kino teatrą, spektaklį. Kalbama apie balandžio 1-ąją – Humoro dieną. Mokomasi kurti melų pasaką. Mokoma atpažinti humorą, skatinama tinkamai pokštauti. Mokoma deramai reaguoti į pašaipą, repliką, aiškina, koks humoras yra priimtinas. Mokoma piešti draugišką šaržą.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
2. Žmonių gyvenimo kaita		
Vertinti, stebėti ir tyrinėti aplinkinį pasaulį	<p>2.1. Suvokti laiko kaitą, žinoti, paaiškinti sąvokas ir teisingai jas vartoti šnekamojoje kalboje.</p> <p>2.1.1. <i>Vakar, šiandien, rytoj, dabar.</i></p> <p>2.1.2. <i>Rytas, diena, vakaras, naktis.</i></p> <p>2.1.3. Savaitė.</p>	<p>2.1.1. Supažindinama su šiomis sąvokomis pirmadienį. Aptariama, kad <i>vakar</i> mokiniai visą dieną buvo namie; kalbama, ką veikė: ilsėjosi, buvo su tėveliais koncerte, žaidė su augintiniais ir kt. <i>Šiandien</i> atėjo į mokyklą. Aptariama, ką šiandien veiks, ką naujo išmoks, kiek bus pamokų. Supažindinama, kas bus <i>rytoj</i>. Kalbama apie veiklas, įdomesnius dienos momentus (išvyka, gimtadienis, spektaklis, susitikimas ir kt.).</p> <p>Dieną skatinama mokinius domėtis užsiėmimų tvarkaraščiu, palyginti, kas buvo vakar, ką veiks šiandien, dabar ir kas planuojama rytojui.</p> <p>Sąvokos nuolat tikslinamos, įtvirtinamos įvairių pokalbių, užsiėmimų metu, skatinama mokinius kuo dažniau jas vartoti šnekamojoje kalboje, atsakinėjant į klausimus. Dainuojamos atitinkamos dainelės savo sukurtais tekstais.</p> <p>2.1.2. Išsiaiškinama, kaip mokiniai suvokia paros pasikeitimus. Kalbama apie pokyčius gamtoje – saulės patekėjimą ir nusileidimą. Aptiriamos atitinkamos iliustracijos. Žaidžiama, modeliuojamos situacijos, ką žmonės (mokinys, jo šeimos nariai) veikia ryte, dieną, vakare; aiškinama, kada ir kaip pasisveikinama: „Labas rytas“, „Laba diena“, „Labas vakaras“, sakoma „Labanakt“. Stebimos ir aptiriamos nuotraukos internete, iliustracijos, dainuojamos dainelės savo sukurtais atitinkamais tekstais. Atliekamos įvairios praktinės užduotys: rūšiuojama, dėliojama seka: <i>rytas, diena, vakaras, naktis</i>, piešiama, klijuojama, aplikuojama, modeliuojamos žaidybinės situacijos.</p> <p>2.1.3. Su <i>savaite</i> mokiniai susipažįsta kasryt išbraukdami dienas mėnesio kalendoriuje, nuplėšdami sieninio kalendoriaus lapelį, stebėdami užsiėmimų tvarkaraštį. Skaičiuojama, kiek dienų mokomasi, kiek poilsiaujama.</p> <p>„Ryto rate“ dainuojama „Savaitės“ dainelė, kurioje minimi visi dienų pavadinimai, kas buvo vakar, kokia diena šiandien, kokia bus rytoj, aiškinama, kuri diena reiškia savaitės pradžią ir pabaigą.</p> <p>Kalbama, ką mokiniai, jų šeimos nariai veikia darbo dienomis, kaip praleidžia savaitgalius ir kt.</p>
Grožėtis gamtos reiškiniais, laukti ir džiaugtis kiekvienu metų laiku	<p>2.1.4. <i>Pavasaris, vasara, rudenis, žiema.</i></p> <p>Pasakyti po tris metų laikų požymius.</p>	<p>2.1.4. Klasės stenduose pateikiama daug informacinės vaizdinės medžiagos apie metų laikus: laiko juosta, laiko ratas, mokinių gimtadienių kalendorius. Parenkamos atitinkamos iliustracijos: augmenija, gyvūnija, žmonių darbai ir kita veikla. Naudojama kokybiška medžiaga, vyrauja natūralios spalvos, vengiama fantastikos elementų (nykštukai, žaislai, pasakų herojai, egzotiški gyvūnai ir kt.).</p> <p>Demonstruojami charakteringi, aiškūs ir suprantami vaizdai: krintantys nuo medžių spalvoti lapai, sode ar darže besidarbuojantys žmonės, apsnigtas miškas, namai, Kalėdų šventės momentai, besimaudantys, besikaitinantys pajūryje poilsiautojai ir kt.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
<p>Suvokti tam tikrą kaitą artimiausioje aplinkoje, stengtis suprasti, kad pokyčiai yra neišvengiami</p>	<p>2.2. Stebėti aplinką ir atpažinti pokyčius, parodyti paveikslėlyje ar įvardinti.</p> <p>2.2.1. Stebėti aplinką, parodyti ir pasakyti, kaip keičiasi gamta, žmogus, daiktai.</p> <p>2.2.2. Suprasti apie žmogaus gyvenimo trukmę. Tinkamai elgtis, mirus artimam žmogui.</p>	<p>Kaskart „Ryto rate“ aptariama metų laikas, mėnuo, aiškinama, kaip keičiasi gamta, oras, ką veikia žmonės, gyvūnų gyvenimo ypatumai. Mokoma suvokti, kad nuo saulės aktyvumo priklauso oro temperatūra, aiškinama, kad rudenį ir žiemą šviesdama saulė nešildo taip, kaip pavasarį ar vasarą.</p> <p>Mokoma apibūdinti kiekvieną metų laiką stereotipiškais vaizdiniais: rudenį – krinta medžių lapai, paukščiai skrenda į šiltus kraštus, žmonės renka derlių soduose ir daržuose; žiema – smarkiai atšąla oras, sniega, užšąla balos, upės, ežerai, švenčiamos Kalėdos ir kt.; pavasarį – šyla oras, sprogstą medžių pumpurai, žydi snieguolės ir žibutės, paukščiai grįžta iš šiltųjų kraštų, švenčiamos Velykos, žmonės sėja daržovių sėklas, sodina daigus; vasara – šilta, karšta, žydi gėlės, sirpsta uogos, žmonės atostogauja, keliauja ir kt.</p> <p>Pokalbių metu aiškinama, kokia reikalinga apranga, avalynė kiekvienu metų laiku, kaip saugoma sveikata.</p> <p>2.2.1. Supažindinant vaikus su įvairiais pokyčiais aplinkoje naudojami nuotraukų rinkiniai, iliustruojantys žmogaus gyvenimo kelią – nuo naujagimio iki gilios senatvės. Mokiniai siūloma atsinešti keletą fotografijų iš šeimyninio albumo. Aptariama, kaip laikui bėgant keičiasi žmogus, augalai, gyvūnai, įvairūs daiktai.</p> <p>Į vazoną pasodinama gėlė, daržovė, pavasariop pamerkiama beržo šakelė ir stebima kaip sprogstą pumpurai.</p> <p>2.2.2. Pasakojama apie pokyčius gamtoje: paruduoja žolė, pūva lapai, gėlės, grybai, džiūsta nuvirsta medžiai, yra namai ir kt., mokoma suvokti, kad amžino nieko nėra. Mokoma suvokti, kad žmogus auga, bręsta, sensta ir miršta. Kalbama apie kitas mirties aplinkybes: liga, smurtas, nelaimingas atsitikimas.</p> <p>Supažindinama su laidojimo apeigomis ir elgesio taisyklėmis, atsisveikinant su mirusiuoju: mokoma pareikšti užuojautą mirusiojo artimiesiems, aiškinama, kaip elgtis šarvojimo salėje, bažnyčioje, kapinėse, gedulingų pietų metu.</p>
<p>Džiaugtis bendryste savo šeimoje</p>	<p>2.3. Stebėti, domėtis, aktyviai dalyvauti savo šeimos gyvenime.</p>	<p>2.3. Kiekvieną dieną „Ryto rate“ skatinama mokinius trumpai pasidalinti informacija apie gyvenimą namuose. Kalbama, ką veikė jis, jo šeimos nariai, kas naujo, netikėto, malonaus ar nemalonaus atsitiko. Mokoma atsakyti į klausimus (parodyti gestais, pademonstruoti), papasakoti.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Įsipareigoti atlikti tam tikrus namų ūkio darbus	2.3.1. Prisiimti atsakomybę už savo poelgius ir pareigas.	2.3.1. Mokoma suvokti, kad savo šeimoje žmogus jaučiasi saugus. Mokoma dėkingumo ir dėmesingumo, skatinama mylėti ir gerbti savo šeimą: būti kiek įmanoma savarankiškiems apsitarnaujant, leisti tėvams, kitiems šeimos nariams ilsėtis. Mokoma planuoti savo laisvalaikį, rasti tinkamą užsiėmimą. Skatinama tvarkyti savo kambarį, daiktus, padėti namų ruošoje. Ugdomas suvokimas, kad namuose visada yra darbų. Skatinama klausyti šeimos narių nurodymų, laiku juos vykdyti. Mokoma būti pagarbiems ir mandagiems, rūpintis sergančiais. Kalbama apie būtinausius šeimos poreikius ir visų šeimos narių pastangas, kad poreikiai būtų patenkinti. Stengiama išaiškinti, koks yra skirtumas tarp poreikių ir norų, mokoma suvokti, kad ne visi jų (ir kitų žmonių) norai turi ir gali būti patenkiami.
Gerbti privatų gyvenimą	2.3.2. Identifikuoti ir gerbti šeimos narių asmeninius skirtingumus, parodyti nuotraukose savo šeimos narius, giminaičius. 2.3.3. Gebėti pasirinkti prasmingą laisvalaikio veiklą.	2.3.2. Mokoma teisingai įvardinti (parodyti) nuotraukose šeimos narius: brolių, sesė, senelių, močiutę. Supažindinama, kad kai kurie mokiniai senelius vadina kitaip: diedukas, bočiukas, bobutė, baba, senelė ir kt. Aiškina, kad tai kiekvienos šeimos pasirinkimas. Žiūrint šeimynines ar giminaičių nuotraukas, supažindinama su sąvokomis: vyras, žmona, sūnus, dukra, anūkas, anūkė, pusbrolis, pusseserė, teta, dėdė, marti, žentas. 2.3.3. „Ryto rate“ aptariama, kaip mokiniai su šeima praleido savaitgalį. Kalbinami mokiniai, kurių šeimos turiningai leidžia laisvalaikį: išvyksta į mišką, plaukia baidarėmis, mokosi šokti, piešti, muzikuoja, sportuoja lankosi baseine, koncertuose, teatruose, kituose miesto renginiuose ir kt. Padedama kalbančiajam atsakyti į klausimus, jo pasakojimas papildomas savo komentarais, iliustruojama atitinkamais piešiniais, nuotraukomis, naudojamas internetu, dalijamasi mokinių atsineštomis skrajutėmis apie vykstančius renginius, įvairių veiklų organizavimą. Skatinama mokinius nunešti skrajutes, gautas mokykloje, savo tėveliams, paprašyti kartu nueiti į kokį nors renginį.
Suvokti ir vertinti šeimos tradicijas, siekti jų laikytis	2.3.4. Žinoti tradicines savo šeimos šventes; tam tikromis progomis šeimos nariams paruošti nedideles dovanėles.	2.3.4. Skatinama rūpintis kitais šeimos nariais: sveikinti gimtadienio, vardo, Motinos, Tėvo dienos, Šventų Kalėdų, Velykų proga. Gaminami įvairūs sveikinimo atvirukai, ruošiamos mažos dovanėlės, mokoma pasveikinti, pasakyti linkėjimą, padėkluoti trumpą eilėrašį. Modeliuojamos įvairios situacijos, kurių metu supažindinama ir mokoma sveikinimo stereotipų.
Gerbti aplinką ir žmonių sukurtas vertybes	2.4. Gebėti atskirti senovinius pastatus nuo šiuolaikiškų, atpažinti senoviškus darbo įrankius, indus, drabužius.	2.4. Išvykų metu supažindinama su dabartiniais ir senoviniais pastatais. Lankantis Rumšiškių etnografiniame muziejuje ar atitinkamai kitose senose sodybose, aiškinama, kaip žmonės anksčiau gyveno ir dirbo; supažindinama su įvairiais gyvenamaisiais, ūkiniais, kitais pastatais, darbo įrankiais ir amatais, drabužiais ir avalyne, indais ir kitais reikmenimis, puošyba, transporto priemonėmis. Mokoma suvokti, kaip smarkiai pasikeitė žmonių buitis, darbų pobūdis. Pagal galimybes supažindinama su audimo staklėmis, girmomis, kalvystės, medžio drožėjo, puodžiaus, siuvėjo, kailiadirbio, dailidės, staliaus reikmenimis.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Gerbti savo Tėvynę, didžiutis jos praeitimi. Norėti būti piliečiu. Džiaugtis šventėmis, norėti jose dalyvauti	2.5. Žinoti, kad žmonės gyvena įvairioje aplinkoje ir įvairiomis sąlygomis: vieniškiuose, kaimuose, miestuose, atpažinti ir parodyti skirtynes iliustracijose.	2.5. Išvykų, tolimesnių kelionių metu mokoma pastebėti, palyginti, kaip žmonės gyvena. Supažindinama su vieniškiu, kaimo sodyba, mokoma vertinti aplinką, pastatus, lyginama su miesto aplinka. Išsiaiškinama, ką dirba kaimo žmonės, ką veikia miesto gyventojai, mokomasi atrasti panašumų ir skirtumų.
	2.6. Laikytis elgesio taisyklių viešose vietose: bažnyčioje, kapinėse, prie paminklų, memorialų.	2.6. Prieš einant į rimties ir susikaupimo vietas mokiniams paaiškinama, kaip ir kodėl reikia laikytis tylos (aiškinama šv. Mišių intencija, kalbama apie pagarbą mirusiesiems ir maldos svarbą, aiškinama, kam statomi paminklai, memorialiniai akmenys, lentos). Visą informaciją pateikiama labai elementariai. Bažnyčioje mokoma: priklaupiti, persižegnoti (išeinant taip pat), berniukams nusiimti kepures, tyliai susirasti sėdimas vietas, kalbėtis pašnibždomis (tik būtinu reikalu), stebėti susirinkusių bendruomenę ir kartu dalyvauti atitinkamose apeigose, laikytis šv. Mišių tvarkos. Kapinėse mokoma uždegti žvakelę, pasimelsti, laikytis tylos. Aiškinama, kas yra tylos minutė. Skatinama mokinius nevalgyti viešose vietose, neteršti ir neiukšlinti, mokoma naudotis viešuoju tualetu.
	2.7. Atpažinti Lietuvos valstybės simbolius: vėliavą, herbą, himną, ir žinoti, kaip elgtis iškilmių metu.	2.7. Supažindinama su sąvokomis: gimtinė, tėvynė, Lietuva, lietuviai. Kalbama, kur mes gyvename, kas mes esame, trumpai supažindinama su Lietuvos praeitimi: kunigaikštis Gediminas ir jo pastatyta pilis, aiškinama, kas vienintelis Lietuvos karalius ir kt. Organizuojamos išvykos į muziejus, aplankomos Gedimino ir Trakų pilyys ir kt. Aiškinama, kad kiekviena valstybė turi savo simbolius-ženklus: vėliavą, herbą, himną. Mokoma spalvinti, gaminti iš spalvoto popieriaus, pasiūti vėliavą, klausomasi „Tautinės giesmės“, aiškinami himno žodžiai, mokomasi giedoti.
2.8. Žinoti metines šventes, laukti jų, ruošti ir gebėti nuotaikingai švęsti.	2.8. Kiekvienu metų laiku aptariamos pagrindinės šventės: Vasario 16-oji, Užgavėnės, Šv. Velykos, Gegužės 1-oji, Motinos, Tėvo diena, Mirusiųjų pagerbimo diena, Šv. Kalėdos, Naujieji metai. Mokiniai supažindinami ir su kitomis šventėmis: Žemės diena, Tarptautinė darbo diena, Tarptautinė vaikų gynimo diena, Mokslo ir žinių diena, Tarptautinė mokytojų diena. Kadangi mokiniams sunku suvokti Vasario 16-osios, Kovo 11-osios švenčių esmę, apsiribojama paaiškinimu, kad tai Lietuvos valstybės šventės, kad tomis dienomis prie visų namų plevėsuoja vėliavos, žygiuoja uniformuoti kareiviai, groja dūdų orkestrai, miesto aikštėse vyksta iškilmingi koncertai, kai kurie švenčių dalyviai, šokėjai pasipuošia tautiniais rūbais, dainuojamos dainos apie Lietuvą. Artėjant šventėms, piešiama, spalvinama, mokomasi eilėraščių, klausomasi patriotinių ir lietuvių liaudies dainų. Mokiniai skatinami džiaugtis artėjančiomis šventėmis, puošiami klasė, ruošiami šventinė programa, dalyvaujama bendruomenės bei miesto renginiuose. Prieš Mirusiųjų pagerbimo dieną apsilankoma kapinėse. Mokoma tvarkyti apleistus kapus, uždegti žvakeles, pasimelsti.	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
3. Žmonių gyvenamoji aplinka		
Demonstruoti patikėjimą savimi pažįstamoje aplinkoje	3.1. Orientuotis mokyklos teritorijoje ir artimiausioje aplinkoje.	3.1. Mokoma orientuotis mokyklos teritorijoje. Supažindinama su kitomis klasėmis. Leidžiama mokiniams patiems nueiti į sporto salę, gydamosios kūno kultūros pratybas, skiriamos individualios užduotys: esant būtinybei pakviesti stalių, elektriką ar kitą darbuotoją, kurį nors pažįstamą mokytoją, nueiti su rašteliu pas budėtoją ir atnešti raktus, iš bibliotekos atnešti reikiamą knygą ir kt. Skatinama rasti trumpiausią kelią. Mokoma atpažinti išėjimo, mokyklos patalpose esančių tualetų, dušo kabinų (berniukams, mergaitėms) simbolius. Supažindinama su mokyklos teritorija, lauko žaidimų aikštelėmis, gėlynais, šalia esančiais objektais: parku, parduotuve, vaistine ir kt. Išvykų metu leidžiama pasirinkti, koku keliu eis į parduotuvę, parką, žaidimų, sporto aikštelę ir kt. Iš popieriaus ir kartono kartu su mokiniais gaminamas mokyklos ir artimiausios aplinkos maketas, mokoma pažymėti gatves, užrašyti jų pavadinimus, sunumeruoti „pastatus“, įvairius šalia esančius objektus: parduotuvę, vaistinę, bažnyčią ir kt., papuošti „medžiais“, „krūmais“, žmonių figūrėlėmis, automobilių bei kitų transporto priemonių modeliais.
	3.2. Atpažinti, parodyti, pasakyti, užrašyti savo adresą: miestą (vietovę), gatvę, namo ir buto numerį.	3.2. Kalbama apie savo gyvenamąją vietą: kokiam mieste, vietovėje gyvena mokinio šeima, koks gatvės pavadinimas, koks namo ir buto numeris. Mokoma atpažinti, parodyti, pasakyti, užrašyti savo adresą. Pateikiama įvairių individualių užduočių: rasti tokį patį užrašą derinimo būdu, atpažinti, parodyti iš dviejų, trijų ir daugiau pateiktų variantų. Skatinama mokinius įsidėmėti gyvenamojo rajono pavadinimą. Vyresnio amžiaus mokinius supažindinama su miesto, vietovės planu.
	3.3. Saugiai elgtis gatvėje.	3.3. Prieš organizuojant išvykas, kalbama apie saugų elgesį gatvėje. Supažindinama su pėsčiųjų perėja „zebru“ ir stovinčiu prie jos ženklu. Aiškinama, kaip svarbu atidžiai apsidairyti prieš pereinant gatvę, mokoma, kad saugiausia pereiti gatvę nurodytoje vietoje. Skatinama stebėti šviesoforą, įsidėmėti jo spalvų reikšmę. Mokomasi stebėti ir vertinti transporto ir žmonių judėjimą sankryžoje. Aptariamas eismo pažeidėjų elgesys. Supažindinama su elementariais kelio ženklais, eismo reguliuotojo rodomais signalais. Siekiant įtvirtinti orientavimąsi gatvėje, šviesoforo ir kitų ženklų suvokimą, organizuojamos įvairios praktinės veiklos: piešiama, aplikuojama, gaminamas šviesoforas, žaidžiama, vaidinama, mokomasi dainų ir eilėraščių apie saugų elgesį gatvėje. Organizuojami susitikimai su kelių eismo priežiūros pareigūnais.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Suvokti gebėjimo naudotis techninėmis komunikacijos priemonėmis svarbą	<p>3.4. Įvardinti transporto priemones.</p> <p>3.5. Mokėti naudotis laidiniu ir mobiliuoju telefonu, pasakyti svarbiausią informaciją.</p>	<p>3.4. Išvykų metu susipažįstama su įvairiomis transporto rūšimis. Mokoma įvardinti transporto priemonę: mokyklos autobusėlį, miesto autobusą, troleibusą, tėvų automobilį.</p> <p>3.5. Modeliuojamos situacijos, demonstruojama, kaip naudotis laidiniu ir mobiliuoju telefonu: kaip teisingai surinkti numerį, kaip pasisveikinti, prisistatyti, įvardinti problemą, užbaigti pokalbį, kaip atsiliiepti, suskambėjus telefonui ir kt. Ypatingas dėmesys skiriamas kalbėjimo kokybei: skatinama kalbėti lėtai, aiškiai, trumpai, paprastais 2–3 žodžių sakiniais. Supažindinama su pagalbos telefonų numeriais. Mokoma keletą pokalbių stereotipų, įtvirtinama kasdienių užsiėmimų metu.</p>
Domėtis gimtuoju kraštu	<p>3.6. Mokėti orientuotis Lietuvos žemėlapyje.</p> <p>3.6.1. Surasti, parodyti, kaip žymimi miestai, upės, ežerai, Baltijos jūra.</p> <p>3.6.2. Susipažinti su tėvų, senelių gimtosiomis vietomis, mokėti parodyti žemėlapyje Žemaitiją, Aukštaitiją, Suvalkiją, Dzūkiją.</p>	<p>3.6. Demonstruojamos nuotraukos, kurios padarytos lėktuvui kylant ar leidžiantis. Naudojamos nuotraukos iš interneto ar vaizdo medžiaga. Skatinama mokinius stebėti, kaip atrodo žemė iš paukščio skrydžio.</p> <p>3.6.1. Demonstruojamas Lietuvos žemėlapis. Supažindinama, kas ir kaip jame pažymėta. Mokiniam išdalinami individualūs žemėlapiai, padedama rasti didžiausius miestus, upes, ežerus ir kitas patrauklias, žinomas mokiniams vietas (kalbama, kur gyvena mokinių seneliai, kur šeima atostogauja ar planuoja važiuoti ir kt.). Mokoma rasti ir pažymėti kontūriname žemėlapyje keletą didžiausių miestų, upių, Baltijos jūrą.</p> <p>3.6.2. Supažindinama su etnografinėmis Lietuvos dalimis. Skiriama namų užduotis: sužinoti, kur gimė tėvai, seneliai, paprašyti, kad jie parašytų į bendravimo sąsiuvinį savo jaunystės gyvenamąją vietą. Pasigaminamas paprasčiausias žemėlapis (su pažymėtais regionais ir miestų, vietovių pavadinimais) ir aplink jį prikljuojama mokinių vardai. Pritaikomi skirtingų spalvų siūlai, kurie jungia miesto, vietovės pavadinimą ir vardo kortelę. Aiškinama, kaip susitinka ir susipažįsta žmonės, sukuria šeimas, kaip keičiasi jų gyvenamosios vietos. Mokiniam pateikiama pasiklausyti įrašų, kur kalbama, dainuojama žemaitiškai, aukštaitiškai, dzūkiškai, suvalkietiška. Susipažindinama su tautiniais rūbais, tradiciniais valgiais ir kt. Paaiškinama, kad tautiniais kostiumais puošiamasi ir dabar per Lietuvos valstybines šventes. Jais rengiasi ne tik koncertuojantys muzikantai, šokėjai ir dainininkai, bet ir visi norintys, gerbiantys ir mylintys savo krašto tradicijas.</p>
Domėtis gaubliu kaip Žemės modeliu. Būti motyvuotam juo naudotis	<p>3.7. Pažinti gaublį kaip Žemės modelį.</p> <p>3.7.1. Žinoti, kaip žymima sausuma ir vanduo gaublyje, mokėti parodyti.</p>	<p>3.7. Supažindinama su gaubliu. Naudojama IKT medžiaga, kurioje stebima, kaip keičiasi žemės vaizdas, kylant aukštynei. Mokiniai pamato Žemę – planetą. Demonstruojamas gaublys, įvardijama, kad tai Žemės modelis. Mokoma suvokti, kad Žemė – tai pasaulis, kuriame mes visi gyvename. Paaiškinama, kodėl nematomi namai, žmonės ir kt.</p> <p>3.7.1. Supažindinama, kad tikroji Žemė – sausuma ir vanduo, gaublyje tai pažymėta atitinkamomis spalvomis: vanduo – mėlyna, sausuma – žalia, gelsva, rusva. Paaiškinama, kad Žemė visą laiką sukasi.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Toleruoti tautų skirtumų ir domėtis jų gyvenimo būdu	3.7.2. Susipažinti su įvairiomis valstybėmis; mokėti orientuotis žemėlapyje, gaublyje, surasti ir parodyti Lietuvą, jos kaimynes – valstybes, į kurias buvo nuvykę su šeima.	3.7.2. Klausoma mokinių, kas yra kaimynai. Aiškinama, kad kiekviena valstybė turi savo kaimynes – kitas valstybes. Gaublyje rodoma Lietuva, skatinama rasti ir parodyti, kur yra jos kaimynės, mokoma įsidėmėti jų pavadinimus. Aiškinama, kad Lietuvoje gyvena įvairių tautybių žmonės. Mokiniams aiškinama, kad pasaulis labai didelis, jame labai daug valstybių, norint galima nukeliauti į bet kokią šalį. Kalbama, į kokias tolimas šalis mokiniai buvo nuvykę su savo šeima, mokomasi jas rasti gaublyje, žemėlapyje.
	3.7.3. Suprasti, kad Žemėje gyvena labai skirtingi žmonės, kurie turi savo kultūrą ir papročius, išpažįsta skirtingas religijas.	3.7.3. Rodoma gaublyje ir žemėlapyje, kad pasaulyje labai daug ir įvairaus dydžio valstybių. Paaiškinama, kad kartu su mumis Žemėje gyvena skirtingų rasių, tautų, tikėjimų žmonės. Pasakojama apie šiltuosius ir šaltuosius kraštus, demonstruojamos nuotraukos, naudojama IKT, vaizdo medžiaga. Aptariamas žmonių panašumas, išsiaiškinama, kad visi turi tuos pačius poreikius. Aiškinamasi, kuo esame skirtingi. Mokoma lyginti, pastebėti, kad kituose kraštuose skirtingas klimatas, gamta, kalba, pinigai, valgiai, apranga, pastatai; žmonės skiria odos spalva, gyvenimo būdas, tradicijos, religija. Supažindinama su kai kurių šalių vėliavomis.
	3.7.4. Suprasti, kokie metų laikai tolimuosiuose kraštuose. Parodyti paveikslėlyje, apibūdinti klimatą pagal žmonių aprangą ir būstus.	3.7.4. Supažindinama, kokie metų laikai tolimuosiuose kraštuose, palyginama su mūsų klimato ypatumais. Mokoma pastebėti, kaip tolimuosiuose kraštuose žmonės prisitaiko prie klimato sąlygų. Skatinama pažinti, kokia apranga pasižymi šiltųjų ir šaltųjų kraštų gyventojai, kuo jie verčiasi, kaip ir kokį gamina maistą, kaip pramogauja, kaip ir kuo keliauja. Supažindinama su įvairių būstų įrengimu, kuris priklauso nuo gyvenimo būdo, mokoma suvokti, kad būstai statomi iš tokių statybinių medžiagų, kurių lengviausia rasti tame krašte: augalų lapai, stiebai, sniegas, molis, medis. Kalbama, kaip žmonės apsisaugo nuo karščių ar šalčių, įvairių pavojingų gyvūnų ir vabzdžių, stichinių nelaimių ir kt. Mokiniams stengiamasi išaiškinti, kad kitataučius žmones reikia gerbti. Mokoma suvokti, kaip svarbu draugauti ir gyventi taikoje, vienas kitą parenti, užjausti, jei ištinka nelaimė. Demonstruojamos įvairios nuotraukos, naudojama IKT medžiaga.
Stebėti ir tyrinėti pokyčius aplinkoje ir pajusti pažinimo džiaugsmą	3.8. Stebėti ir atpažinti, parodyti, įvardinti oro pasikeitimus ir pažymėti gamtos kalendoriuje.	3.8. Mokinius skatinama kasdien stebėti oro pasikeitimus. Mokoma atpažinti, parodyti paveikslėlyje, rasti simbolį, kuris reiškia atitinkamą pokytį: giedra – šviečia saulė, debesuota, apsiniaukę, lyja, liūtis, pučia smarkus vėjas, ramu; skatinama atpažinti, parodyti, įvardinti rūką, šerkšną, plikšalą, atodreki, pūgą, sniegą, vėtrą, krušą, perkūniją, žaibavimą ir kt. Mokoma trumpai apibūdinti (sudėlioti atitinkamus paveikslėlius, simbolius): šalta, lyja, pučia vėjas; saulė, šilta, debesuota (giedra); šalta, sniegas (sninga), pūga ir kt.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
<p>Suvokti, kad gamtos ištekliai yra riboti. Būti atsakingam už saikingą vandens vartojimą</p>	<p>3.9. Suvokti vandens reikšmę žmogui, žinoti, kaip taupyti geriamąjį vandenį.</p>	<p>„Ryto rate“ aptariama, koks oras, kaip reikia rengtis, einant į lauką, ar reikalingas skėtis, neperšlampamas apsiaustas, guminiai batai ir kt. Klasės „šeimininkas“ (budėtojas) prilipina atitinkamas atžymas klasės stende pakabintame orų kalendoriuje. Supažindinama su sutartiniais orų žymėjimo ženklais, parodoma, kaip pildyti asmeninius gamtos kalendorius. Mokoma pažinti termometrą, skirti plusinę ir minusinę temperatūrą. Kiekvieną savaitę aptariama, kokių dienų buvo daugiausia: saulėtų ar apsiniaukusių. Atostogų metu mokiniams rekomenduojama pasiimti gamtos kalendorių į namus ir kiekvieną rytą jame atitinkamai pažymėti. Skatinama kas vakarą klausytis orų prognozės per televiziją, jei nesuprato, klausti tėvelių, mokytis savarankiškai pasiruošti rytdienai atitinkamus drabužius ir avalynę.</p>
<p>Rūpintis švara aplinkoje</p>	<p>3.10. Neteršti vandens telkinių, suvokti gryno oro reikšmę gerai savijautai.</p>	<p>3.9. Su mokiniais aptariama, ko labiausiai žmogui reikia. Skatinama suvokti, kad vanduo reikalingas visiems: žmonėms, augalams, žuvims ir kitiems gyviesiems. Aiškina, kad be maisto žmogus gali pragyventi mėnesį, o be vandens – tik keletą dienų. Aptariama, kas yra geriamasis vanduo ir kaip jis atkeliauja vamzdžiais iš požeminių saugyklų. Išvykoje supažindinama su šuliniu, šaltiniu. Kalbama apie sveikatos saugojimą: skatinama gerti tik virintą vandenį. Mokiniams stengiamasi išaiškinti, kad geriamojo vandens ištekliai mažėja, kad vandenį reikia labai taupyti prausiantis, laistant kambarinius ir lauko augalus (paaiškiname, kad galime rinkti lietaus vandenį), skatiname gerti ne iš čiaupo, o įsipilti į puoduką, taip elgtis ir valantis dantis. Aiškinama, kodėl svarbu stipriai užsukti čiaupą. Skatinama jaustis atsakingam: pastebėjus čiaupo, vandens bakelio tualete gedimus informuoti šalia esančius suaugusiuosius, pranešti santechnikui.</p> <p>3.10. Išvykose lankomasi prie natūralių vandens telkinių (upės, tvenkinio) stebima, aptariama gyvūnijos įvairovė. Mokiniams demonstruojama, kaip vandenyje tirpsta įvairios medžiagos, supažindinama su aplinkos tarša, aiškinama, kaip ji kenkia vandens augalams ir gyvūnams. Mokoma suvokti, kad teršti vandens telkinius – nusikaltimas. Skatinama nelikti abejingiems: pastebėtą gamtos teršėją sudrausminti, pranešti suaugusiems, pareigūnams. Mokoma suvokti gryno oro naudą gerai savijautai, aiškinama, kaip reikia vėdinti patalpas, kuo daugiau laiko praleisti gamtos prieglobstyje.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Jausti pagarbą kiekvienam dirbančiam žmogui	3.11. Žinoti, kokios yra profesijos: gebėti apibūdinti (parodyti paveikslėlyje).	<p>3.11. Aiškinama, kokie poreikiai visais laikais vertė ir verčia žmogų dirbti. Mokoma suvokti, kad kiekvienas darbas yra svarbus, jog darbas – ne tik pareiga, rūpestis, našta, bet ir džiaugsmas; dirbdamas daug sužina; darbų daug, jų gali mokytis visą gyvenimą. Palyginimui pateikiame pavyzdžių: dirba ne tik žmonės, dirba ir bitės, ir skruzdės, ir kiti gyvi padarai. Akcentuojama, kad dirba visi.</p> <p>Demonstruojamos kelios iliustracijos, kuriose vaizduojama įvairių profesijų žmonių kasdienybė: gydytojas, policininkas, gaisrininkas, vairuotojas, statybininkas ir kt. Klausama, kokia tai profesija, aiškinama, kam ji reikalinga. Mokinius skatinama pasakyti, parodyti, ką veikia jų tėvai, kiti šeimos nariai.</p> <p>Žaidžiama „Atspėk, kas aš“, modeliuojamos situacijos „Pas gydytoją“, „Pardavėjas ir pirkėjas“, „Autobuso vairuotojas ir keleiviai“ ir kt., improvizuojama.</p> <p>Organizuojamos išvykos į parduotuvę, mokyklos virtuvę, vaistinę, gaisrinę, polikliniką ar ligoninę, staliaus dirbtuves, duonos kepyklą, statybos aikštelę ir kt. Elementariai susipažįstama su elektros pastote, namų šildymo įrenginiais. Kasdinių situacijų metu skatinama stebėti įvairių profesijų žmonių darbą, supažindinama su darbo įrankiais, apranga.</p> <p>Mokoma suvokti, kaip maisto produktai pasiekia parduotuves, iš ko gaminami drabužiai, susipažįstama su audinių rūšimis (vilna, medvilnė, šilkas) bei jų gaminimu. Naudojame įvairių vaizdinę medžiagą.</p> <p>Vykstama į ūkininko sodybą. Supažindinama su gyvulių, paukščių ūkiu, auginamomis daržo ir sodo gėrybėmis. Stebimi ir aptariami kasdieniai ūkininko darbai, mokoma pagal galimybę talkininkauti. Susipažįstama, kaip melžiama karvė, gaminamas sviestas, varškė, sūris ir kt.</p> <p>Elementariai paaiškinama apie žmones, dirbančius Vyriausybėje. Kalbame apie Seimo narius, ministrus, kariuomenę, Respublikos prezidentą.</p> <p>Naudojama įvairi vaizdinė medžiaga.</p>
4. Žmogaus sveikata ir saugumas		
Gerbti ir mylėti gyvybę, gyvybės nešiotoją – motiną	<p>4.1. Suvokti žmogaus išskirtinumą tarp gyvų būtybių.</p> <p>4.1.1. Suvokti, kaip atsiranda žmogus. Žinoti, kad kūdikis gimsta iš vyro ir moters meilės.</p>	<p>4.1. Su mokiniais kalbama apie gyvūnų (gyvulių, paukščių) jauniklius, kaip jie atsiranda. Demonstruojamos iliustracijos, vaizdo, internetinė medžiaga. Aiškinama, kad žmogus – ypatinga būtybė gamtoje. Jis gimsta iš motinos kūno, minta pienu, turi stuburą, vaikščioja dviem kojom gražiai išsitiesęs, iš visų gyvūnų turi tobuliausias smegenis. Mokoma suvokti, kad berniukas, mergaitė, vaikinai, mergina, moteris, vyras, senelis, močiutė yra žmonės.</p> <p>4.1.1. Aptariama žmonių gyvenimo momentai: vaikinai ir mergina, vyras ir moteris pamilsta vienas kitą, nutaria gyventi kartu, susituokia (žiūrimos vestuvių nuotraukos ir šeimyninių albumų, iliustracijos), susilaukia mažo vaikelio. Supažindinama su nėščios moters nuotrauka, aiškinama, kad vaikelis auga motinos pilve ir kartu su mama maitinasi, gimsta ligoninėje: rodoma nuotrauka, kurioje naujagimis gydytojo rankose (nesigilinama į gyvybės atsiradimo slėpinius, nes mokinius visiškai tenkina šitokia glausta informacija).</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Gerbti ir vertinti vienas kitą, pripažinti pasikeitimus paauglystėje Domėtis savo kūno bei organizmo sandara	4.1.2. Žinoti, kokie mažo kūdikio poreikiai ir suprasti, kad reikia kūdikiu rūpintis.	4.1.2. Supažindinama su sąvokomis <i>naujagimis, kūdikis</i> . Aiškinama, kad naujagimis maitinasi motinos pienu. Demonstruojama piešinukų seka, kurioje iliustruojama, kaip kūdikis keičiasi iki metų, supažindinama, kaip ir kuo maitinamas, kada pradeda vaikščioti, kalbėti ir pažinti pasaulį. Skatinama mokinius atsinešti savo ankstyvos vaikystės nuotraukų. Naudojama daug įvairios vaizdinės medžiagos.
	4.1.3. Suvokti ir vertinti motinos, artimųjų rūpestį ir meilę, žinoti, kaip atsidėkoti: geru elgesiu, paslaugumu.	4.1.3. Mokoma suvokti, koks bejėgis yra vos gimęs žmogus, kaip svarbu kūdikiu rūpintis ir saugoti, atsargiai su juo elgtis. Kalbama apie motinos pasiaukojimą, kantrybę, globojant savo vaiką dieną ir naktį, slaugymą susirgus ir kt. Skatinama kiekvieną mokinį ypatingai mylėti ir gerbti savo mamą, kuri visą gyvenimą nepavargsta juo rūpintis, jausti dėkingumą visiems šeimos nariams, mylėti ir padėti jiems, būti klusniam, mandagiam ir paslaugiam.
	4.2. Pastebėti pokyčius savo organizme ir suvokti, kad augant keičiasi kūno ūgis ir svoris, galūnių proporcijos.	4.2. Klasėje atitinkamoje vietoje pritvirtinama popieriaus juosta ūgiui matuoti. Ji sužymėta metrais ir centimetrais. Kiekvieną rugsėjo mėnesį matuojamas mokinių ūgis ir atitinkamai pažymima; sveikatos priežiūros kabinete patikrinama; apibrėžiamos mokinių plaštakos, kojų pėdos kontūrai. Duomenys saugomi, kas metai palyginama. Supažindinama su įvairių dydžių rūbais ir avalyne. Aptariamasi nuotraukose. Mokoma stebėti, kaip keičiasi draugai, artimieji. Skatinama stebėti savo ir kitų išvaizdos pakitimus, mokoma suvokti, kad visi vaikai auga ir keičiasi.
	4.2.1. Suvokti savo ir kitų asmenų lytiškumą, laikytis asmens higienos brendimo metu.	4.2.1. Aiškinama, kad metams bėgant žmogus ne tik auga, bet ir bręsta, supažindinama, kad mergaitės bręsta nuo 10, o berniukai – nuo 11 metų. Kalbama, kad mergaitėms auga krūtinė, apvalėja klubai, berniukams pradeda dygti ūsai, keičiasi balsas. Aiškinama, kad berniukai tampa vyrais, mergaitės – moterimis. Atskirai su mergaitėmis ir su berniukais kalbama apie asmeninę higieną brendimo laikotarpiu.
	4.3. Žinoti savo kūno sandarą.	4.3.1. Žaidimų metu mokiniai prisimena pagrindines kūno dalis: galvą, kaklą, rankas, kojas, krūtinę, nugarą ir kt. Demonstruojama, mokomasi įvardinti įvairius judesius, aiškinamasi, kuo žmogui svarbi kiekviena kūno dalis. Modeliuojamos situacijos, kurių metu leidžiama patirti, ką jaučia žmogus, turintis fizinę negalę, įvairių sutrikimų.
	4.3.1. Žinoti, kaip funkcionuoja skirtingos kūno dalys.	4.3.2. Mokoma suvokti, kad žmogus sudarytas iš kaulų ir raumenų. Aiškinama, demonstruojama, kad be kaulų žmogus būtų panašus į skudurinę lėlę, negalėtų pajudėti iš vietos, pavalgyti, sportuoti, važinėti dviračiu. Susipažįstama su skeletu. Mokoma apčiuopti kaukolės, rankų, kojų, pirštų kaulus, stuburą. Aiškinama, kad stuburas padeda mums vaikščioti ir sėdėti tiesiai.
	4.3.2. Suvokti, kad kūnas sudarytas iš kaulų.	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
		<p>Susipažįstama su krūtinės ląsta, šonkauliais, paaiškiname, kad po jais yra labai svarbus žmogui organas – širdis, parodoma, kur yra plaučiai. Elementariai supažindinama su jų funkcija.</p> <p>Mokoma apčiuopti kaukolės, rankų, kojų, pirštų kaulus, stuburą, šonkaulius. Pridėjus ranką mokoma pajusti širdies plakimą, giliai įkvėpiant ir iškvėpiant suvokti, kaip žmogus kvėpuoja plaučių dėka. Skatinama kontroliuoti savo kūno padėtį sėdint; kalbama apie saugą ir nelaimingų atsitikimų pasekmes.</p>
	4.3.3. Suvokti, kad kaulus dengia raumenys.	4.3.3. Mokoma suvokti, kad kaulus dengia raumenys, kad jie keičiasi žmogui augant, kad nuo raumenų priklauso kiekvienas mažas susilenkimas, raumenys padeda atlikti visus darbus. Demonstruojami atitinkami plakatai, elementariai paaiškinama, kad raumenys pririšti prie kaulų sausgyslėmis. Apžiūrimi veido raumenys. Modeliuojamos situacijos, demonstruojamos įvairios grimasos, skatinama vaikus pamėgdžioti: šypsotis, pykti, liūdėti, išsižioti ir kt. Stengiamasi išaiškinti, kad nuo veido raumenų priklauso išraiška, kai mes pykstame, džiaugiamės, liūdime ir kt.
	4.3.4. Žinoti, kad kūną dengia oda.	4.3.4. Aiškinama, demonstruojama, kad žmogaus kūną dengia oda, po ja pasislėpę visi raumenys, išskyrus liežuvį. Mokoma suvokti, kad oda labai jautri šalčiui, šilumai, skausmui. Aiškinama, kad oda saugo mūsų kaulus ir raumenis nuo sužeidimų ir užkrėtimų.
	4.3.5. Žinoti, kad galvą ir bręstant kai kurias kūno vietas dengia plaukai.	4.3.5. Kalbama apie plaukus. Mokoma suvokti, kad plaukų kiekis ir spalva skirtinga. Žmogui senstant, plaukai pražyla, praretėja. Aiškinama, kad plaukai pradeda augti tam tikrose vietose žmogui bręstant.
	4.3.6. Suvokti, kam žmogui reikalingos akys ir ausys.	4.3.6. Kalbama apie akis, trumpai papasakojama apie jų sandarą, aptariama, kur yra akys, mokoma pastebėti, kokios spalvos jų ir draugų akys. Aiškinama, kam reikalingos blakstienos, akių vokai, antakiai, ašaros. Mokiniais akys užrišamos skarele ir prašoma paeiti, paimti kokį nors daiktą. Nurišus skarele, aiškinama, kaip svarbu matyti. Kalbama apie regėjimo negalią, kaip padėti neregiiui: pereiti gatvę, aptarnauti, informuoti. Akcentuojama, kaip svarbu saugoti savo akis ir regėjimą. Aiškinama apie žmogaus klausos svarbą, klausos saugojimą ir ausų higieną.
Suvokti būtinumą gerbti savo kūną, jį saugoti ir rūpinti	4.3.7. Suvokti savo organizmo funkcionavimo ypatumus.	4.3.7. Elementariai supažindinama, kaip organizmas funkcionuoja, mokoma suvokti, kaip žmogus priima maistą, kaip atgauna jėgas ir kt. Naudojama IKT, vaizdo medžiaga, iliustracijos. Mokoma suvokti, kad dėl savo kūno sandaros galima išgyventi įvairius pojūčius, kokios svarbios visos kūno dalys ir organai. Užrištomis akimis ragaujama, uostoma, liečiama, klausomasi įvairių gamtos ir aplinkos garsų ir kt. Kūno kultūros pratybose atliekami įvairūs pratimai, stengiantis kuo plačiau susipažindinti su kūno raumenų jėga, judesių įvairove.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Gebėti pasirūpinti savo kūno švara	<p>4.4. Žinoti, kaip gerai jaustis, išsaugant sveikatą.</p> <p>4.4.1. Žinoti elementarius higienos reikalavimus, pagrindinius higienos reikmenis bei priemones ir naudoti juos pagal paskirtį.</p> <p>4.4.2. Stengtis tinkamai prižiūrėti dantis.</p>	<p>4.4. Kalbama apie gerą savijautą. Mokoma suvokti, kad žmogaus sveikata – didžiausias turtas. Modeliuojamos situacijos, aiškinama, kada žmogus linksmas, darbingas, kas verčia mus liūdėti, kas yra skausmas ir kt.</p> <p>4.4.1. Aiškinama, kaip svarbu kiekvieną dieną rūpintis savimi, kodėl reikia prausti, valyti dantis ir kt. Supažindinama su asmens higiena.</p> <p>Per praktinius užsiėmimus susipažįstama su higienos reikmenimis ir priemonėmis, mokoma taisyklingai plauti rankas, veidą, išsiplauti galvą, pažastis ir kitas kūno vietas, mokoma valyti vatos gumulėliu ausis, kirpti rankų ir kojų nagus, naudotis dezodorantu. Aiškinama, kad būtina dažnai keisti kojines ir apatinius rūbus. Po kūno kultūros užsiėmimų skatinama apsiprausti po dušu.</p> <p>Individualiai su berniukais ir mergaitėmis kalbama apie intymią higieną. Mokoma dažnai stebėti save veidrodyje. Kalbama, koks mokinyš turėtų būti kiekvieną dieną švariai nusiprausęs, susišukavęs, tvarkingai apsirengęs, maloniai kvepiantis.</p> <p>Mokoma suvokti, kad labai svarbu gerai jaustis pačiam ir būti mėgstamam draugijoje.</p> <p>4.4.2. Aiškinama apie dantų svarbą. Kalbama apie dantų ligas. Mokoma suvokti, kad dantims kenkia saldiniai, labai kieto maisto kramtymas. Supažindinama su naudingais maisto produktais. Skatinama valgyti kuo daugiau daržovių, vaisių, pieno produktų. Supažindinama su kasdiene dantų priežiūra. Aiškinama, kaip taisyklingai valyti dantis, rekomenduojama tai daryti rytais, kiekvienąsyk pavalgus ir prieš miegą.</p> <p>Tualetu patalpoje paskiriama vieta dantų priežiūros priemonėms, kurias atsineša kiekvienas mokinyš.</p> <p>Pagal galimybę organizuojama išvyka pas stomatologą, mokinius skatinama nebijoti dantų gydytojo, aiškinama, kaip svarbu kreiptis pagalbos laiku.</p>
Suvokti geros savijautos svarbą	<p>4.4.3. Mokėti rūpintis savo poilsiu.</p> <p>4.4.4. Mokėti išvengti užkrečiamųjų ligų.</p>	<p>4.4.3. Mokoma suvokti, kad gera savijauta priklauso nuo miego.</p> <p>Aiškinama, ko reikia, kad žmogus pailsėtų ir tinkamai išsimiegotų: gerai išvėdinta patalpa, laiku ir saikingai pavakarieniata, tylu, patogiu lova ir ne per šilta antklodė. Rekomenduojama prieš miegą pasivaikščioti gryname ore, pasiklausti tylios švelnios, ramios muzikos įrašų.</p> <p>Skatinama atsigulti kuo anksčiau, išmiegoti 10 val.</p> <p>4.4.4. Kalbama, kad aplinkoje yra labai daug nematomų ligų sukėlėjų. Jie pro nosį, burną ar odą pakliūva į žmogaus kūną ir sukelia įvairių ligų. Mokiniam aiškinama, kaip svarbu išvengti užkrečiamųjų ligų: laikytis higienos, tinkamai paruošti maistą, nebendrauti su sergančiu asmeniu (nestovėti arti, kai jis čiaudo, kosti), neglostyti ir neleisti būti laižomiems benamių šunų ir kačių, nevalgyti kažkieno palikto ar graužikų apgraužto maisto ir kt.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Suvokti savo kūno negalavimus ir mokėti kreiptis pagalbos	4.4.5. Suvokti, kad gydytojai gali tinkamai pasirūpinti žmogaus sveikata, mokėti paklusti gydytojų reikalavimams, laikytis jų nurodymų.	Supažindinama su peršalimo ligomis, jų simptomais. Mokoma, kaip gydytis namuose: gerti daug karštos arbatos (aviečių, liepžiedžių) su medumi, šiltai rengtis, tinkamai rūpintis savimi sloguojant (turėti vienkartinių nosinių, nosies lašų). Įtvirtinimui mokoma matuoti temperatūrą, plikyti vaistažoles. 4.4.5. Išvykų metu supažindinama su gydymo įstaigomis – poliklinika, ligonine. Stengiamasi ugdyti mokinių suvokimą, kad, sunkiai susirgus, reikia gultis į ligoninę, aiškinama, kad ten tenka pasilikti, pabūti vienam, be šeimos, kad artimieji gali lankyti sergantį, atnešti jam maisto. Skatinama suvokti, kad sergant labai svarbu gauti gerą slaugą, tinkamus vaistus, kad tenka išverti nemalonias procedūras. Mokoma gerbti ir pasitikėti gydytojais, elgtis ramiai, paklusti gydytojų nurodymams, noriai ir laiku gerti paskirtus vaistus Modeliuojamos įvairios situacijos, žiūrima vaizdo, internetinė medžiaga.
Būti atsakingam už priimtus sprendimus	4.4.6. Gebėti pasirinkti sveiką maistą, atpažinti sugedusius maisto produktus. 4.4.7. Gebėti sunegalavus kreiptis pagalbos.	4.4.6. Aiškinama, kam reikalingas žmogui maistas: padeda augti, teikia jėgų, apsaugo nuo ligų. Skatinama parodyti, papasakoti, ką valgo namuose, ką labiausiai mėgsta, ko ne. Mokoma suprasti, kaip svarbu tinkamai maitintis. Aptariama, kas naudinga valgyti pusryčiams, pietums, vakarienei, kokiais produktais geriausia numalšinti alkį. Kalbama apie vaisius ir daržoves, aptariama, kaip taisyklingai nuplauti juos prieš vartojimą. Mokoma skusti, lupti, šalinti nevalgomas dalis, smulkinti. Aiškinama, kaip valgyti: žalias, išvirti, kepti, valgyti sudžiovintas, konservuotas, raugintas. Mokoma atpažinti sugedusį maistą pagal kvapą, spalvą, skonį ir kitus požymius. Skatinama mokinius nevalgyti supelijusio maisto. 4.4.7. Supažindinama su apsinuodijimo maistu simptomais: silpnumas, pykinimas, vėmimas, pilvo raižymas ir kt. Mokoma suvokti, kad labai svarbu pranešti suaugusiam apie blogą savijautą. Aiškinama, kaip skubiai suteikti sau pirmą pagalbą. Mokoma skambinti pagalbos telefonu, kreiptis į kaimynus. Mokoma teikti pagalbą kitiems.
Būti atsakingam už savo saugumą	4.5. Suvokti, kad pačiam reikia rūpintis savo kūnu, sveikata ir saugumu. 4.5.1. Žinoti, kaip saugiai elgtis buitėje.	4.5. Mokiniams stengiamasi išaiškinti, kad kiekvienas žmogus pats yra atsakingas už savo sveikatą ir saugumą. Mokoma suvokti, kad labai svarbu elgtis atsakingai. 4.5.1. Kalbama, kaip saugoti save namuose, kai nėra suaugusiųjų. Mokoma, kaip elgtis su aštriais daiktais, su elektros prietaisais ir buitine technika, vaistais, cheminėmis medžiagomis. Skatinama neliesti įkaitusių paviršių, nežaisti degtukais, būti atsargiems, naudojant verdantį vandenį, ir kt. Aiškinama apie alkoholio, rūkymo žalą, skatinama ir mokoma nerinkti išmestų nuorūkų, atsisakyti siūlomų alkoholinių gėrimų.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Atpažinti rizikingą ar pavojingą situaciją ir kryptingai veikti	4.5.2. Žinoti, kaip saugiai elgtis šalia transporto priemonių, nuolat stebėti aplinką ir būti budriam.	Supažindinama, kaip elgtis kilus gaisrui, esant dujų nutekėjimui, susižeidus, mokoma suteikti sau ir kitam pirmąją pagalbą, skambinti, kalbėtis pagalbos telefonais. Mokoma neįsileisti į namus nepažįstamų žmonių, neatsakinėti į telefonų skambučius.
	4.5.3. Žinoti, kaip bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, gebėti kreiptis pagalbos.	4.5.2. Skatinama stebėti aplinką ir numatyti pavojų. Supažindinama, kaip saugiai elgtis kiemuose, kuriuose vyksta transporto judėjimas. Aiškinama, kad ne visi vairuotojai laikosi taisyklių, todėl reikia stebėti ne tik judančias, bet ir stovinčias mašinas bei kitas transporto priemones, būti budriam, susikaupusiam, norinti išvengt nelaimingo atsitikimo. Demonstruojama, kaip pereiti gatvę, išlipus iš autobuso, mokoma neišdykauti, nesistumdyti stotelėje, nešioti atšvaitus. Aiškinama, kad sutemus reikia vaikščioti tik apšviestomis gatvėmis.
	4.5.4. Mokėti saugiai elgtis gamtoje.	4.5.3. Skatinama nebendrauti su suaugusiais nepažįstamais žmonėmis: nesakyti jam savo vardo, pavardės, nerodyti savo namo, niekur neiti, nieko neimti, nepasakoti, kada lieki namuose vienas. Aiškinama, kad pasiklydus reikia neišsigąsti, nepanikuoti, kreiptis pagalbos į policininką, pardavėją ar mamą su vaiku. Mokoma skambinti į greitąją pagalbą, į policiją pagalbos telefonais, mokoma stereotipinių pagalbos kreipimosi frazių. 4.5.4. Prieš išvykimas į mišką, parką su mokiniais aptariama, kokie pavojai tyko gamtoje. Mokoma stebėti, atpažinti bites, širšes, skatinama jų neerzinti, nedaryti staigių judesių, atsargiai nubaidyti. Mokoma neiti artyn šunų, ypač sužeistų, ligotų ar turinčių šalia šuniukų, nežiūrėti piktam šuniui į akis, neglostyti; jei šuva vejasi, nerėkti, ramiai stovėti; modeliuojamos ir aptiriamos įvairios situacijos. Supažindinama su uodais ir erkėmis, su apsauginėmis priemonėmis, apranga. Mokoma, ką daryti įsisiurbus erkei. Aiškinama apie žolės deginimo žalą ir nedidelio degančio ploto gesinimo būdus. Mokoma informuoti pagalbos tarnybas. Supažindinama su elgesio taisyklėmis prie vandens telkinių. Aiškinama, kaip pavojinga eiti per užšalusį vandens telkinį. Modeliuojamos įvairios situacijos, kurių metu supažindinama, kaip elgtis įlūžus ledui, mokoma gelbėti kitą asmenį. Kalbama apie pavojų karštą dieną. Supažindinama su apranga, apsauginėmis odos priežiūros priemonėmis, mokoma teikti pirmąją pagalbą, ištikus saulės smūgiui, nudegus saulėje. Kalbama apie poilsį miške. Aiškinama, kaip tinkamai pasiruošti iškylai: kaip apsirengti, apsiauti, kokius būtiniausias reikmenis ir daiktus įsidėti į kuprinę, kaip apsisaugoti nuo vabzdžių, uodų įgėlimų. Supažindinama su nuodingais grybais ir uogomis. Mokoma nepasiklysti. Kalbama apie miško gaisrus, sukeltus neatsakingų poilsiautojų. Modeliuojamos situacijos, mokomasi, kaip teisingai elgtis iškyloje, ką daryti paliekant poilsiavietę ir kt. Naudojama daug įvairios vaizdinės medžiagos: vaizdo, IKT, medžiagą iš interneto.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
5. Žmogus ir gyvoji gamta		
Mokytis pažinti aplinkinį pasaulį ir suprasti, kad daiktai ir reiškiniai keičiasi	5.1. Tyrinėti ilgį, svorį, kiekį, laiką, būseną vartojant atitinkamas sąvokas.	5.1. Vaikai skatinami kalbėti, klausyti ir domėtis aplinkiniu pasauliu. Stebimi ir pavadinami orai, gamtos reiškiniai. Aptariamas oras (šalta, šilta, karšta) šiandien, lyginamas su vakarykščiu ir pažymimas gamtos kalendoriuje. Vaikams rodoma, kokie augalai ir gyvūnai yra šalia jų. Kalbama apie jų išvaizdą, dydį, svorį, formą, spalvą. Gamta pažįstama veikloje, pasivaikščiavimu, išvykų metu. Renkama gamtinė medžiaga. Ji tvarkoma, rūšiuojama pagal įvairius požymius, skaičiuojama, lyginama. Kalboje vartojama kuo daugiau laiko (vakar, šiandien, rytoj, diena, naktis, rytas), kiekio (daug, mažai, tiek pat, vienas), svorio (sunkus, lengvas), ilgio (ilgas, trumpas, toks pat) sąvokų, su kuriomis vaikai susipažino matematikos pamokose. Veiklose naudojama paros ir metų laikų ratai (laikrodžiai).
Domėtis gamtine aplinka kaip džiaugsmo ir pažinimo šaltiniu	5.2. Suvokti metų laikų kaitą: <i>ruduo, žiema, pavasaris, vasara</i> . 5.2.1. Ruduo. 5.2.2. Žiema.	5.2. Išsiaiškinama, ar mokiniai, atėję į mokyklą, suvokia metų laikų kaitą mūsų krašte. Lyginami paveikslėliai, iliustracijos gamtine tematika, žaidžiama su įvairiomis dėlionėmis ir stalo žaidimais, susijusiais su metų laikais. Juos naudojant įtvirtinamos sąvokos <i>ruduo, žiema, pavasaris, vasara</i> . 5.2.1. Apžiūrint paveikslėlius, išsiaiškinama, po kurio metų laiko ateina ruduo ir kokie jo požymiai (rudenį orai atvėsta, dažnai pučia vėjas, būna apsiniaukę ir lyja lietus, medžių lapai keičia spalvą ir krinta, vysta šalnų pakąstos gėlės, rečiau šviečia saulė, išskrenda kai kurie paukščiai. Stengiamasi kasdien savo stebėjimus pažymėti gamtos kalendoriuje. Pagal galimybes mokomasi šluoti nukritusius lapus nuo mokyklos kiemo takelių, juos krauti į krūvas ir pan. Prisimenant sąvoką <i>šalta</i> , akcentuojama, kokiais rūbais rengiamasi rudenį (striukė, šalikas, kepurė, pirštinės ir kt.). 5.2.2. Mokiniai mokomi apibūdinti gamtos pasikeitimus atėjus žiemai. Analizuojami paveikslėliai, kuriuose pavaizduoti žiemos požymiai: lauke būna šalta, gatvės ir namus, laukus ir medžius padengia sniegas, upės ir ežerus sukausto ledas, jie užšąla, gatvių prižiūrėtojai valo nuo kelių ir gatvių sniegą, žmonės šeria laukinius gyvūnus, nes jie negali susirasti maisto, dažnai pusto. Mokyklos kieme galima pasivažinėti rogutėmis, pasiimętyti sniego gniūžtėmis nulipdyti sniego senį. Stengiamasi kasdien stebinti pro langą, apibūdinti orą. Ugdoma užuojauta paukšteliams ir žvėreliams gilia žiema. Skatinamas noras globoti paukštelių ir žvėrelius. Pasivaikščiavimų metu stebimi medžiai (eglės ir pušys nenumeta spyglių, kiti medžiai numeta). Susipažįstama su lesyklėlėmis, jos įrengiamos prie klasės lango, kad vaikai matytų, kaip atskrenda paukšteliai palesti. Pagal galimybes pratinama prie naudingo darbo (nukasti sniegą nuo takų, pabarstyti žvyrą ir pan.). Aptariami rūbai, kuriuos reikia vilkėti šiuo metų laiku, išsiaiškinama, iš ko pasiūti kailiniai, iš ko numegztos kojinės ir megztiniai.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Domėtis, saugoti, globoti ir rūpintis viskuo, kas gyva	5.2.3. Pavasaris.	5.2.3. Apibūdinamas pavasaris, prisimenama, po kurio metu laiko ateina pavasaris: oras atšyla, šildo saulutė, tirpsta sniegas, pražįsta pirmosios gėlės, viskas aplink kvepia nuo žydinčių augalų, parskrenda paukščiai (kregždės, varnėnai, gandrai). Ruošiamasi sutikti parskrendančius paukščius, stebima, kaip sukalamas inkilas, kaip jis įkeliamas į medį. Pastebėjimai aptariami. Tvarkoma mokyklos aplinka.
	5.2.4. Vasara.	5.2.4. Apibūdinama, prisimenama, po kurio metu laiko ateina vasara: šilta, būna karšta, šviečia saulė, žydi gėlės, žaliuoja medžiai ir krūmai, soduose noksta vaisiai, žmonės maudosi, rengiasi plonais drabužiais, prasideda atostogos. Apžiūrimi paveikslėliai, iliustracijos, stebimi mokomieji filmukai, kuriuose lyginami metų laikai. Ekskursijų, išvykų, pasivaikščiojimų metu stebimi pagrindiniai vasaros požymiai, o pamokų metu jie aptariami ir įtvirtinami įvairiose veiklose. Ryškiausi požymiai piešiami, spalvinami, aplikuojami ir t. t.
	5.3 Susipažinti su miško, sodo, daržo, pievos augalais ir bandyti juos parodyti.	5.3. Stebimi ir tyrinėjami miško medžiai, žolės, krūmai ir gėlės. Išsiaiškinama, kad visi augalai turi šakas, lapus, kamieną ar stiebą ir šaknis. Išaiškinama, jog augalams augti reikia maisto, vandens, oro, šilumos, šviesos ir erdvės. Rodomi įvairių medžių (<i>eglės, pušies, beržo, ąžuolo, obels, kriaušės, vyšnios, slyvos</i>) paveikslėliai, tvirtinami jų pavadinimai, lyginama pagal dydį, lapus, vaisius, sėklas ir t. t. Vykstama į gamtą ir sodą stebėti šių medžių, rinkti jų lapų, vaisių. Vaisiai apžiūrimi, ragaujami, patyrinėjama, kas jų viduje. Iš pririnktos medžiagos klasėje gaminami žaislai. Įvairiomis vaizdinėmis priemonėmis ir išvykų metu supažindinama su gėlėmis, augančiomis žemėje: kalnuose, miškuose, pievose. Paaiškinama, kad daugelį laukinių gėlių žmonės augina prie savo namų. Pagal galimybes susipažįstama su <i>žibuokle, šalpusniu, raktažole, snieguole, rugiagėle, tulpe, rože, rūta, ramune, astra, našlaite, jurginu, lelija ir kt.</i> Jos lyginamos, uostomos, piešiamos, džiovinamos. Bandoma išsiaiškinti, kurios gėlės pražysta pavasarį, vasarą, rudenį. Gamtoje supažindinama su <i>lazdyno, erškėtrožės, svarainio, šaltalankio</i> krūmais. Paaiškinama, kad vasarą vietoj žiedų išauga ir subręsta sėklos ir vaisiai, bandoma skirti išvardintus vaisius, apžiūrėti, kas jų viduje, pausotyti, paragauti.
	5.4. Susipažinti su kambarinių gėlių priežiūra.	5.4. Kalbant apie gėles, akcentuojama, kad gėlės gali augti lauke ir kambaryje. Tai laukinės ir kambarinės gėlės. Kartu su vaikais stebimas kambarinių gėlių augimas. Stengiamasi patiems užsiauginti gėlių klasėje. Pratinama mokinius atlikti tikslingus veiksmus: laistoma, valomos dulkės nuo lapų, purenama žemė, persodinama. Prižiūrint augalus, ugdoma atsakomybė už juos, skatinamas noras grožėtis gėlėmis ir gyventi gražesnėje aplinkoje. Nuolat primenama, jog augalus reikia lieti, jais rūpintis, nes jie yra gyvi.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Suprasti, kad augintinį reikia mylėti, juo rūpintis	5.5. Supažindinti su naminiais ir laukiniais gyvūnais, jų gyvenimo būdu.	5.5. Supažindinama su žemėje gyvenančiais <i>žvėrimis, paukščiais, vabzdžiais, žuvimis ir drugiais</i> . Pratinama atpažinti juos paveikslėliuose, iliustracijose, enciklopedijose, filmuose. Stebima natūralioje aplinkoje ir apibūdinama šių gyvūnų išvaizda. Paaiškinama, kad žvėrys gyvena miškuose ir laukuose, žuvis – vandenyje, paukščiai skraido danguje ir sugrįžta į savo lizdus, o pievose ir soduose pilna vabzdžių. Pratinama atpažinti ir skirti labiausiai paplitusius naminius gyvulius (<i>karvę, arkli, kiaulę, ožką, avi</i>), naminius paukščius (<i>vištą, gaidį, antį, žąsį, kalakutą</i>), laukinius paukščius (<i>varną, balandį, žvirblį, šarką, genį, papūgą</i>), laukinius žvėris (<i>vilką, lapę, kiškį, mešką, tigrą, liūtą</i>), žuvis (<i>lydeką, karosą, karpį</i>). Aptariama naminių gyvulių nauda žmogui: karvė duoda žmogui pieno, vištos – kiaušinių, arklis padeda nudirbti žmogui darbus kaime. Išaiškinama, ko reikia naminiams gyvuliams ir paukščiams, kad jie gerai augtų ir jaustųsi. Supažindinama su dažniausiai paplitusiais vabzdžiais (<i>uodu, muse, bite, skruzdėle, drugeliu</i>) iš paveikslėlių, mokomųjų filmų ir per išvykas į gamtą. Akcentuojama, kad kai kurie vabzdžiai (uodas, bitė) kelia žmogui pavojų. Stebint bendruomeninį bičių ir skruzdžių gyvenimo būdą, skatinamas mokinių darbštumas ir draugiškumas. Parodoma bičių nauda žmogui. Paaiškinama apie medų. Apžiūrint vabzdžius kenkėjus, mokoma laikytis švaros. Akcentuojama, kad kai kurie vabzdžiai (musės, uodai) yra užkrečiamųjų ligų platintojai. Stipresnieji mokiniai gali pasimokyti atskirti gyvūnų būstus.
Džiaugtis, stebint ir tyrinėjant savo aplinkoje gyvenančius gyvūnus	5.6. Skirti augintinius (namuose gyvenančius). 5.7. Susipažinti su paukščių ir gyvūnų jaunikliais.	5.6. Susipažįstama su žmonių auginamais ir namuose gyvenančiais, dažniausiai paplitusiais gyvūnais (šunimi, kate, žiurkėnu, papūga ir kt.). Galima atsinešti į klasę ramų augintinį ir stebėti jo elgseną, susipažinti su jo išvaizda, stebėti, kuo jis minta. Akcentuojama, kad svarbiausias darbas – augintinio maitinimas ir priežiūra. 5.7. Išaiškinama jauniklių sąvoka. Įtvirtinami gyvūnų jauniklių pavadinimai (<i>viščiukas, veršiukas, ančiukas, paršiukas, kumeliukas</i>). Ugdomas vaikų noras globoti mažus gyvūnėlius. Išaiškinama, kad maži jaunikliai užaugę taps stiprūs ir dideli. Žaidžiama su įvairiomis dėlionėmis, piešiama, aplikuojama, spalvinama. Patartina aplankyti zoologijos sodą, žirgyną, stručių fermą ir kitą gyvūnų lankomą vietą.
Pažinti ir naudotis gamtos gėrybėmis	5.8. Pažinti, skirti ir apibūdinti gamtos gėrybes.	5.8. Susipažįstama įvairiais pojūčiais su uogomis (<i>braškės, vyšnios, serbentai, avietės, žemuogės, mėlynės, agrastai</i>), vaisiais (<i>obuoliai, kriaušės, bananai, citrinos, apelsinai, ananasai</i>), daržovėmis (<i>pomidorai, agurkai, kopūstai, morkos, svogūnai, bulvės, ridikai, salotos</i>). Aptariamas jų skonis, spalva, dydis. Akcentuojama vaisių, uogų ir daržovių nauda žmogaus sveikatai. Organizuojamos ekskursijos į parduotuvę, į sodą vasarą skinti uogų, rudenį rinkti nukritusių obuolių ir t. t.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Tausoti aplinką, jos neteršti	5.9. Skirti kai kuriuos grybus (naudingus ir nuodingus).	5.9. Supažindinama su dažniausiai pasitaikančiais valgomais grybais (<i>baravykas, voveraitė, raudonviršis, lepšis</i>). Atkreipiamas dėmesys į nuodingus grybus (įvairios <i>musmirės</i>). Esant galimybei galima atsinešti grybų į klasę. Vasaros poilsio metu stovykloje, rudenį vykstama į mišką ir bandoma paieškoti grybų. Skiriant grybus, ugdomas vaikų pastabumas ir atsargumas. Susipažįstant su grybais, naudojami muliažai, paveikslai, enciklopedijos, mokomieji filmai. Piešiama, spalvinama, karpoma, klausomasi skaitomų eilėraščių ir kt.
	5.10. Suvokti, kad gyviesiems gamtos daiktams reikalinga švari aplinka.	5.10. Pirmiausia pratinama palaikyti švarą klasėje, vėdinti ją, valyti lentą ir dulkes. Paaiškinama, kad nešvara labai kenkia visiems gyviesiems organizmams (žmonėms, gelėms, žuvims, augintiniams). Ugdomas supratimas apie vandens svarbą žmogui ir gamtai, švaraus vandens telkinių būtinumą. Aiškinama, kad vandens telkiniuose galima maudytis, bet draudžiama jį teršti, nes gyvena gyvūnai, auga augalai. Išvykų, pasivaikščiojimų metu vis primenama taisyklė: pabuvus gamtoje, aplinką reikia palikti švarią.
6. Žmogus ir negyvoji gamta		
Domėtis artimiausioje aplinkoje esančiais gyvais ir negyvais daiktais	6.1. Suprasti, kas yra gyvi ir negyvi gamtos daiktai, sugebėti juos atskirti.	6.1. Pirmiausia išsiaiškinama, kokių būna daiktų žemėje, ore, danguje ir vandenyje (gyvų ir negyvų). Stebėjimai paremiami pavyzdžiais: lyginami mokyklos kieme rasti akmenėliai ir vabalai, akvariume plaukiojančios žuvys ir kriauklės. Kalbama apie ore skraidančius paukščius, drugelius, danguje šviečiančią saulę, mėnulį, žvaigždes. Demonstruojami įvairūs paveikslėliai, kuriuose pavaizduoti daiktai. Aiškinama, kurie gyvi, kurie ne, aptariami jų požymiai. Galima atsinešti į klasę mažą šuniuką, katytę, apžiūrėti augančias klasėje gėles. Atliekant įvairias užduotis, aiškinamas gyvų būtybių judėjimas, augimas, maitinimasis, dauginimasis. Stebimi ir grupuojami gyvi ir negyvi daiktai klasėje, artimiausioje aplinkoje, paveikslėliuose, žaidžiama su kortelėmis, dėlionėmis, piešiama, spalvinama. Žaidžiama įvairius judriuosius žaidimus.
Suvokti, kad gyvi ir negyvi daiktai gali judėti	6.2. Atpažinti žmonių judėjimo būdus. 6.3. Stebėti gyvūnų judėjimo būdus ir skirti juos apibūdinančias sąvokas.	6.2. Stebimi ir kartojami aplinkinių judesiai (klasėje, koridoriuje, salėje, valgykloje, mokyklos kieme ir kt.). Akcentuojamas žmonių judėjimas: bėgimas, ėjimas, šokinėjimas, plaukimas. 6.3. Apibūdinant gyvūnų judėjimo būdus, naudinga žiūrėti mokomuosius filmus iš gyvūnijos pasaulio gyvenimo serijų, pastebėti savo augintinių judėjimą ir stengtis įvardinti jį. Galima į klasę atsinešti jūros kiaulytę, vėžliuką, žiurkėną ir stebėti, kaip jie juda. Ekskursijos į zoologijos sodą, žirgyną, stručių fermą supažindins vaikus su ten gyvenančių gyvūnų judėjimo būdais. Mokyklos kieme, miesto parke galima stebėti skrendančius paukščius, klasės akvariume plaukiojančias žuvytes. Naudojamos dėlionės, trafaretai su įvairiais žvėrimis ir gyvūnais. Aiškinamasi, kas <i>eina, bėga, šliaužia, ropoja, plaukia, skrenda, šokinėja, šuoliuoja</i> .

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	6.4. Aptarti negyvų daiktų judėjimo būdus.	6.4. Aiškinama, kad negyvi daiktai (kamuolys, mašina, lankas, lėktuvas ir kt.) juda tik tada, kai žmogus jiems padeda. Parodoma, kad kamuolys pats nerieda, jei jo nemetame, nestumiame, nespiriame; mašina pati nevažiuoja, nes reikia, kad ją žmogus užvestų ir pradėtų važiuoti; lankas sukasi, jei žmogus jį išsuka; lėktuvas skrenda, kai lakūnas jį valdo ir t. t. Kiekvienas aiškinimas pagrindžiamas pavyzdžiais. Demonstruojamas kamuolio, lanko, baliono judėjimas. Demonstruojami paveikslėliai su daiktais, o vaikai nurodo judėjimo būdus (<i>kiškis šuoliuoja, vabalas ropoja, kareivis žygiuoja, balionas kyla, sraigė šliaužia, berniukas bėga, lėktuvas skrenda ir kt.</i>).
	6.5. Apibūdinti daiktų judėjimo greitį.	6.5. Stebima ir komentuojama, koku greičiu juda įvairūs daiktai. Organizuojami įvairūs žaidimai su kamuoliukais, balionais, vatos gabalėliais ir plunksnomis, stebimas jų judėjimas. Kad vaikas savo kūnu jaustų greitį, liepiama kojomis patrypti, rankomis paploti lėtai, greitai ir labai greitai. Stebimos mašinos, važiuojančios lėtai ir greitai, jos lyginamos su bėgančiais žmonėmis. Stebimi įvairūs augintiniai, einantys lėtai, bėgantys greitai ir labai greitai.
Siekti taupiai naudoti elektros energiją	6.6. Rasti patalpoje elektros jungtuką, mokėti jį įjungti ir išjungti. Pratintis taupyti elektros energiją.	6.6. Aptariama, kam reikalinga elektra. Išjungiant ir įjungiant elektrą, palyginama, kada geriau matoma. Kas kart prašoma vaikų įjungti ir išjungti šviesą klasėje, žaidimo kambaryje, drabužinėje. Akcentuojama, kad elektros jungtukais negalima žaisti (be reikalo junginėti). Mokoma taupyti el. energiją.
Saugoti savo ir kitų sveikatą, naudojant elektrinius prietaisus	6.7. Pažinti elektrinius prietaisus, žinoti jų paskirtį, naudojimo būdą ir saugų elgesį su jais.	6.7. Negyvųjų daiktų grupei priskiriama elektriniai prietaisai. Kalbama, kaip šie prietaisai palengvina žmonių gyvenimą ir darbą. Aptariami <i>el. skalbimo mašinos, indaplovės, lygintuvo, virdulio, el. šildytuvo, dulkių siurblio, radijo imtuvo, magnetofono, televizoriaus, stalinės lempos</i> privalumai, naudojimo būdas ir pavojai, kuriuos gali sukelti netinkamas naudojimas jais. Pagal galimybes supažindinama su šiais prietaisais klasėje, leidžiama vaikams patiems bandyti dirbti su jais.
Džiaugtis naujais atradimais	6.8. Skirti ir mokėti pavadinti dangaus kūnus.	6.8. Kalbama, kada ir kur matoma <i>saulė, mėnulis, žvaigždės</i> . Saulė stebima dieną pro langą, būnant gamtoje. Gėrimasi jos šviesa ir šiluma. Leidžiama pajusti, kad ji ir šviečia, ir šildo. Aiškinama apie saulės teikiamą naudą žmogui, augalams ir gyvūnams. Aptariama, kokiais drabužiais rengiamasi, kai šilta ir šviečia saulė. Pasakojama apie mėnulį ir žvaigždes, kurie šviečia ir spindi naktį. Rodomi įvairiuose paveikslėliuose, knygoje, lyginama su saule. Akcentuojama, kad mėnulis ir žvaigždės šviečia tik naktį. Aiškinama, kad mes visi gyvename žemėje. Žemė yra labai didelė ir apvali, visą laiką sukasi. Galima supažindinti su gaubliu, pabandyti rasti gaublyje vietą, kur gyvename. Įvairioje veikloje piešiama, lipdoma, aplikuojama, vaidinama, klausomasi pasakų, eilėraščių.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Suprasti gyvenimo kaitą, gamtos reiškinių įvairumą ir mokėti apsisaugoti nuo kai kurių reiškinių	6.9. Suprasti kai kuriuos gamtos reiškinius.	6.9. Mokomasi atpažinti gamtos reiškinius: <i>saulėta, giedra, lyja, perkūnija, žaibas, sninga, pūga, pakilo ir pučia vėjas, audra jūroje, pasirodė vaivorykštė</i> . Įvairiais metų laikais aptariami šie reiškiniai. Analizuojami įvairūs paveikslėliai, klausomos pasakos ir žiūrimi filmai, kuriuose pavaizduoti ir rodomi šie reiškiniai. Atliekamos užduotys, kai reikia įsižiūrėti, parodyti ir pakomentuoti gamtos reiškinius. Aiškinama, kaip reikia elgtis lyjant, žaibuojant, esant perkūnijai, siaučiant pūgai. Aptariama, kokiais drabužiais rengiamasi, kai lyja, sninga, kur dedami ir kaip tvarkomi šlapi rūbai ir batai.
Suvokti ugnies keliamą pavojų gyvybei	6.10. Žinoti, ką daryti, kilus gaisrui.	6.10. Aptariame ugnies pavojų aplinkai ir žmogui. Supažindiname su saugaus elgesio taisyklėmis, naudojantis degtukais ir elektriniais prietaisais. Kaskart stebime mokomuosius animacinius filmus vaikams apie priežastis, sukeliančias gaisrą, apsisaugojimo nuo jo būdus. Mokomės, kaip išsikviesti pagalbą kilus gaisrui.
Domėtis daiktais, esančiais artimoje aplinkoje, jų savybėmis	6.11. Susipažinti su kai kuriais namų apyvokos daiktais ir mokėti atsargiai su jais elgtis. 6.12. Skirti daiktus, pagamintus iš popieriaus, medžio, metalo, plastmasės, molio, gumos.	6.11. Susipažįstama su kasdien naudojamais kai kuriais namų apyvokos daiktais: <i>peiliu, žirkklėmis, adata, šakute</i> . Aptariama šių daiktų paskirtis ir keliamas pavojus netinkamai su jais elgiantis. Mokomasi teisingai laikyti peilį ir šakutę valgant, atsargiai verti siūlą į adatą siuvant, teisingai laikyti žirkles kerpant, kad nesusižeistų patys ir nesužalotų aplinkinių. 6.12. Tyrinėjamos įvairios medžiagos ir žaidžiama su jomis. Dirbant su moliu, aptariamos jo savybės. Jis minkomas, kočiojamas, sukamos virvutės, pjaustomas, lipdomas iš jo darbelis, puošiamas ir džiovinamas. Stebint bandymus, daroma išvada, kad molis ilgiau išlaiko drėgmę. Apžiūrint įvairius metalinius daiktus, pastebimas jų tvirtumas, o kai kurių ir aštrumas. Aptariamas saugus elgesys, naudojantis aštriais metaliniais daiktais (plaktuku, žirkklėmis, peiliu, pjūkleliu ir kt.). Supažindinama su įvairios faktūros popieriumi, aptariama jo spalvų įvairovė. Aiškinamos popieriaus savybės: jis gali būti storas, plonas, gali plyšti, glamžytis, šlapti. Žaidžiama su įvairiomis kaladėlėmis, žaislais, dėlionėmis, pagamintomis iš medžio, plastmasės, popieriaus. Mokomasi grupuoti pagal medžiagą, spalvą, formą, konstruoti, dėti detales į įvairias išpjovas ir t. t.
Domėtis gamtoje vykstančiais procesais ir aiškintis jų priežastis bei pasekmes	6.13. Suprasti pačius paprasčiausius medžiagų pokyčius gamtoje. Skirti skysčius: <i>vandenį, sultis, pieną</i> .	6.13. Kalbama apie ledą, varveklis. Paaiškinama, kaip jie susidaro. Aptariama, kaip galima užšaldyti ne tik vandenį, bet ir įvairius produktus (pvz., uogas, daržoves, mėsą, žuvį). Paaiškinama, kam to reikia ir kaip tai daroma. Atliekamos praktinės užduotys su vandeniu. Mokomės pripilti pilną stiklinę vandens ir neprapilti, iš stiklinės įpilti į kitą indą. Ragaujamas vanduo, sultys, mineralinis vanduo, pienas ir lyginamas jų skonis. Mokomasi paaiškinti, kuo skiriasi šie skysčiai. Lyginama šiltus ir šaltus skysčius ragaujant, paliečiant pirštais. Aptariamas karštų skysčių pavojus žmogui. Paaiškinama skysčių svarba žmogaus organizmui.

ORIENTACINĖ VEIKLA

Bendrosios nuostatos

Orientacinės veiklos rekomendacijos skirtos vidutinį, žymų ir labai žymų protinį atsilikimą turintiems mokiniams. Kadangi skiriasi šių mokinių galimybės, skiriasi ir formuojamos nuostatos bei gebėjimai.

Ugdant žymų ir labai žymų protinį atsilikimą turinčius mokinius, orientacinė veikla skirta padėti šiems mokiniams suvokti supančio pasaulio reiškinius ir juos apibrėžiančias sąvokas. Ugdymas organizuojamas stengiantis sudominti ir patraukti mokinių dėmesį, skatinant tyrinėti aplinką, suprasti daikto požymius, kiekį, vietą, laiko ritmą ir kaitą.

Ugdant vidutinį protinį atsilikimą turinčius mokinius, orientacinė veikla skirta supažindinti vidutinį protinį atsilikimą turinčius ugdytinius su daiktų dydžių ir formų įvairove, matematinėmis ir laiko sąvokomis, skaičiais ir skaitmenimis, įvairiais matais ir matavimo būdais, mokyti orientuotis laike ir erdvėje, atlikti nesudėtingus skaičiavimus bei aritmetinius veiksmus, mokyti suvokti matematinių žinių praktinę naudą, išsiugdyti gyvenime reikalingus įgūdžius ir gebėjimus, vertybines nuostatas.

Rekomendacijose nenurodoma, ko reikia mokyti vienoje ar kitoje klasėje – mokymo turinys priklauso nuo mokinio patirties, išsivystymo lygio ir sukuriamos mokymosi aplinkos. Orientacinės veiklos apima ne tik orientacinės, bet ir pažinimo, komunikacinės, meninės, fizinės veiklos užduotis. Mokymo turinys pateikiamas sunkėjančia tvarka. Ugdymo procese naudojamos kokybiškos priemonės, organizuojamos įvairios praktinės užduotys, išvykos.

Mokiniams, negalintiems bendrauti žodžiu, parenkama alternatyvios komunikacijos simboliais sistema, atitinkanti mokinio gebėjimus.

Tikslas

Ugdant žymų ir labai žymų protinį atsilikimą turinčius mokinius orientacinės veiklos tikslas – padėti mokiniams įgyti bendrą supratimą apie aplinką, daiktų vietą, laiką ir kokybę, priežasties ir pasekmės ryšius, lavinti savarankiškumą ir praktinius gebėjimus

Ugdant vidutinį protinį atsilikimą turinčius mokinius, orientacinės veiklos tikslas – padėti mokiniui geriau pažinti pasaulį, įsisavinant elementarias matematikos žinias, ir išsiugdyti gebėjimą jas taikyti kasdienio gyvenimo situacijose.

Uždaviniai

Ugdant žymų ir labai žymų protinį atsilikimą turinčius mokinius:

- formuoti mokinio supratimą apie supančią aplinką ir joje esančius daiktus;
- mokyti orientuotis artimiausioje aplinkoje;
- ugdyti gebėjimą manipuliuoti aplinkos daiktais pagal jų paskirtį;
- mokyti orientuotis laike, suvokiant kasdienių įvykių sekos ir nuoseklumo reikšmę.

Ugdant vidutinį protinį atsilikimą turinčius mokinius:

- suteikti matematinių žinių, kurios padėtų geriau orientuotis kasdieniame gyvenime;
- mokyti vartoti matematikos sąvokas bei išmokus skaičiavimo būdus;
- ugdyti gebėjimą spręsti mokinio patirtį ir interesus atitinkančias kasdienio gyvenimo problemas;
- padėti suvokti matematikos svarbą savo ir kitų gyvenime;
- mokyti vertinti protiniam darbui reikalingą atkaklumą, stropumą.

Struktūra

Žymaus ir labai žymaus protinio atsilikimo programą sudaro šešios sritys: 1. Daikto, objekto pastovumo suvokimas; 2. Daiktų kiekis ir jų įvairovė; 3. Daiktų požymiai (dydis, svoris, masė); 4. Daiktai, jų forma ir spalva; 5. Laiko ritmas ir kaita; 6. Daiktų padėtis erdvėje. Vidutinio protinio atsilikimo programą sudaro šios sritys: 1. Skaičiai ir skaičiavimai; 2. Geometrija; 3. Matai ir matavimai.

ORIENTACINĖ VEIKLA
(žymus, labai žymus protinis atsilikimas)

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
1. Daikto, objekto pastovumo suvokimas		
<p>Domėtis aplinkoje esančiais daiktais.</p>	<p>1.1. Gebėti sutelkti dėmesį į konkretų daiktą ir suvokti jį kaip objektą.</p> <p>1.2. Gebėti surasti paslėptą daiktą, kai daiktas slepiamas mokiniui matant ir matoma paslėpto daikto detalė (dalis).</p> <p>1.3. Gebėti rasti paslėptą daiktą, kai daiktas paslėptas mokiniui žinomoje vietoje ir yra nematomas.</p> <p>1.4. Gebėti rasti paslėptą daiktą po vienu iš 2–3 uždangalų, skepetaičių.</p>	<p>1.1. Mokymo pradžioje mokytojas skatina vaiką atlikti „neplanuotą“ judesį žaislu, daiktu, pvz.: a) vaikas „netyčia“ paspaudžia žaislą – žaislas cypsi, skamba ir vaikas į jį pažiūri; b) vaikas paliečia varpelį, šis suskamba, vaikas į jį pažiūri; c) vaikas judina ranką, o ant jos uždėta skambanti apyrankė, ji skamba, vaikas į ją pažiūri. Mokytojas su vaiku žaidžia žaidimą „Yra – nėra“. Žaidžia žaidimą „Saulės zuikučiai“, veidrodėliu gauda saulės zuikučius, stebi, kaip žibintuvėliu apšviečiami daiktai, stebi degančią žvakę, tyrinėja atspindžius: žiūri į savo veidą veidrodyje ar ant kito veidrodinio paviršiaus.</p> <p>1.2. Parodomas daiktas. Mokiniui matant, ant daikto uždėdama skepetaitę taip, kad liktų neuždengta 1/2 daikto dalis. Mokytojas klausia mokinio, kur „pasislėpė“ daiktas. Jeigu mokinys nerodo susidomėjimo ir nebando ieškoti paslėpto daikto, mokytojas fiziškai padeda jam ir mokinio ranka nuima skepetaitę nuo uždengto daikto. Tai kartoja kelis kartus ir pamažu mažina pagalbą mokiniui.</p> <p>1.3. Mokytojas rodo daiktą ir, mokiniui matant, ant jo uždėdama skepetaitę. Mokytojas klausia mokinio, kur „pasislėpė“, kur yra daiktas. Mokytojas padrąsina mokinį, primena, „pasufleruoja“, kur daiktas paslėptas. Jeigu mokinys jį sėkmingai suranda, mokytojas keičia uždangalą, po kuriuo slepia daiktą, keičia slepiamą daiktą.</p> <p>1.4. Mokytojas paslepia daiktą po vienu uždangalu. Kai mokinys randa ir atidengia daiktą, šalia pirmojo uždangalo (apie 10–15 cm atstumu), padedamas antras uždangalas. Mokytojas paima daiktą ir, mokiniui matant, paslepia jį po antruoju uždangalu. Vėliau keičiama daikto padėjimo, slėpimo vieta, jeigu reikia, mokiniui padedama rasti paslėptą daiktą. Toku pat būdu mokytojas moko atrasti daiktą, kai daiktas yra po vienu iš 3 uždengtų skepetaičių. Šias veiklas mokinys atlieka daug kartų. Mokytojas keičia slepiamus daiktus, keičia slėpimo vietą, aplinką, kurioje vyksta veiksmas.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
2. Daiktų įvairovė, jų kiekis		
Dėmesingai tyrinėti daiktus	<p>2.1. Gebėti tyrinėti daiktus, kurie skiriasi paviršių savybėmis (lygus, grubus, slidus, veliūrinis, šiurkštus, švelnus).</p> <p>2.2. Gebėti tyrinėti daiktą ar daiktus. Liesti, apčiuopti pirštais skirtingos masės, skirtingo klampumo (kietus, pusiau minkštus, minkštus) daiktus.</p> <p>2.3. Gebėti liesti ir skirti daiktus skirtingų temperatūrų paviršiais: šilta – šalta.</p> <p>2.4. Gebėti surasti vieną daiktą tarp grupės kitų daiktų, turinčių skirtingus požymius.</p> <p>2.5. Gebėti suvokti sąvokas „vienas – daug“, jas sieti su daiktų skaičiumi.</p>	<p>2.1. Vaikai tyrinėja skirtingų paviršių daiktus. Mokymo pradžioje naudojamas sensorinis kilimėlis, kuris pasiūtas iš skirtingos faktūros medžiagų atraižų. Mokinys pirštais liečia, glosto kilimėlio paviršių, mokytojas stebi, kurios medžiagos paviršius mokiniui yra „įdomiausias“, kurį mokinys liečia ir pasirenka dažniausiai. Įvertinęs mokinio pasirinkimą, mokytojas parenka tokios faktūros daiktus, žaislus ir leidžia mokiniui su jais žaisti, juos liesti, dėlioti, mėtyti.</p> <p>2.2. Mokytojas skatina mokinius tyrinėti, apčiuopti pirštais skirtingos masės, skirtingo klampumo (kietus, pusiau minkštus, minkštus) daiktą ar daiktus. Daugeliui mokinių labai patinka žaisti su įvairiais skystais produktais, skystomis medžiagomis, todėl mokiniai skatinami atlikti šias veiklas. Mokytojas skatina mokinius kišti pirštus į pirštų dažus, „miltų košes“, skatina piešti pirštais debesėlius, snaiges, lietu, minkyti pyragėliams tešlą, virti košę. Mokiniais pateikiamos praktinės užduotys, kurias atlikdami mokiniai liečia, maigo, kočioja, lipdo figūras iš plastilino, modulino, molio, druskos tešlos; žaidžia, piešia, dažo lygius paviršius ir figūras pirštų dažais, skutimosi putomis, plaktu kiaušinio baltymu ar kitomis medžiagomis. Mokytojas stebi mokinių veiklą ir aiškina, ką galima veikti, kurti ir sukurti iš šių medžiagų.</p> <p>2.3. Mokinys liečia skirtingų temperatūrų daiktus. Mokytojas skatina mokinius pajauti šilta ir šalta. Naudoja šiltą ir šaltą vandenį, šilto ir šalto vandens pūsles, sušildo daiktus mikrobangų krosnelėje, aiškina, kuriuos daiktus galima dėti į mikrobangų krosnelę.</p> <p>2.4. Mokytojas paima daiktą, jį pavadina ir primena mokiniui, paaiškina to daikto išskirtines savybes, požymius. Mokinys mokosi rasti daiktą tarp grupės kitų daiktų, turinčių skirtingus požymius. Mokinys ieško daikto, kai jį suranda, mokytojas pakartoja, primena, kad daiktas yra „vienas“.</p> <p>2.5. Mokytojas žaidžia kartu su mokiniu ir sako: „Švelnus kamuolys“, „Švelnus katinas“ ir t. t. Sako daikto pavadinimą ir kartoja: „Čia vienas katinas“, „Vienas kamuolys“, „Čia daug katinų“, „Čia daug kamuolių“. Vėliau mokinys savarankiškai tyrinėja, apčiuopia pirštais, žaidžia ir su kitokių faktūrų (lygiais, grubiais, slidžiais, veliūriniais, šiurkščiais, švelniais) daiktais, žaislais. Mokytojas nuolat kartoja sąvokas „vienas, daug“.</p> <p>Jeigu mokinys pirštais neliečia, nečiuopinėja, neglosto daikto, mokytojas fiziškai padeda vaikui: pastuk-sena mokinio pirštus į tą daiktą ar per riešą, alkūne judina mokinio ranką, liečia daiktą. Nuolat kalba, aiškina, ką daro.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	<p>2.6. Gebėti rasti aplinkoje esančius vienodus daiktus, įtvirtinant sąvoką „daug“.</p> <p>2.7. Gebėti skirstyti daiktus į grupes pagal jų skaičių („vienas – daug“).</p> <p>2.8. Gebėti rasti skirtingose aplinkose esantį daiktą (-us).</p>	<p>2.6. Mokytojas klasės, kabineto aplinkoje paslepia ne vieną, bet kelis vienodus daiktus. Kai vaikas randa vieną daiktą, mokytojas paprašo, kad paieškotų dar ir dar vieno tokio pat daikto. Kai mokinys juos suranda, mokytojas daiktus sudeda prieš mokinį ir kartoja apibendrinamąjį žodį – „daug“ daiktų.</p> <p>2.7. Su mokiniais kalbama, kad daiktus galima skirstyti į grupes pagal jų skaičių. Daiktų gali būti vienas ir daug. Mokymui naudojami mokiniui gerai žinomi, jau mokinio atpažįstami daiktai. „Vienas – daug“ mokymas siejamas su mokinio kasdienybėje esančiais daiktais, pvz., ima vieną bandelę, vieną lėkštę, daug riostainiukų, daug uogų.</p> <p>2.8. Mokiniai skatinami stebėti vandens paviršiaus raibuliavimą, mokomi apčiuopti, <i>rasti daiktą vandenyje</i>. Ne kiekvienas vaikas noriai kiša rankas į vandenį, todėl mokytojas šiai veiklai paruošia aplinką ir skatina vaiką kišti rankas į vandenį, rankomis jį taškyti, stumti vandenį pirmyn ir atgal, žaisti, ieškoti, apčiuopti ir rasti vandenyje esantį daiktą ar daiktus. Stebimas mokinio elgesys. Jeigu mokinys nekiša rankų į vandenį, mokytojas aplieja mokinio rankas vandeniu, aptaško jo atviras kūno vietas, tačiau svarbu neišgašdinti mokinio, neaptaškyti vandeniu veido. Su mokiniu kalbama ir bandoma savo rankomis aplieti mokinio rankas, nes vanduo, tekėdamas nuo mokytojo rankų ant mokinio rankų, sukelia pojūčius ir girdisi vandens tekėjimo garsas. Mokytojas moko mokinį <i>rasti paslėptus daiktus tarp kitų medžiagų</i> (pupų, makaronų, gamtinės medžiagos ir kt.). Mokinio rankos įkišamos į dėžę su įvairiomis medžiagomis, kad jis pajautų tas medžiagas. Po to ant birių medžiagų padedamas daiktas ir leidžiama mokiniui jo ieškoti. Jeigu mokinys suranda ir paima daiktą, daiktas slepiamas giliau. Jeigu mokinys nebando ieškoti, paimamos jo rankos, įkišamos į birias medžiagas ir mokytojas padeda mokiniui ieškoti paslėpto daikto. Visą laiką mokytojas kalba, aiškina, ką jis daro.</p>
3. Daiktų požymiai: dydis, svoris, masė		
Rodyti norą pažinti aplinką	3.1. Gebėti lyginti natūralius daiktus pagal dydį („ilgas – trumpas“), svorį („sunkus – lengvas“), masę („kietas – minkštas“).	3.1. Mokytojas skatina mokinius pamatyti aplinkoje esančius daiktus, skatina suvokti daiktą kaip objektą. Mokiniui rodo didelį daiktą, pvz., kamuolį, balioną ir sako: „Didelis kamuolys“, „Didelis balionas“. Daiktas dedamas prieš mokinį ir mokytojas prašo mokinio: „Parodyk, kur didelis kamuolys?“, „Paimk didelį kamuolį“, „Padėk didelį kamuolį“. Taip pat moko ir sąvokos „mažas“. Kai mokinys jau žino sąvokas „didelis“, „mažas“, jis mokomas išskirti daiktą iš dviejų dydžių daiktų: surasti didelį daiktą tarp mažų daiktų, surasti mažą daiktą tarp didelių daiktų, sudėti daiktus pagal dydį: didelis ir mažas. Mokytojas padeda mokiniams suprasti, kad daiktai skiriasi savo ilgiu, svoriu, supažindina su sąvokomis „ilgas – trumpas“, „sunkus – lengvas“. Moko surasti ilgą daiktą tarp trumpų daiktų, trumpą daiktą tarp ilgų daiktų, grupuoja daiktus pagal ilgį: ilgas, trumpas.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	3.2. Gebėti išskirti daiktų grupei nepriskiriamą pagal naudojimo pobūdį daiktą.	<p>Suranda lengvą daiktą tarp sunkių daiktų, sunkų daiktą tarp lengvų, grupuoja daiktus pagal svorį: lengvas – sunkus. Šiai veiklai naudoja svarstyklės: sveria, matuoja daiktus, mokinius ir suaugusius asmenis. Moko lyginti minkštus, kietus daiktus, skatina mokinius liesti minkštus daiktus – balioną, porolonu pripildytą maišelį, pagalvėlę, minkštus žaislus. Kalba apie kietus daiktus ir skatina mokinius juos liesti, stuksenti vieną į kitą, praktiškai pabando juos numesti nuo stalo, bando juos mesti į tolį.</p> <p>3.2. Mokytojas paima dėžę su vienos paskirties daiktais ir padeda prieš mokinį. Ant stalo prieš mokinį padeda kitos paskirties daiktą, parodo mokiniui, paprašo, kad mokinys jį paliestų, palaikytų savo rankoje. Mokytojas aiškina mokiniui ir rodo, kad daiktai yra skirtingi.</p>
4. Daiktai ir jų spalvos, formos		
Patirti pažinimo džiaugsmą	<p>4.1. Žinoti pagrindines spalvas, sieti jas su aplinkoje esančiais konkrečiais daiktais: geltona – saulė, raudonas – obuolys, mėlynas – balionas.</p> <p>4.2. Atpažinti apvalius aplinkoje esančius daiktus: saulę, obuolį, apelsiną, sviedinį, balioną ir kt.</p> <p>4.3. Atpažinti „kaladėlę“, stebėti, ieškoti ir atrasti aplinkoje esančius daiktus – kaladėles.</p> <p>4.4. Atpažinti „skritulį“, stebėti, ieškoti ir atrasti aplinkoje esančius daiktus – skritulius.</p>	<p>4.1. Mokiniai žaidžia ir žaisdami stebi raudonos, žalios, mėlynos spalvos skraidančius balionus. Mokiniai stebi, kaip kyla ir leidžiasi įvairių spalvų, formų balionai, kai į juos įberiami smulkių produktų (žirnių, kruopų). Mokytojas pasako jų spalvą. Žaidžiama su įvairaus dydžio sviediniais. Mokytojas nuolat sako, kartoja, kokia sviedinio spalva.</p> <p>4.2. Sąvokai „apvalus“ suformuoti mokytojas mokiniams rodo aplinkoje esančius apvalius daiktus, vaisius (obuolys, apelsinas, mandarinas), sako jų formą formos, spalvą. Mokiniai liečia vaisius rankomis.</p> <p>4.3. Mokinys liečia rankomis įvairių spalvų kaladėles. Mokytojas pasako kaladėlių formą ir spalvą, prašo paduoti, paimti, padėti nurodytos spalvos kaladėlę. Jeigu reikia, padeda mokiniui fiziškai liesti, paimti, padėti kaladėles.</p> <p>4.4. Mokinys liečia rankomis įvairių spalvų skritulius. Mokytojas pasako skritulio formą ir spalvą, prašo paduoti, paimti, padėti nurodytos spalvos skritulį. Jeigu reikia, padeda mokiniui fiziškai liesti, paimti, padėti skritulį.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
5. Laiko ritmas ir kaita		
Suvokti laiko ritmą	<p>5.1. Sieti laiko sąvokas „dabar, vakar, rytoj“ su kasdienio gyvenimo įvykiais.</p> <p>5.2. Sieti metų laikus su jų pagrindiniais požymiais.</p>	<p>5.1. Mokytojas supažindina mokinius su tuo metu vykdoma veikla ir pradeda mokytį nuo laiko sampratos „dabar“. „Dabar“ suvokimo mokymas siejamas su tuo metu vykstančia konkrečia veikla. Kalba, aiškina, kad „dabar tu valgai, mokaisi, pieši“ ir t. t. Mokytojas primena, nuolat kartoja, kas vyksta dabar. Mokant sąvokos „vakar“ mokiniui primenama, koks renginys, kokia veikla buvo vakar: „vakar piešėme debesėlius“, „Pažiūrėk, kokius debesėlius tu nupiešei vakar“.</p> <p>Sąvokos „rytoj“ mokymas siejamas su labai svarbia, išsimintina veikla, kuri vyks rytoj. Pvz., rytoj į klasę turi ateiti svečias, jam mokinys piešia piešinį. Mokytojas sako, kad rytoj bus svečias: „Rytoj tu dovanosi piešinį svečiui“.</p> <p>Kad mokiniai lengviau išsimintų sąvokas „dabar, vakar, rytoj“, mokytojas naudoja struktūruotą dieno tvarkę, savaitės, mėnesio kalendorių simboliais.</p> <p>5.2. Stebėdami aplinką, lankydamiesi gamtoje mokiniai susipažįsta su gamtos požymiais. Mokymą apie metų laikus mokytojas derina su tuo metu esamu metų laikų. „Žiema“ – akcentuojami pagrindiniai požymiai: sniegas, šalta. Mokytojas atsineša į klasę sniego, mokiniai jį liečia, jaučia, koks sniegas šaltas. „Pavasaris“ – sniegas tirpsta. Mokiniai stebi, kaip klasėje tirpsta inde sudėtas sniegas, stebi, kaip vazoje sprogsta medžių žali lapai. „Vasara“ – saulė, karšta, vaikai maudosi. „Ruduo“ – krinta medžių geltoni lapai. Vaikai liečia pirštais lapus, spalvina jų trafaretus, „gaudo lapus, kai pučia vėjas“.</p>
6. Daiktų padėtis erdvėje		
Tobulinti turimus įgūdžius	6.1. Fiksuoti žvilgsnį į konkretų daiktą, perkeliant dėmesį nuo vieno daikto ar objekto prie kito.	6.1. Mokytojas paima į kairę ir į dešinę rankas po daiktą (daiktas turėtų būti spalvingas, patraukiantis dėmesį). Laiko juos rankose apie 25–30 cm. atstumu prieš vaiko veidą akių lygyje. Daiktų atstumas nuo vidurio linijos – apie 15–20 cm. Mokytojas judina daiktą, esantį vienoje rankoje, vėliau – kitoje rankoje. Tęsia šią veiklą apie 20 sekundžių. Stebi, kaip vaikas fiksuoja žvilgsnį į vieną ir į kitą daiktą. Jeigu vaikas nefiksuoja žvilgsnio į konkretų daiktą, keičia daiktą, laukia, kartoja užduotį ilgesnį laiko tarpą. Judina daiktą iki vidurio linijos, grąžina į pirminę padėtį.
Domėtis daiktais	6.2. Gebėti žiūrėti į daiktą, kuris liečia mokinio kūno dalį, kai daiktas yra vaiko <i>regėjimo lauke</i> .	6.2. Mokytojas paliečia daiktu mokinio kūno vietą (plaštaką, alkūnę, koją). Stebi, ar mokinys pažiūri į jo kūną liečiantį daiktą. Mokytojas judina kūną liečiantį daiktą, patrina, pastuksena juo į mokinio kūną. Keičia lietimą vietą, tačiau stebi, kad lietimasis būtų tik mokinio regėjimo lauke. Jeigu vaikas nekreipia dėmesio, mokytojas atlieka šią veiklą su vaiko ranka.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	<p>6.3. Gebėti ieškoti, rasti ir paliesti daiktą, kai jis liečia mokinio kūno dalį, bet nėra vaiko regėjimo lauke (vaikas jo nemato).</p> <p>6.4. Pastebėti, ieškoti, liesti daiktą, kai jis krinta sukeldamas garsą.</p> <p>6.5. Gebėti išimti daiktą iš dėžės pro dėžėje esančią skylę, angą ar atidengtą dėžės dangtį.</p>	<p>6.3. Mokytojas daiktu liečia mokinio kūno vietas, kurių mokinys nemato (yra už regėjimo lauko ribų).</p> <p>6.4. Mokytojas laiko daiktą mokinio akių lygyje, įsitikina, kad mokinys tikrai žiūri į tą daiktą, tada padeda daiktą ant stalo, spintelės ar kito paviršiaus. Mokytojas nustumia, numeta daiktą nuo paviršiaus, kad daiktas krisdamas sukeltų triukšmą ir kad vaikas tą triukšmą, kritimą girdėtų. Mokytojas stebi, ar mokinys akimis ieško, ar rankomis bando siekti ta kryptimi nukritusio daikto. Vėliau keičia krintančius daiktus ir padėtis, iš kurių krinta daiktas. Keičia kritimo garsą, kritimo pobūdį (pradžioje krinta nuo vidurio linijos, vėliau iš įvairių padėčių, įvairiomis kryptimis).</p> <p>6.5. Mokinys stebi, kaip mokytojas įmeta į dėžę vieną ar daugiau daiktų pro dėžėje esančią skylę, angą. Sako, kad daiktas pasislėpė ir reikia jį surasti. Jeigu reikia, mokytojas fiziškai padeda mokiniui išimti daiktą. Vėliau prie daikto pritvirtina dirželį, virvutę, juostelę, daiktą įdeda į dėžę, tačiau lieka matomas prie daikto pritvirtintas dirželis. Mokytojas paprašo, kad mokinys išimtų daiktą iš dėžės traukdamas už dirželio, virvutės ar juostelės. Mokiniai veiktas atlieka žaisdami žaidimus („Kur, kas slepiasi? Atvesk šuniuką“).</p>
Jaustis saugiam	<p>6.6. Gebėti padėti daiktus į jiems skirtas vietas.</p> <p>6.7. Gebėti rasti konkretų daiktą klasės aplinkoje.</p> <p>6.8. Gebėti rasti savo vietą prie stalo (savo suolą).</p>	<p>6.6. Kai mokinys susipažįsta su daiktu, mokytojas paprašo, kad mokinys įdėtų jį į dėžę prie kitos kategorijos daiktų. Paprašo, kad mokinys rastų įdėtą žaislą ir padėtų jį ant stalo. Vėliau, kad padėtų daiktą į jam skirtą vietą lentynoje. Jeigu mokinys padeda neteisingai, mokytojas padeda mokiniui fiziškai ar nurodo kryptį, pasako vietą, kur jis turi būti pagal paskirtį. Vėliau sąmoningai klaidingai sudėlioja daiktus ir klausia mokinio, kuris daiktas padėtas ne į jam skirtą vietą.</p> <p>6.7. Kai mokinys suranda vieną daiktą tarp grupės kitų daiktų, turinčių skirtingus požymius, mokytojas moko ieškoti šio daikto klasės, kabineto aplinkoje.</p> <p>6.8. Mokinių mokymas rasti savo darbo, mokymosi, valgymo vietą vyksta nuolat, prasidedant veiklai, tvarkant savo darbo vietą, ruošiantis valgyti ar kitu metu. Jis vyksta natūralioje aplinkoje. Mokytojas mokinio vietą prie stalo pažymi specialiu ženklu – simboliu, parašo mokinio vardą, ir visiškai nesvarbu, kad mokinys savarankiškai neskaito.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	6.9. Gebėti orientuotis klasės, mokyklos aplinkoje: nueiti į poilsio zoną, žaidimų kampelį, tualetą, muzikos kambarį ir kitą mokinio nuolat lankomą vietą mokykloje.	6.9. Mokytojas nuolat kartoja, kur mokinys eina, kokioje patalpoje mokinys yra, todėl mokinys greičiau ir geriau išimena patalpos pavadinimą, geriau suvokia vietą, kurioje jis yra. Visas mokinio lankomas vietas mokytojas pažymi ženklais – simboliais, parašo patalpų, zonų pavadinimus. Moko ne tik klasės mokytojas, bet ir kiti su mokiniu dirbantys specialistai. Mokymas klasės, mokyklos patalpose vyksta nuolatos, kada mokinys eina mokytis, pailsėti, žaisti, kada eina į tualetą, eina sportuoti ir kt.

Orientacinė veikla (vidutinis protinis sutrikimas)

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
1. Skaičiai ir skaičiavimai		
Stebėti aplinkinius daiktus ir pradėti juos skaičiuoti	<p>1.1. Skirti sąvokas <i>vienas–daug</i>.</p> <p>1.2. Gebėti pažymėti vieną daiktą skaitine figūra ir parašyti skaitmenį 1.</p>	<p>1.1. Supažindinama su sąvoka <i>daug</i>. Aptariamoms daiktų grupėms, esančioms vaiko aplinkoje: klasėje daug suolų, lentynoje daug knygų, mokyklos salėje renginio metu daug vaikų, gatvėje daug mašinų.</p> <p>1.2. Mokoma piešti vieną rutuliuką, kvadratuką. Jei sunkiai sekasi, galima tik nuspalvinti jau nupieštą. Kai vaikai sugeba pažymėti daiktą skaitine figūra, bandoma rašyti skaitmenį 1. Mokomasi taisyklingai laikyti rašymo priemonę, rašyti įvairius brūkšnelius, taškelius, sujungti kelis taškus, spalvinti figūras nurodyta spalva. Gabesni mokiniai mokomi užrašyti skaičių savarankiškai, kiti apvedžioja trafaretus, jungia taškus. Susipažįstama su 1 lito ir 1 cento monetomis, mokoma atskirti litus nuo centų.</p>
Pajusti skaičiavimo džiaugsmą ir siekti suskaičiuoti aplinkoje esančius daiktus	<p>1.3. Gebėti atlikti praktines dviejų daiktų ir objektų skaičiavimo užduotis.</p> <p>1.3.1. Rasti du daiktus piešiniuose, artimiausioje aplinkoje ir gamtoje.</p> <p>1.3.2. Mokėti pasidalinti su draugu du daiktus po vieną.</p> <p>1.3.3. Palyginti vieną ir du daiktus ir formuoti žodžių <i>vienodai, trūksta, daugiau, mažiau</i> supratimą.</p> <p>1.3.4. Užrašyti skaitmenį 2.</p> <p>1.3.5. Skirti 2 litus, 2 ct ir mokėti susmulkinti po vieną.</p> <p>1.3.6. Suskaičiuoti iki 2 kiekiniais ir kelintiniais skaitvardžiais.</p>	<p>1.3. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais, tuo pačiu nuoseklumu, kaip ir mokant išskirti vieną daiktą, mokomasi išskirti du daiktus. Pirmiausia imami du daiktai iš grupės vienu daiktų, vėliau iš vienu, bet skirtingos spalvos ir paskirties daiktų. Rodoma įvairios poros daiktų, aptariamoms iliustracijoms: du batai, dvi kojines, du vaikai, dvejios žirklės, du saldainiai ir t. t. Ieškoma daiktų, kurių yra klasėje po du. Pratinama pasidalinti turimais žaislais, pieštukais, knygelėmis po du. Kai mokiniai moka paimti po du daiktus, pradedama mokyti užrašyti skaitmenį 2. Gabesni vaikai ore rašo nematomą, lengvą skaičių, po to popieriaus lape ar sąsiuvinyje bandoma užrašyti 2. Kiti nuspalvina jau parašytą, deda jau iškirptą skaitmenį į langelį, vedžioja skaitmenis, uždėję trafaretus su įpjovomis. Skaitmuo pradžioje rašoma panašus į spausdintinį, t. y. supaprastintas.</p> <p>Susipažinus su dvejetu, užduotys sunkinama. Vaikams reikia atskirti 1 ir 2 daiktus, pažymėti atitinkamu skaitmeniu. Atliekamos įvairios šių skaitmenų diferencijavimo užduotys su žaislais, kortelėmis, paveikslėliais. Tinkamai išnaudojamos ir pedagoginės pertraukėlės, kurių metu atliekami įvairūs judesiai deklamuojant, dainuojant. Vėliau formuojamos sąvokos <i>daugiau, mažiau, vienodai, trūksta</i>. Naudojamos vaikams pažįstamos priemonės, įvairios korteles, paveikslėliai. Sudaromos žaidybinės situacijos su šiomis priemonėmis. Kiekvienas veiksmas komentuojamas žodžiais <i>vienodai, daugiau, mažiau, užteko, trūko</i>.</p> <p>Supažindinama su pinigais: 2 centų ir 2 litų monetomis. Mokomasi juos skirti nuo 1 cento ir 1 lito, pasmulkinti.</p> <p>Mokoma suskaičiuoti įvairius daiktus ne tik kiekiniais, bet ir kelintiniais skaitvardžiais (<i>pirmas, antras</i>).</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Atpažinti, pavadinti ir norėti skaičiuoti įvairius daiktus	<p>1.4. Gebėti atlikti praktines trijų daiktų ir objektų skaičiavimo užduotis.</p> <p>1.4.1. Mokėti parodyti, paimti, atskaičiuoti ir surasti piešinyje, paveikslėlyje, klasės aplinkoje, gamtoje tris daiktus.</p> <p>1.4.2. Išskirti tris daiktus iš grupės vienodų, skirtingų pagal paskirtį ir spalvą daiktų.</p> <p>1.4.3. Žinoti skaičiaus 3 sandarą, jo vietą skaičių eilėje.</p> <p>1.4.4. Gebėti suskaičiuoti iki 3 kiekiniais ir kelintiniais skaitvardžiais.</p> <p>1.4.5. Mokėti pažymėti vieną, du, tris daiktus skaitine figūra ir parašyti skaitmenį 3.</p> <p>1.4.6. Suprasti, iš ko susidaro 3 litai ir 3 centai.</p>	<p>1.4. Pratybų metu mokomasi paimti, parodyti, suskaičiuoti tris įvairius daiktus (žaislus, dėžutes, pieštukus, pagaliukus, puodelius, lėkštutes ir pan.). Organizuojami žaidimus klasėje, žaidimų kambaryje, kieme ir išvykose, kurių metu mokomės išskirti tris vienodus, tris skirtingus daiktus iš grupės daiktų. Analizuojami įvairūs siužetiniai paveikslėliai, aptariamoms iliustracijoms, skaičiuojami jose esantys daiktai, vardijama, ko yra po tris. Kalbama apie klasę, namus, juose esančius daiktus. Atliekant praktines užduotis, aiškinamasi skaičiaus 3 sandara. Išsiaiškinama, kad trys yra sudaryti iš vieno ir dviejų arba iš trijų po vieną. Mokomasi garsiai po vieną ir chorą skaičiuoti iki trijų kelintiniais skaitvardžiais. Analogiška tvarka atliekamos grafinės pratybos – mokomasi pažymėti vieną, du, tris daiktus skaitine figūra ir parašyti šiuos skaitmenis lentoje, popieriaus lape, sąsiuvinyje, kompiuteriu. Žaidžiant „Parduotuvė“ mokomasi suprasti, iš ko susidaro trys litai ir trys centai. Mokiniai stebi, kaip mokytojas „perka“ įvairius daiktus ir atsiskaito pinigais, gabesni mokiniai „perka“ patys.</p>
Suvokti, kad pridėdant daugėja, o atimant mažėja	<p>1.5. Gebėti atlikti praktines keturių daiktų ir objektų skaičiavimo užduotis.</p> <p>1.5.1. Gebėti palyginti natūraliuosius skaičius iki 4.</p> <p>1.5.2. Mokėti išskirti keturis vienodus, skirtingus pagal įvairius požymius daiktus ir objektus iš grupės daiktų ir objektų.</p>	<p>1.5. Aiškinama 4 sandara. Pačiais įvairiausiais pavyzdžiais analizuojama, kad 4 susidaro iš 1, 1, 1 ir 1; iš 2 ir 2; iš 2, 1 ir 1; iš 1, 1 ir 2; iš 3 ir 1; iš 1 ir 3. Šiai analizei skiriamos kelios pamokos. Atliekamos praktinės užduotys, mokantis skaičiuoti pirmyn ir atgal kiekiniais ir kelintiniais skaitvardžiais. Skaičiuojami daiktai, kurių yra po 2, 3, 4.</p> <p>Organizuojami žaidimai, atliekant tolesnę pažintį su monetomis. Analizuojama, iš ko susidaro 4 centai ir 4 litai. Kalbama apie pirkinius, lankomasi parduotuvėje. Pradedama mokytis sudėties veiksmo kombinacijų. Vėliau šiuos veiksmus mokoma užrašyti lentoje, sąsiuvinuose (pagal galimybes). Mažesnių gebėjimų mokiniai mokomi nusakyti sudėties veiksmą paprasčiau (prie 1 pridėti 1 yra 2). Gabieji mokiniai gali mokytis vartoti sąvokas „sudėtis“, „plius“, „lygu“ (1 plius 1 lygu 2). Siūloma vaikams parašyti veiksmus ir suskaičiuoti, nupiešti atitinkamą skaičių figūrų ir atlikti kai kurias grafines pratybas. Naudojamos IKT.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	<p>1.5.3. Žinoti skaičiaus 4 sandarą ir vietą skaičių eilėje.</p> <p>1.5.4. Mokėti skaičiuoti iki 4 kiekiniais ir kelintiniais skaitvardžiais.</p> <p>1.5.5. Gebėti išvardinti skaičių 1, 2, 3, 4 kaimynus ir suskaičiuoti pirmyn atgal.</p> <p>1.5.6. Pažinti 4 litus ir 4 centus, mokėti juos suskaičiuoti ir susmulkinti.</p> <p>1.5.7. Susipažinti su sudėties veiksmu, mokėti jį užrašyti (pagal galimybes).</p>	
	<p>1.6. Gebėti atlikti praktines penkių daiktų ir objektų skaičiavimo užduotis.</p> <p>1.6.1. Susipažinti su skaičiumi 5, žinoti jo sandarą ir vietą skaičių eilėje.</p> <p>1.6.2. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais, pasakyti, ko yra po vieną, po du, po tris, po keturis, po penkis.</p> <p>1.6.3. Mokėti skaičiuoti kiekiniais ir kelintiniais skaitvardžiais iki 5.</p> <p>1.6.4. Mokėti užrašyti skaičių 5.</p>	<p>1.6. Aptariamoms iliustracijoms, atliekamos praktinės užduotys, parodant skaičiaus 5 sandarą, vietą skaičių 1, 2, 3, 4, 5 eilėje. Skaičiuojami daiktai ir objektai, kurių yra aplinkoje po 2, po 3, po 4, po 5. Žaidžiami įvairūs žaidimai, pvz., „Kur gyvena pirštai?“, „Kiek pirštų telpa vienoje pirštinėje?“ (mokiniai skaičiuoja savo ir draugų pirštus), išrenka domino korteles, kuriose yra 5 taškai ir t. t. Skaičiuojami suolai, salėje kėdžių eilės, kūno kultūros pamokoje mokoma skaičiuoti kiekiniais ir kelintiniais skaitvardžiais pirmyn ir atgal. Pratinama pastebėti skaičių, parašytų lentoje ir kompiuteryje, „kaimynus“ iš kairės ir dešinės. Rašoma skaitmuo 5 ore, lankstoma iš vielos, plastilino. Bandoma rašyti lentoje, popieriaus lapuose ir sąsiuvinuose.</p> <p>Remiantis iliustracijomis, atliekamos įvairios praktinės užduotys, vartojamos aritmetinės sąvokos „atimtis“, „minus“, „lygu“. Atliekant šias užduotis, aiškinamasi, kaip atimtis susijusi su dingimu, netekimu. Galima žaisti žaidimus, susijusius su slėpynėmis. Atkreipiamas dėmesys į atimties veiksmo užrašymą. Mokomasi perskaityti atimties ir sudėties veiksmus iki 5, palyginti skaičius, nupiešti atitinkamą figūrų skaičių.</p> <p>Sprendžiant tekstinius uždavinius, pateikiamos labai konkrečios ir vaizdžios sąlygos, paremtos piešiniais ir natūraliais daiktais. Sąlyga perskaitoma garsiai ir kartu su mokiniu sprendžiama. Naudojamos IKT.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	<p>1.6.5. Vardyti natūraliuosius skaičius iki 5 pirmyn ir atgal ir pasakyti nurodytam skaičiui gretimus skaičius.</p> <p>1.6.6. Mokėti sudėti ir atimti vienaženklus skaičius iki 5.</p> <p>1.6.7. Spręsti pačius paprasčiausius tekstinius uždavinius (sumos ir liekanos radimo) pagal konkrečią gyvenimišką situaciją.</p>	
Skaičius ir aritmetinius veiksmus sieti su konkrečiais artimiausios aplinkos objektais ir situacijomis	<p>1.7. Susipažinti su skaičiais iki 10.</p> <p>1.7.1. Gebėti atpažinti, parodyti, įvardinti, užrašyti visus skaitmenis iki 10, atskaičiuoti nurodytą daiktų skaičių.</p> <p>1.7.2. Gebėti atpažinti, parodyti, įvardinti, užrašyti atitinkamą skaitmenį, reiškiantį turimų daiktų ar objektų skaičių.</p> <p>1.7.3. Žinoti skaičių iki 10 vietą eilėje.</p> <p>1.7.4. Skaičiuoti didėjančia ir mažėjančia tvarka nuo bet kurio skaičiaus iki 10.</p> <p>1.7.5. Susipažinti su 0 sąvoka.</p>	<p>1.7. Mokantis pirmosios dešimties ir toliau laikomasi nuoseklumo principo: kartojama sudėti ir atimti iki 5; susipažįstama su antrojo penketo skaičiais, prie žinomo skaičiaus pridėdant vieneta; mokoma sudėti ir atimti iki kiekvieno iš mokomų skaičių.</p> <p>Daug dėmesio skiriama skaitmens ir atitinkamos daiktų grupės santykiui suvokti. Mokiniam pateikiama įvairių praktinių derinimo uždavinių, naudojamų skaitmenų kortelės ir vaizdinės priemonės: vaisių, daržovių, uogų trafaretai, modeliai, spalvoti skaičiavimo pagaliukai, karoliukai, sagos ir kiti mokiniams patrauklūs objektai, spalvinama skrituliukus, skaičiuojami daiktai, spalvinami langeliai, pažymėti atitinkamu skaitmeniu. Naudojamos kontrolinės kortelės, kad, gavę individualias užduotis, mokiniai galėtų dirbti savarankiškai: kopijuoti, pasitikrinti.</p> <p>Skaitmenų rašymo įgūdžiai formuojama pamažu: dirbama su trafaretais, apvedžiojama kontūrinės linijos, jungiami taškai ar rodyklės. Skaitmenis rašoma piešimo popieriaus lape.</p> <p>Naudojama IKT.</p> <p>Mokantis skaičių sekos, naudojamos kontrolinės skaičių juostos. Jos itin naudingos, mokantis skaičiuoti didėjančia ar mažėjančia tvarka nuo kurio nors skaičiaus, surasti ir įrašyti praleistus skaičius sekoje.</p> <p>Mokantis skaičių sekos, skaičiuojama pirmyn ir atgal chorai, žvelgiant į lentoje užrašytus skaitmenis.</p> <p>Supažindinant su nuliu, ant stalo dedama trys dėžutės: vienoje – 3 sagos, kitoje – 2 kaštonai, trečioji – tuščia. Atidaroma po vieną dėžutę, mokiniai suskaičiuoja, kiek jose daiktų. Kai atidaroma trečia dėžutė, įvardijama, kad joje tuščia. Paaiškinama, kad ir tai galima užrašyti skaitmeniu 0. Sąvokai įtvirtinti skaičiuojami daiktai klaseje: langai, spintos, durys, mašinos (0), varnos (0). Parodome 0 vietą skaičių sekoje.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	<p>1.7.6. Gebėti skaičius palyginti.</p> <p>1.7.7. Mokėti padidinti ar sumažinti vienu, dviem, keliais vienetais nurodytą skaičių, naudojant įvairias skaičiavimo priemones.</p> <p>1.7.8. Gebėti užrašyti sudėtį ir atimtį.</p> <p>1.7.9. Spręsti paprasčiausius sumos ar liekanos radimo tekstinius uždavinius.</p>	<p>Toliau mokoma sudėti ar atimti operuojant konkrečiais daiktais, nuolat primenant + ir -, = ženklų reikšmę. Mokomasi žodį „ pridėti“ pakeisti kitais žodžiais (atnešė, atskrido, atbėgo ir t. t.), o žodį „atimti“ – padovanojo, atidavė, nuskrido, nubėgo ir t. t. Tai palengvins tekstinių uždavinių suvokimą. Naudojama IKT.</p> <p>Pateikdami paprasčiausius sumos ir liekanos radimo tekstinius uždavinius, imituojame įvairias buitines situacijos ir kitus artimiausios aplinkos momentus, naudojame mokinių, jų šeimos narių, draugų, mylimų gyvūnėlių, mėgstamų dainininkų vardus, tuo skatiname mokinių dėmesį ir teigiamas emocijas, kas lemia pamokų sėkmę.</p>
<p>Pasitikėti savim ir priimti sunkumus, atliekant matematikos uždavotus</p>	<p>1.8. Mokėti sudėti ir atimti iki 10.</p> <p>1.8.1. Susipažinti su dešimtimi kaip atskiru skaičiavimo vienetu.</p> <p>1.8.2. Įtvirtinti sąvokas: vienetai, dešimtys.</p> <p>1.8.3. Susipažinti su antros dešimties skaičiais.</p> <p>1.8.4. Gebėti atpažinti, parodyti, įvardinti, užrašyti visus skaitmenis iki 20. Atskaičiuoti nurodytą daiktų skaičių.</p> <p>1.8.5. Gebėti atpažinti, parodyti, įvardinti, užrašyti atitinkamą skaitmenį, reiškiantį turimų daiktų ar objektų kiekį.</p> <p>1.8.6. Žinoti skaičių iki 20 vietą eilėje.</p>	<p>1.8. Mokantis sudėties iki 10 supažindinama su trijų dėmenų suma. Tam naudojamos įvairios vaizdinės priemonės: spalvoti skaičiavimo pagaliukai, paveikslėliai, trafaretai, domino kortelės, gilės, kaštonai ir t. t. Mokoma užrašyti.</p> <p>Supažindinama su atimtimi dalimis. Dirbama su konkrečiomis priemonėmis. Mokoma skaičiuoti centus ir litus. Supažindinant su dešimtimi kaip atskiru skaičiavimo vienetu rišama 10 pagaliukų krūvelė, dėliojami centai. Galima naudoti indelius kiaušiniams.</p> <p>Antros dešimties skaičių mokomasi prie dešimties pagaliukų ryšuliuko pridėdant vienetus. Naudojamos skaitmenų kortelės ir kitos priemonės, konkretūs daiktai. Mokantis skaičių sekos iki 20, skaičiuojama pirmyn ir atgal chorų, žvelgiant į lentoje ar plakate užrašytą skaitmenų seką.</p> <p>Prieš mokantis rašyti antrosios dešimties skaitmenis, susipažįstama su skaičių kortelėmis, kuriose vertikaliu brūkšniu atskirti skaitmenys, reiškiantys dešimtis ir vienetus. Mokoma dėlioti skirtingus skaitmenis vienetų langelyje, pasakyti dviženklį skaičiaus pavadinimą.</p> <p>Mokant sudėti iki 20, naudojami atskirti ir surišti po 10 į ryšuliuką pagaliukai arba 10 centų ir 1 cento monetų modeliai. Mokant skaičiuoti iki 20, nuolat kartojami ir atliekami aritmetiniai veiksmai iki 10. Pradžioje mokomasi prie dešimties pridėti vienetus: 10+1, 10+2 ir t. t. Skaičiuojami konkretūs daiktai, veiksmai užrašomi lentoje ar sudėliojama iš kortelių su skaičiais. Sudėtingesnių atvejų (14+2, 15+3) mokoma remiantis sudėties veiksmais iki 10 (4+2, 5+3). Geriausiai naudoti monetų modelius. Suskaičiavus monetas, užrašomas sudėties veiksmas. Atimties iki 20 mokoma panašiai kaip ir sudėties: kartojant veiksmus iki 10 ir gretinant su veiksmais iki 20. Naudojamos konkrečios skaičiavimo priemonės. Sprendžiami paprasčiausi tekstiniai uždaviniai.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	<p>1.8.7. Skaičiuoti didėjančia ar mažėjančia tvarka nuo bet kurio skaičiaus iki 20.</p> <p>1.8.8. Gebėti skaidyti dviženklus skaičius į skyrius, sudarant iš dešimties ir vienetų.</p> <p>1.8.9. Gebėti palyginti dviženklus skaičius.</p> <p>1.8.10. Mokėti padidinti ir sumažinti vienu, dviem, keliais vienetais nurodytą skaičių, kai vienetai neperžengia dešimties, naudojant įvairias skaičiavimo priemones.</p> <p>1.8.11. Gebėti užrašyti sudėtį ir atimtį.</p>	
Domėtis skaičiais, skaičiuoti ir džiaugtis gautu rezultatu	<p>1.9. Gebėti sudėti ir atimti abstrakčius skaičius iki 20.</p> <p>1.9.1. Mokėti padidinti ar sumažinti vienu, dviem, keliais vienetais nurodytą skaičių, kai vienetai neperžengia dešimties.</p> <p>1.9.2. Susipažinti su apvaliomis dešimtimis iki 100.</p> <p>1.9.3. Mokyti sudėti ir atimti apvalias dešimtis, naudodami dešimties pagaliukų ryšulėlius, skaitytuvus, monetas, iliustracijas.</p>	<p>1.9. Supažindinama su sudėtimi stulpeliu. Rašoma lentoje, dėliojama iš kortelių. Vėliau mokoma užrašyti sąsiuvinuose, kompiuteriu.</p> <p>Supažindinant su apvaliomis dešimtimis iki 100 imami pagaliukai ir rišama po 10. Rišant antrą ryšulėlį skaičiuojama eilės tvarka iki 20. Toliau rišami pagaliukai po 10 ir skaičiuojama choru kartu su mokytoju.</p> <p>Lentoje rašoma atskirų dešimčių sudėtis iki 100.</p> <p>Mokome sudėti ir atimti apvalias dešimtis, skaičiuojant 10 pagaliukų ryšulėlius. Suskaičiavus, veiksmas stulpeliu užrašome lentoje. Po to mokome užrašyti sąsiuvinuose, kompiuteriu, sudėlioti iš skaičių kortelių.</p> <p>Sprendžiami paprasčiausi tekstiniai uždaviniai.</p> <p>Naudojame IKT</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Suprasti matematikos mokymosi svarbą	<p>1.10. Susipažinti su skaičiais nuo 21 iki 100 naudojant pagaliukus ir jų ryšulėlius, monetas, skaičių korteles, iliustracijas.</p> <p>1.10.1. Mokyti skaidyti skaičius į skyrius.</p> <p>1.10.2. Gebėti palyginti dviženklus skaičius.</p> <p>1.10.3. Mokyti dešimčių ir vienetų sudėties, susipažinti su vienetų bei dešimčių atimtimi iš dviženkliai skaičiaus.</p>	<p>1.10. Mokoma skaičiuoti, naudojant monetų modelius: imama dvi monetas po 10 ct. Skaičiuojama choru, pridėdant po vieną centą. 1 ct monetas pakeičiamos į naują dešimtį. Taip mokoma skaičiuoti iki 100. Pratybų metu demonstruojamos kelios 10 ct monetas, mokiniai jas suskaičiuoja, ir atvirkščiai, pasakomas centų skaičius, o mokiniai parodo atitinkamą 10 ct vertės monetų skaičių. Taip dirbama įtvirtinant dviženkliai skaičių pavadinimus.</p> <p>Mokant sudėties ir atimties, skaičiuojama naudojant atskirus ir surištus po 10 pagaliukų ryšulėlius arba 10 ct, 20 ct, 50 ct ir 1 ct monetų modelius. Suskaičiavus veiksmas stulpeliu užrašoma lentoje. Paskui mokomasi užrašyti sąsiuvinyje, kompiuteriu, sudėlioti iš skaičių kortelių. Sprendžiami paprasčiausi tekstiniai uždaviniai.</p> <p>Naudojama IKT.</p>
	<p>1.11. Gebėti prie dviženkliai skaičiaus pridėti vienaženklį ir iš dviženkliai atimti vienaženklį skaičių, kai vienetai neperžengia dešimties.</p> <p>1.11.1. Susipažinti su sudėtimi ir atimtimi, peržengiant 10. Sudėti ir atimti dviženklus skaičius.</p>	<p>1.11. Mokantis prie dviženkliai skaičiaus pridėti vienaženklį skaičių, naudojami atskiri ir po 10 surišti skaičiavimo pagaliukai. Suskaičiavus veiksmus stulpeliu, užrašoma lentoje, paskui mokoma užrašyti sąsiuvinyje, kompiuteriu, sudėlioti iš skaičių kortelių.</p> <p>Mokantis sudėti ir atimti peržengiant dešimtį galima tik tada, jei mokiniai geba be klaidų nuosekliai skaičiuoti pirmyn ir atgal iki 20. Naudojame skaičiavimo priemones: pagaliukus, pieštukus, skaitytuvus, korteles su užrašyta skaitmenų seka. Dažnas mokinytis mėgsta skaičiuoti pirštais. Mokome taip: užrašomas veiksmas $9+2$. Imami 2 pagaliukai (antras dėmuo 2). Dėdame po vieną pagaliuką šalia tariant „dešimt, vienuolika“ ir užrašomas atsakymas „11“. Galime mokyti skaičiuoti pirštais, naudotis skaičių seka iki 20. Atimties peržengiant dešimtį mokome tokiu pat būdu. Sprendžiami paprasčiausi tekstiniai uždaviniai.</p> <p>Naudojama IKT.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
2. Geometrija		
Geriau pažinti aplinkinį pasaulį ir orientuotis supančioje aplinkoje	<p>2.1. Žinoti ir vartoti šnekamojoje kalboje sąvokas, apibūdinančias daiktą.</p> <p>2.1.1. Sugebėti atrinkti ir sugrupuoti daiktus pagal kelis požymius.</p>	<p>2.1. Kad vaikai geriau suprastų įvairias sąvokas, lyginami gerai žinomi konkretūs daiktai ir žaislai. Pradžioje formuojama sąvokos <i>didelis – mažas</i>, vėliau pereinama prie <i>ilgas – trumpas</i>, <i>platus – siauras</i>, <i>storas – plonas</i>, <i>sunkus – lengvas</i>. Užduotys parenkama labai apgalvotai, žodinės instrukcijos formuojamos aiškiai ir suprantamai. Pirmiausia lyginami du daiktai, vėliau ir trys. Rodant skirtingo dydžio daiktus, aiškinama, kuo jie skiriasi. Naudojama įvairūs žaislai, kubeliai, kamuoliukai, puodeliai, vaisių bei daržovių modeliai ir kt. Gabieji mokiniai dydžio sąvokas įtvirtina stebėdami ir atrasdami knygoje, plakatuose, paveikslėliuose įvairių gyvų ir negyvų daiktų atvaizdus. Mokoma įvardinti, pasakyti didelių ir mažų, ilgų ir trumpų, aukštų ir žemų, plačių ir siaurų, storų ir plonų daiktų pavadinimus, išsiaiškinti, kuriuos ir kur daiktus yra matę. Išvykų, pasivaikščiojimų metu – kieme, mieste, parke – mokoma vartoti šias sąvokas, lyginant namus, medžius, gėles, mašinas, žmones ir kitus objektus. Pamažu supažindinama su sąvokomis <i>didesnis – mažesnis</i>, <i>platesnis – siauresnis</i>, <i>ilgesnis – trumpesnis</i>, <i>storesnis – plonesnis</i>, <i>aukštesnis – žemesnis</i>, <i>sunkesnis – lengvesnis</i>.</p>
Priimti aplinkos pokyčius	2.2. Gebėti apibūdinti įvairių objektų tarpusavio padėtį, vartojant nusakančius daiktų vietą žodžius.	<p>2.2. Pagal gebėjimus mokoma vaikus vartoti žodžius, kurie nusako daikto vietą: <i>ant – po</i>, <i>čia – ten</i>, <i>toli – arti</i>, <i>už – prie</i>, <i>viršuje – apačioje</i>, <i>prieš</i>, <i>šalia</i>, <i>aukštai – žemai</i>, <i>toliau – arčiau</i>, <i>priekyje</i>, <i>viduryje</i>. Kalbama apie artimiausią aplinką, aptariama įvairių aplinkinių daiktų padėtis kurio nors asmens atžvilgiu. Kad vaikai geriau suvoktų daiktų vietą aplinkoje, žaidžiami įvairūs žaidimai, stebimi objektai klasėje, mokyklos aplinkoje, kieme, išvykose, spalvinama, klijuojama ant popieriaus lapo, dėliojamos dėlionės. Mokoma orientuotis daugiaaukščiame prekybos centre, kino teatre, keliaujant transporto priemone, einant gatve ir pan. Nuolat kartojamos šios sąvokos įvairiose situacijose, o vaikų prašoma pakartoti. Visa veikla pagrįsta vaizdu, žodžiu ir praktine veikla. Naudojama IKT.</p>
Suvokti erdvę ir nepasimesti aplinkoje	2.3. Gebėti nurodyti kryptį, tinkamai vartojant ją nusakančius žodžius.	<p>2.3. Dėl erdvės suvokimo nepakankamumo vaikai ilgai neskiria dešinės ir kairės. Pradžioje mokoma parodyti dešinę ir kairę rankas, kojas, akis, ausis. Vėliau stengiamasi šias sąvokas įtvirtinti, modeliuojant situacijas, kad vaikai patys kartotų. Įtvirtinant sąvokas <i>kairėje – dešinėje</i>, <i>į kairę – į dešinę</i>, žaidžiami judrieji žaidimai sporto salėje, kieme, spalvinama įvairiai išdėstytų daiktų kontūriniai paveikslėliai, dėliojami trafaretai, klijuojamos figūros, atliekamos užduotys, susijusios su krypties rodymu.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Pažinti įvairios formos daiktus ir suvokti jų skirtumą	<p>2.4. Atpažinti, parodyti, įvardinti geometrisines figūras, rasti jas artimiausioje aplinkoje ir mokėti nubrėžti.</p> <p>2.4.1. Žinoti ir skirti trikampi, skritulį, kvadratą, stačiakampį ir gebėti juos nubraižyti.</p> <p>2.4.2. Atpažinti, parodyti, įvardinti kubą, stačiakampį gretasienį, ritinį, piramidę, kūgį, rutulį ir rasti aplinkoje panašių formų daiktų bei objektų.</p> <p>2.4.3. Gebėti analizuoti objektus, sudarytus iš geometrinių figūrų.</p> <p>2.4.4. Suvokti ornamentą kaip vieno- dų geometrinių figūrų kartojimąsi, ir mokėti jį sudaryti.</p>	<p>2.4. Mokoma pastebėti, kokios skirtingos formos yra daiktai: knyga, langas, ratukas, šokolado plytelė, trikampė ir stačiakampė saldinių dėžutės, įvairių formų kaladėlės ir kt. Mokoma surasti daugiau panašių formų objektų daugiau, palyginti, rūšiuojama, derinama. Skatinama atrasti atitinkamas figūras piešiniuose, spalvinama, brūkšniuojama, grupuojama.</p> <p>Susipažinus su 3, pradedama vartoti sąvoka <i>trikampis</i>. Mokomasi sudėti trikampį iš trijų pagaliukų, pieštukų, šiaudelių. Trikampiai spalvinami įvairiomis spalvomis, kerpama, klijuojama popieriaus lape. Kartu galima pradėti susipažinti ir su <i>skrituliu</i>. Demonstruojami įvairaus dydžio kamuoliai, jais žaidžiama. Trikampiai lyginami su skrituliais.</p> <p>Susipažinus su skaičiumi 4, pradedama vartoti sąvoką <i>kvadratas</i>. Mokomasi braižyti: apvedžiojami trafaretai, kontūrai, jungiami taškai, bandoma brėžti su liniuote. Vėliau supažindinama su kitomis geometrinėmis figūromis: <i>kubu, stačiakampiu, ritiniu, piramide, kūgiu, rutuliu, stačiakampiu gretasieni</i>. Figūros demonstruojamos prieš klasę, ieškoma į jas panašių daiktų. Rekomenduojama turėti didesnių, ryškių spalvų figūrų modelių. Nereikalaujama, kad vaikai tuoj pat juos išsimintų, tiksliai pavadintų. Pradžioje siekiama, kad atpažintų, parodytų.</p> <p>Mokantis minėtų figūrų žaidžiama „Atspėk, ko trūksta“: prieš mokinius ant tam paruoštos pakylos išrikiuojamos 3–4 figūros (analogiškos figūros gali būti prieš kiekvieną mokinį, kad jie galėtų parodyti į kurią nors, atsakydami į mokytojo pateiktus klausimus), kelis kartus pasakomi jų pavadinimai. Mokiniai liepiama užsimerkti. Tada paimama viena figūra, o, atsimerkus klausiama, kas pasikeitė. Mokiniai pasako, parodo, kokios figūros trūksta. Padedama dar viena tokia pati figūra, keičiama figūrų spalva. Skiriamos įvairios individualios užduotys medžiagai įtvirtinti: pastatyti iš atitinkamų figūrų statinį pagal pavyzdį, uždėti figūrą ant atitinkamo paveikslėlio, pagal paveikslėlį ta pačia tvarka sunumeruoti išmėtytas geometrisines figūras ir t. t.</p> <p>Mokantis plokštumos geometrinių figūrų galima supažindinti mokinius su geometrinių kūnų „šokiu“ dideliame balto popieriaus lape: mokytojas patepa kubo sieną guašu ir prispaudžia keletą kartų, tą patį atlieka su kitais geometrinių kūnais. Kiekvieną kartą klausiama, kokius pėdsakus paliko viena ar kita figūra. Mokiniai bando apibūdinti figūrą. Mokytojas pasako pavadinimus. Organizuojamos įvairios praktinės užduotys: mokiniams išdalinami spaudai (juos galima pasigaminti iš bulvės), jais štampuojama ant popieriaus lapo, apibrėžiama trafaretai, spalvinama, karpoma, rūšiuojama. Supažindinama su ornamentu – vienu figūrų kartojimusi. Mokoma dėlioti nesudėtingus ornamentus pagal duotą pavyzdį, spalvinti. Pamokos derinamos su meninio lavinimo užsiėmimais. Iš figūrų trafaretų aplikuojama medžiai, namai, gyvūnai ir t. t.</p> <p>Naudojama IKT.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Pajusti braižymo malonumą	2.5. Gebėti atpažinti, parodyti, pavadinti ir nubrėžti atkarpą.	2.5. Kartojama sąvokos: <i>tiesus – kreivas, ilgas – trumpas</i> . Dėliojami įvairaus ilgio kaspinėliai, virvutės. Kerpamos popieriaus juostelės, lyginamos tarpusavyje. Supažindinama su sąvoka <i>atkarpa</i> . Mokomasi braižyti atkarpas stambiais ryškiais langeliais subraižytame popieriaus lape. Siūloma nubrėžti kelių langelių ilgio atkarpas. Mokomasi sujungti 2 taškus linijoje ir be jos. Matuojamas atkarpų ilgis, suskaičiuojant langelius, lyginant greta nubrėžtų atkarpų ilgį. Naudojama IKT.
Suprasti, kad įvairios figūros gali būti panašios ir skirtingos	2.6. Gebėti atpažinti, parodyti, įvardinti kampų rūšis ir rasti juos geometrinėse figūrose: <i>statusis, bukasis, smailusis</i> .	2.6. Mokiniam išdalinama įvairių spalvotų geometrinių figūrų trafaretai. Ieškoma figūrų, panašių į sąsiuvinį, knygą (stačiakampį, kvadratą). Supažindinama su sąvokomis <i>statusis, bukasis, smailusis kampas</i> . Kampus mokomasi braižyti pradžioje lentoje, vėliau sąsiuvinuose. Mokoma braižyti geometrinę figūrą, kai vienas jos kampas statusis, kai smailusis, kai bukasis. Naudojama IKT.
	2.7. Susipažinti su penkiakampiais, daugiakampiais ir gebėti juos braižyti.	2.7. Supažindinant su daugiakampiais, prisimenami kvadratas, stačiakampis ir trikampis. Rodomi daugiakampių pavyzdžiai ir bandoma juos rasti aplinkoje. Tam tinka saldinių dėžutės, sūrio pakuotės, simboliai-paveikslėliai ir kt. Mokoma išskirti iš kitų geometrinių figūrų, rūšiuojama, grupuojama, apvedžijami trafaretai, spalvinama (spalvina daugiakampį, turintį statųjį, smailųjį, bukąjį kampus, penkiakampius, šešiakampius ir t. t.), iškerpama, sujungiami taškai, bandoma brėžti, naudojant liniuotę ir t. t. Mokomasi skaičiuoti daugiakampio kampus, pasakyti jo pavadinimą ar parodyti tokį patį.
3. Matai ir matavimai		
Suvokti, kad aplinkoje esantys daiktai ir reiškiniai matuojami tam tikrų matų vienetais	3.1. Ilgio matai. 3.1.1. Lyginti daiktus pagal ilgį, naudojant sąvokas <i>ilgas – trumpas, ilgesnis – trumpesnis, lygūs</i> . 3.1.2. Žinoti centimetrą kaip matavimo vienetą, parodyti jį liniuotėje. 3.1.3. Mokėti matuoti liniuote centimetro tikslumu: skaičiuoti ir užrašyti įvairius matavimų rezultatus, atmatuoti nurodytą centimetrų skaičių.	3.1. Kartojama sąvokos <i>ilgas – trumpas</i> . Mokoma lyginti popieriaus juosteles, siūlus, įvairaus ilgio pagaliukus. Skatinama teisingai vartoti sąvokas, apibūdinant skirtingus ilgius. Mokiniam išdalinama skirtingo ilgio juosteles, subraižytas 1 cm langeliais, siūloma nukirpti 2, 3, 4 langelių ilgio atkarpas, palyginti tarpusavyje. Nukerpamas 1 cm ilgio juostelės gabaliukas. Supažindinama su centimetru. Išdalinamos liniuotės, parodoma 0 padala. Supažindinama, kaip naudotis liniuote, mokomasi brėžti įvairias atkarpas cm tikslumu. Popieriaus lape apibrėžiama savo plaštaka ir išmatuojama delno, pirštų ilgis centimetrais. Namuose siūloma išmatuoti šeimos narių delnus, užrašyti, palyginti, kieno didžiausias. Naudojama IKT.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Suprasti bendrą matavimo vienetų būtinumą	3.2. Žinoti sąvokas <i>ilgis</i> , <i>plotis</i> ir mokėti išmatuoti stačiakampio kraštines centimetro tikslumu.	3.2. Išdalinama stačiakampio trafaretai. Matuojama liniuote vieną kraštinę, po to kitą. Aiškinama, kur yra ilgis, kur plotis. Lyginami matavimo rezultatai. Nustatoma, kad kraštinių ilgis yra skirtingas. Matuojamos kvadrato kraštinės ir nustatoma, kad ilgis ir plotis yra vienodi. Atliekamos praktinės užduotys: matuojama skirtingų dydžių stačiakampių trafaretų ilgį ir plotį, mokoma braižyti stačiakampį pagal duotus matmenis.
	3.3. Žinoti metrą ir atlikti elementarius aplinkos daiktų bei objektų matavimus, paaiškinant sąvokas <i>ilgis</i> , <i>aukštis</i> , <i>plotis</i> .	3.3. Mokiniais pasiūlome 20 cm liniuote išmatuoti klasėje gulincio kilimo ilgį, pabandyti pamatuoti draugo ūgį. Aptariame, kaip tai sunku. Supažindiname su metru, jo žymėjimu. Papasakojame, kam reikalingas metras. Supažindiname su įvairiais metro modeliais. (Mokytojui rekomenduojame turėti keletą skirtingų metro modelių: medinę metrinę liniuotę, sulankstomą staliaus metrą, siuvėjo centimetrinę juostelę, ruletę). Atliekame įvairias praktines veiklas: ant grindų kreida nubraižome 1 metro ilgio atkarpą. Mokiniai bando žengti tokio pat dydžio žingsnį, mokosi atkirpti tokio pat ilgio juostelę, virvelę, dėliojame šalia tokio pat ilgio spalvoto popieriaus juosteles. Mokomės matuoti metru klasėje esančio kilimo ilgį ir plotį, durų aukštį ir plotį, savo ūgį, patalpos ilgį plotį ir aukštį. Skatinama šias sąvokas vartoti šnekamojoje kalboje.
	3.4. Gebėti elementariai pažinti kilometrą.	3.4. Pamoką geriausia vesti lauke. Su mokiniais kalbama apie žmonių poreikį keliauti. Supažindinama su išsireiškimu „atstumas“, aiškinamasi, ką reiškia tas žodis ir kada vartojamas. Kad tai gali būti kelias nuo mokyklos iki namų, nuo vieno iki kito miesto, ir kt. Elementariai supažindiname su kilometru. Esant galimybei mokiniais pasiūlome nueiti 1 kilometrą, pririšus siūlo galą prie medžio, kad geriau įsivaizduoti atstumą.
Suvokti, kad visus skysčius galima pamatuoti	3.5. Talpos matai. 3.5.1 Suvokti, kas yra talpa, žinoti talpos matavimo vienetą litru ir jo žymėjimą, mokėti matuoti litro tikslumu.	3.5.1 Kalbama su mokiniais apie buitįje naudojamus indus, kurie turi savo pavadinimą ir atitinkamą <i>talpą</i> . Pokalbio metu demonstruojami įvairios talpos indai: 1 l, 2 l, 3 l stiklainiai, kibiras, įvairios 1 l talpos maisto produktų pakuotės. Supažindinama su talpos vienetu litru, jo žymėjimu. Atliekamos praktinės užduotys: pilstoma vandenį į skirtingos talpos indus, mokoma skirti 1 l, 2 l, 3 l talpos stiklainius. Surandama ir parodoma 1 l talpos atžymas ant pieno, sulčių, aliejaus ir kt. pakuočių.
	3.5.2. Gebėti išmatuoti talpą, taikant nestandartinius talpos matavimo būdus ir priemones: pusės litro ir mažesnės talpos stiklainius, stiklinę, puoduką, arbatinį šaukštelį, valgomąjį šaukštą ir kt.	3.5.2. Susipažįstama su įvairių indų bei pakuočių talpa. Atliekamos praktinės užduotys, pilstant vandenį ar birias medžiagas. Mokiniai skaičiuoja, kiek 0,5 l talpos stiklainių telpa į 1 l talpos indą, kiek stiklinių telpa į 1 l, 2 l talpos stiklainį, kiek valgomųjų šaukštų į puodelį, kiek arbatinių šaukštelių į valgomą šaukštą, kiek lašelių (naudojama pipetė) į šaukštelį. Mokomasi spręsti paprasčiausius skirtuminio palyginimo uždavinius.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Suprasti, kad žmonės ir kiti įvairūs daiktai yra skirtingo svorio	<p>3.6. Masės matai.</p> <p>3.6.1. Suvokti, kas yra svoris, žinoti svorio matavimo vienetus kilogramą, gramą, žymėjimą kg, g.</p> <p>3.6.2. Mokyklinėmis svarstyklėmis pasverti nedidelius daiktus, gebėti palyginti, vartojant sąvokas sunkus – lengvas, sunkesnis – lengvesnis, toks pats, vienodo svorio.</p> <p>3.6.3. Surasti svorio atžymas ant produktų pakuotės ir elementariai įvertinti, vartojant sąvokas: sunkus – lengvas, sunkesnis – lengvesnis, tokio pat svorio.</p> <p>3.6.4. Paaiškinti (parodyti paveikslėliuose), kas sveriam centneriais.</p>	<p>3.6. Pasikviečiami du mokiniai. Vienam liepiama pakelti kėdę, kitam – spintą. Situacija sukelia juoką. Dažniausiai kai kurie mokiniai pakomentuoja – sunku. Pakartojama sąvokos <i>sunku – lengva</i>. Vaikams leidžiama pakilnoti įvairius daiktus. Paaiškinama, kad visi daiktai turi skirtingą svorį. Supažindinama su svorio prietaisais – svarstyklėmis. Rekomenduojama pademonstruoti lėkštines svarstyklas, svarstyklas, rodančias kūno svorį (galima apsilankyti mokyklos medicinos kabinete), mokyklinės svarstyklas, turėti 1 kg svarstį. Supažindinama su svorio matu – kilogramu. Mokiniais leidžiama pakilnoti 1 kg svarstį. Jei yra lėkštinės svarstyklės, mokiniai sveria birius daiktus, galima pasverti 1 l vandens. Mokiniai pasveriami mokyklos medicinos kabinete. Palyginamas jų svoris, išsiaiškinama, kas sunkiausias, kas lengviausias. Organizuojama išvyka į prekybos centrą. Mokoma perskaityti produktų svorį kilogramais. Mokiniai sužino svorio atžymose, kiek sveria miltai, duona, dešra, žuvis. Leidžiama pakilnoti šiuos produktus, įvertinti, palyginti. Apžiūrima, pakilnojama mažos įvairių produktų pakuotės ir trumpai paaiškinama, kad svoris matuojamas ne tik kilogramais, bet ir gramais. Sugrįžus į mokyklą aptariama, prisimenama apie svorio matus – kilogramą ir gramą, kaip jie žymimi. Atliekamos įvairios svėrimo užduotys mokyklinėmis svarstyklėmis. Sveriami maži daiktai, naudojant gramų svarmenis. Lyginama, aptariama.</p> <p>Supažindinama, kad daiktų svoris gali nepriklausyti nuo daikto dydžio ar kiekio. Sveriam vata, plunksnos, magneto ar švino gabalėlis.</p> <p>Su mokiniais kalbama apie didelius krovinius, ypatingai sunkius objektus. Organizuojame išvyką į turgų. Trumpai supažindiname su centneriu, sulyginant jį su 2 maišais bulvių. Mokiniai sužino, kad centneris tai 100 kg.</p>
Suprasti, kad laikui bėgant keičiasi žmonių gyvenimas	<p>3.7. Laiko matai.</p> <p>3.7.1 Žinoti <i>paros</i> dalis, gebėti jas įvardinti, pasakyti (parodyti paveikslėlyje), ką veikia atskirais paros laikotarpiais.</p>	<p>3.7.1. Supažindinama su sąvoka <i>para</i>. Karpome, klijuojame paveikslėlius ir darome paros ratą. Kalbame apie vaikų veiklą įvairiu paros metu: nuo atsikėlimo iki atsigulimo vakare. Tikslinama, įtvirtinama sąvokos <i>rytas, diena vakaras, naktis</i>. Analizuojami serijiniai paveikslėliai, internetinė medžiaga. Žaidžiant mokoma pasisveikinti ir atsiveikinti kiekvienu paros metu, pasakant „labas rytas“, „laba diena“, „labas vakaras“, „labanakt“. Dideliame popieriaus lape pasigaminame du paros dalių laikrodžius su paveikslėliais, kuriuose pavaizduoti vaikų užsiėmimai mokykloje ir laisvadieniais.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	3.7.2. Suvokti ir kasdienėse situacijose vartoti sąvokas <i>vakar – šiandien – rytoj</i> .	3.7.2. Sąvokoms <i>vakar – šiandien – rytoj</i> įtvirtinti pasigaminamas kalendorius, kuriame klijuojame paveikslėlius su savo veiklos iliustracijomis. Paruošiamos trijų dienų veiklos iliustracijos, kurios kiekvieną dieną perkeliamos į atitinkamą vietą. Sudaromas savaitės kalendorius nuo pirmadienio iki penktadienio, poilsio dienos pažymėtos sutartiniais ženklais. Kasdien keičiant korteles, vaikai lengviau prisimena, kokia savaitės diena buvo vakar, yra šiandien, bus rytoj.
	3.7.3. Pažinti <i>savaitės</i> dienas ir žinoti jų seką: išvardinti eilės tvarka, parodyti užrašus. 3.7.4. Gebėti orientuotis pamokų tvarkaraštyje pagal savaitės dienas: parodyti, išvardinti, sudėlioti atitinkamus paveikslėlius į veiklų kišenėles.	3.7.3. Kartojama sąvokos <i>vakar, šiandien, rytoj</i> . Kalbama apie dienų kaitą, laiko tėkmę. Supažindinama su 7 dienų ciklu – <i>savaite</i> , aiškinama, kam reikia žinoti savaitės dienų pavadinimus. Mokoma savaitės dienų sekos. Choru sakomi savaitės dienų pavadinimai. Aiškinama, kokia savaitės diena buvo vakar, kokia šiandien, kokia bus rytoj. Mokoma atpažinti pavadinimus pamokų tvarkaraštyje. Naudojama IKT.
	3.7.5. Žinoti, kad mėnuo – tai keturios savaitės, kad kiekvienas metų laikas turi po tris mėnesius, gebėti pasakyti mėnesių seką.	3.7.5. Kalbama apie kiekvieno mokinio gimimo dieną. Išsiaiškinama, kada ji yra, koku metų laiku. Susipažinama su sieniniu kalendoriumi. Pasiūlome mokiniams suskaičiuoti, kiek savaitių pažymėta mėnesio kalendoriaus lape. Supažindinama su nauja laiko skaičiavimo sąvoka – <i>mėnesiu</i> . Demonstruojamas atitinkamai iliustruotas metų laikų ratas, pagamintas iš popieriaus. Analizuojama laiko juosta, pagaminta per pažintinės veiklos užsiėmimus. Choru sakomi kiekvieno metų laiko mėnesių pavadinimai, skaičiuojama, kiek jų yra per metus iš viso. Mokoma atpažinti, apvedžioti, kopijuoti, užrašyti savo ir draugų gimtadienių datą. Gaminamas gimtadienių kalendorius. Mokoma skaičiuoti, kiek liko mėnesių iki vieno ar kito gimtadienio. Įgūdžiams įtvirtinti naudojama IKT, sprendžiami paprasčiausi tekstiniai uždaviniai.
Būti motyvuotam pažinti laikrodį ir jausti pasitenkinimą savo gebėjimais	3.7.6. Žinoti mechaninį bei elektroninį laikrodžius ir pažinti laiką valandos, pusės valandos, penkiolikos minučių, minučių tikslumu.	3.7.6. Supažindinama su mechaniniu laikrodžiu. (Mokytojui rekomenduojama pagaminti kiekvienam mokiniui iš storo kartono laikrodžio modelius su ryškiais skaitmenimis, skirtingų spalvų ir ilgio rodyklėmis.) Kalbama, kam reikalingas laikrodis. Mokiniams išdalinami laikrodžių modeliai. Galima trumpai paaiškinti rodyklių paskirtį, akcentuojant trumposios rodyklės svarbą. Supažindinama su laikrodžio rodomu laiku valandos tikslumu. Aiškinama rodyklių padėtis įvairiais paros momentais. Supažindinama ir su elektroninio laikrodžio rodmenimis. Supažindiname su valandos sudėtine dalimi – minute. Parodome smulkias padalas. Mokome atpažinti ir atitinkamai parodyti modelyje laiką: pusė pirmos, pusė trijų ir t. t.; be penkiolikos keturios, be penkiolikos dvi ir t. t.; po devynių penkiolika, po penkių penkiolika ir t. t. Kiekvieną kartą skaičiuojant laiką būtinos ilgalaikės pratybos tol, kol mokiniai išmoka teisingai nustatyti valandų ir minučių rodykles nurodytam laikui pažymėti, teisingai įvardina rodomą laiką.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
		Labai gerai besiorientuojančius laikrodžio rodmenyse mokome pažinti laiką minučių tikslumu, supažindiname su sekunde. Ugdymo procese dirbama individualiai, atsižvelgiant į mokinio gebėjimus bei poreikius. Pvz., mokiniui gavus dovanų laikrodį, kasdienėje veikloje skatinama kuo dažniau stebėti jo rodmenis, mokytis 3.7.4. Supažindinti su transporto tvarkaraščiais, TV programomis ir mokėti jomis naudotis, orientuojantis laike. Kitus mokinius mokoma domėtis sieniniu laikrodžiu, esančiu klasėje, skatinama įsidėmėti, kada prasideda pamokos, kada pietaujame, važiuojame namo ir t. t. Rekomenduojama taip elgtis ir namuose
Suvokti pinigų reikšmę kasdieniame gyvenime	<p>3.8. Pinigų vertės matai.</p> <p>3.8.1. Pažinti 1, 2, 3, 4, 5 centų ir litų monetas, mokėti atrinkti reikiamą monetą.</p> <p>3.8.2. Mokėti sudaryti reikiamą kiekį monetų iki 5 litų ir centų iš smulkesnių.</p> <p>3.8.3. Gebėti atpažinti, parodyti, įvardinti 10 ct monetą ir 10 Lt banknotą.</p>	<p>3.8. Įtvirtinama sąvoka <i>pinigai</i>.</p> <p>Pamažu susipažįstant su skaičių 1, 2, 3, 4, 5 užrašymu, kartu pradedama pažinti pinigus. Žaidžiant įvairius žaidimus, stebint paveikslėlius ir filmukus, lankantis parduotuvėse, formuojamas supratimas apie daiktų pirkimą, kainą, mokoma pirkti. Aiškinama, kad litai ir centai yra pinigai, už kuriuos galima nusipirkti prekių, kad už litus galima daugiau nusipirkti nei už centus. Mokoma sudaryti 2 Lt ir centus (iš 1 ir 1), 3 Lt (iš 1,1 ir 1; iš 2 ir 1), 4–5 Lt ir centus analogiška tvarka.</p> <p>Žaidžiant „Parduotuvė“ laikomasi tam tikro nuoseklumo: pirmiausia parašoma prekių kainos, kurios atitinka žinomų monetų vertę (litais ir centais). Vaikai atrenka vieną iš monetų. Vėliau užduotis sunkinama – pateikta kaina neatitinka žinomų monetų. Mokoma sudaryti reikiamą sumą iš smulkesnių monetų. Skaičiuojant pinigus, naudojamos ir pagalbinės priemonės: sagos, riešutai, pupelės ir kiti vaikams patrauklūs daiktai. Jie padedami šalia monetų. Tai naudinga sunkiau besiorientuojantiems mokiniams. Pinigų skaičiavimo pratybos vyksta kasdienės veiklos metu.</p> <p>3.8.3. Supažindinama su tikromis 10 ct monetomis bei 10 Lt banknotu. Aiškinama, ką galima nupirkti už šiuos pinigus.</p>
	<p>3.8.4. Mokėti skaičiuoti pinigus iki 10 centų ir litų.</p> <p>3.8.5. Mokėti atrinkti reikiamą monetų skaičių iki 10 centų ir litų, žaidžiant žaidimą „Parduotuvėje“.</p>	<p>3.8.4. Naudojama tikrus įvairaus nominalo centus bei litus arba jų modelius iki 10. Mokoma skaičiuoti iki 10, žaidžiama „Parduotuvė“, naudojant įvairių maisto produktų iliustracijas su kainomis iki 10 litų. Susipažįstame su graža, mokomės „atsiskaityti“ duodant 1 litu daugiau, jei kaina litai su centais. Tiksliname sąvokas brangu – pigu, brangiau – pigiau. Kitų veiklos rūšių, išvykų į prekybos centrus metu mokiniai supažindinami su įvairių prekių kainomis.</p>
	<p>3.8.6. Orientuotis nedidelėse kainose, gebėti teisingai susimokėti centais ir iki 10 litų.</p> <p>3.8.7. Susipažinti su sąvoka <i>graža</i>, mokėti apytiksliai ją apskaičiuoti.</p>	<p>3.8.6. Organizuojama išvyka į prekybos centrą. Susipažįstama su prekių kainomis. Mokomės teisingai suskačiuoti pinigus, susimokėti prie kasos už prekę, sulaukti gražos. Ypač naudinga mokytis kuo dažniau pirkti mokyklos bufete.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	<p>3.8.8. Susipažinti su 20 centų moneta ir 20 litų banknotu.</p> <p>3.8.9. Mokėti sudaryti nurodytą centų ir litų skaičių.</p>	<p>P.S. Su didesnėmis pinigų sumomis supažindinama pagal tas pačias rekomendacijas, kurios pateiktos 3.8 ir kituose pirmiau aprašytuose punktuose. Rekomenduojama supažindinti mokinius su būtiniausių daiktų, priemonių žmogaus gyvenime kainomis. Skatinama mokinius domėtis, kiek kainuoja ne tik maisto produktai, bet ir jų drabužiai, avalynė, mokymo priemonės, buitinė technika, baldai, indai, transporto, pramogų bilietai, kiek pinigų tėvai skiria mokesčiams ir kt.</p>
Suvokti pinigų vertę ir demonstruoti atsakomybę juos naudojant savo reikmėms	<p>3.8.10. Orientuotis nedidelėse kainose, gebėti teisingai „susimokėti“ centais ir iki 20 litų.</p> <p>3.8.11. Mokėti apskaičiuoti grąžą.</p>	
	<p>3.8.12. Susipažinti su 50 centų moneta ir 50 litų banknotu.</p> <p>3.8.13. Skaičiuoti apvaliomis dešimtimis centus ir litus.</p> <p>3.8.14. Mokėti sudaryti nurodytą centų ir litų skaičių.</p>	
	<p>3.8.15. Orientuotis kainose, gebėti teisingai „susimokėti“ centais ir iki 50 litų.</p> <p>3.8.16. Moka apytiksliai apskaičiuoti grąžą.</p>	
	<p>3.8.17. Susipažinti su 100 litų banknotu.</p>	
Suvokti temperatūros matavimo svarbą	<p>3.9. Temperatūros matai.</p> <p>3.9.1. Žinoti termometrų rūšis: lauko, vandens, patalpų (kambario), kūno temperatūrai matuoti (medicininis), juos atpažinti, parodyti, įvardinti ir naudoti pagal paskirtį.</p>	<p>3.9.1. Demonstruojamas mokiniams patalpų termometras. Klausinama, koks tai prietaisas, kam jis reikalingas. Mokiniai gali pasakyti, paaiškinti. Supažindinama su sąvoka <i>temperatūra</i>. Išsiaiškinama, kaip mokiniai suvokia išsireiškimus <i>šilta – šalta, vėsu, karšta</i>. Termometras apžiūrimas, aptariama jo sandara. Trumpai supažindinama su kitomis termometrų rūšimis. Prieš mokinius statomi du indai su skirtingos temperatūros vandeniu. Į indą su šiltu vandeniu įmerkiamas vandens termometras. Vaikai stebi gyvsidabrio „kelionę“ aukštyn. Tada termometras merkiamas į indą su šaltu vandeniu. Stebima, kaip gyvsidabris „krinta“ žemyn. Aptariami, apibendrinami abu atvejai. Mokiniams leidžiama patiems pabandyti dar kelis kartus pamerkinti termometrą į skirtingos temperatūros vandenį. Įspūdžiui sustiprinti įpilama karšto vandens, termometras įstatomas į indą su sniegu ar ledu. Mokoma suvokti, kada temperatūra kyla, kada krinta. Imituojama judesiais, mokoma sakyti: šilta – kyla, šalta – krinta.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Demonstruoti susidomėjimą	<p>3.9.2. Gebėti orientuotis termometro padalose, skirti teigiamą ir neigiamą temperatūrą.</p> <p>3.9.3. Žinoti ir įvardinti temperatūros matavimo vienetą – <i>laipsnį</i> ir gebėti apytiksliai įvertinti rodmenis.</p>	<p>3.9.2. Mokiniai mokosi analizuoti lauko termometro rodmenis. Susipažįstama su matavimo vienetu <i>laipsniu</i> (sąvoka <i>Celsijaus laipsnis</i> nevertinama). Apžiūrima skalė su skirtingų spalvų skaičiais, išsiaiškinama, ką reiškia raudona ir mėlyna spalvos. Paruošiamas lauko termometro modelis su įmontuota, slankiojančia aukštyne ir žemyn juosta – „gyvsidabriu“. Demonstruojama, kokie termometro rodmenys, kai šilta, ir kokie, kai labai šalta. Pakartojama, kas yra temperatūros matavimo vienetas. Mokiniai išdalunami lauko termometro modeliai. Aiškinama, kad gyvsidabrio „kelionė“ prasideda nuo 0. Įtvirtinimui mokiniams duodami du nespalvoti lauko termometrų piešinukai. Pagal instrukciją „gyvsidabrio kelias“ nuspalvinamas mėlynai, pažymint šaltį, ir raudonai, pažymint šilumą. Šalia termometrų priklijuojami atitinkami paveikslėliai ar lipdukai: šilta – saulutė, gėlės, besimaudantys vaikai; labai šalta, šalta – sniegės, sniego senis, slidės, rogutės ir kt. Modeliai saugomi, naudojami kaip kontroliniai, atliekant individualias temperatūros matavimo užduotis.</p>
	<p>3.9.4. Mokėti suskaičiuoti termometro padalą ir teisingai įvardinti, pažymėti aplinkos temperatūrą.</p>	<p>3.9.4. Prisimenama, kas yra temperatūros matavimo vienetas. Naudojant termometro modelį, demonstruojamas gyvsidabrio kelių aukštyne ir žemyn. Choru garsiai sakomi „gyvsidabrio“ rodmenys: 3 laipsniai šilumos, 5 laipsniai šalčio ir t. t. Paaiškinama, kad labai gerai yra žinoti oro temperatūrą iš anksto. Susipažįstama su šalčio ir šilumos temperatūros žymėjimu: šiluma +3 °C, šaltis –2 °C ir t. t. Rodmenys užrašomi lentoje. Vėliau mokiniai kviečiami po vieną pabūti mokytojais, atliekamos įvairios grupinės ir individualios užduotys.</p> <p>Mokiniai, kurie geba suskaičiuoti lauko termometro padalą, oro temperatūrą kasdieną pažymi savo gamtos kalendoriuose.</p>
Suprasti kūno temperatūros pokyčius kaip atitinkamą organizmo būklę	<p>3.9.5. Gebėti taisyklingai naudoti medicininį termometrą, teisingai pamatuoti ir įvertinti kūno temperatūros pokyčius.</p>	<p>3.9.5. Kalbama apie sveikatą ir negalavimus. Supažindinama su medicininio termometru. Išsiaiškinama, kokia yra normali žmogaus kūno temperatūra, demonstruojant medicininio termometro modelyje. Mokoma atpažinti sveiko ir karščiujančio žmogaus kūno temperatūrą. Paaiškinama, kaip taisyklingai ir saugiai naudoti medicininį termometrą, kaip elgtis jam sudužus.</p> <p>Modeliuojamos ir aptariamos situacijos.</p>

MENINĖ VEIKLA DAILĖ

Bendrosios nuostatos

Dailės rekomendacijos skirtos pedagogams, ugdantiems vidutiniškai, žymiai ir labai žymiai sutrikusio intelekto vaikus. Veiklos metu mokiniai skatinami domėtis piešimo procesu, išreikšti savo jausmus ir mintis kūryba, raginami naudotis IKT, domėtis meninės raiškos galimybėmis, ieškoti naujų kūrybos būdų ir juos palankiai vertinti, pastebėti estetinius reiškinius artimiausioje aplinkoje, domėtis kūrybine savo ir draugų veikla.

Mokymo procese dirbdamas su turinčiais vidutinį protinį atsilikimą vaikais, mokytojas turėtų pradėti nuo paprastesnių ir eiti prie sudėtingesnių užduočių. Efektyviausias būdas, dirbant su žymią ir labai žymią protinę negalią turinčiais mokiniais, yra multisensorinis (suvokiant visais pojūčiais) stimuliavimas. Labai svarbu nepamiršti, kad tokių vaikų gebėjimai dažnai išsivysto tik iki keverzonių etapo.

Tikslas

Ugdyti meninius ir estetinius mokinių gebėjimus dailės priemonėmis.

Uždaviniai

- Turtinti emocinę mokinių patirtį.
- Kaupti meno kūrinių estetinio suvokimo patirtis.
- Lavinti gebėjimus reikšti savo sumanymus dailės priemonėmis.
- Drąsiai eksperimentuoti, išmėginant tradicines dailės raiškos priemones.
- Kaupti informaciją apie aplinkinį pasaulį.

Struktūra

Programą sudaro šios sritys: dailės raiška, dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas ir vertinimas, dailės raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
1. Dailės raiška		
Taupiai naudoti turimus išteklius	1.1. Skirti ir atpažinti šias raiškos priemones: flomasterius, pieštukus, spaudus, kreideles ir kt.	1.1. Mokiniai susipažįsta su dailės raiškos priemonėmis. Mokytojas kalba apie jų taupymą. Mokiniai apžiūri vienas kito priemones ir jas pavadina.
Rūpintis savo saugumu. Ugdytis tvarkingo darbo įgūdžius	1.2. Nesusižeisti kerpančiomis, dirbant su kitais pavojingais reikmenimis.	1.2. Mokytojas skatina saugiai dirbti su pieštukais, plunksnomis, žirkklėmis ir kitais pavojingais reikmenimis. Primena, kad reikia dirbti ramiai ir tvarkingai, nemosikuoti rankomis. Pamokos pabaigoje sutvarkyti savo kūrybos reikmenis ir darbo vietą.
Domėtis piešimo procesu	1.3. Gebėti keverzoti; dėti atspaudus kūno dalimis; išlaikyti rankoje piešimo priemones; jausti popieriaus faktūrą; piešiant, skleisti neartikuliuojamus garsus.	1.3. Mokiniai nevalingais judesiais atsitiktinai keverzoja pirštu. Nekontroliojami keverzoja pirštu ir pastebi, kad jų „nekontroliojama“ ranka piešia; mokytojo padedami deda atspaudus delniuku, pirštukų galais, krumpliais, kojų pėdomis, alkūnėmis (jei vaikui priimtina); „piešia“ pieštuku, flomasteriu, kreidelėmis, porolono gabalėliais, vata, stikliniais rutuliukais ant popieriaus, stiklo, lentelės; teisingai laiko pieštuką, teptuką, flomasterį ir kitas piešimo priemones; liečia įvairios faktūros popierių; mokytojas kalba su ugdytiniu apie jo atliekamą veiklą.
Norėti ieškoti naujų kūrybos būdų	1.4. Gebėti piešti linijas, štrichuoti.	1.4. Mokiniai nevalingai piešia linijas (ilgas ir trumpas, storas ir plonas, trūkinėjančias). Mokytojas moko, kaip dėlioti taškelius, apvedžioti, brėžti per juos, brėžti laužtines. Mokiniai piešia tiesias, horizontalias, vertikalias, pasviras, vingiuotas, lenktas linijas, atviras ir uždaras laužtines, štrichuoja.
Įžvelgti grožį gamtoje	1.5. Ieškoti ir pastebėti gamtoje linijų įvairovės.	1.5. Mokytojas su mokiniais vyksta į gamtą, kad galėtų stebėti metų laikų požymius, daiktų formas, spalvas. Mokiniai skatinami piešti flomasteriais, įvairaus storio, ilgio, plonėjančiomis, tiesiomis, lenktomis linijomis. Raginami sukurti ornamentą popieriuje iš taškelių, brūkšnelių, tiesių, vingiuotų, laužtinių linijų, piešti linijas keliais pieštukais vienu metu.
Palankiai vertinti savo kūrinius	1.6. Piešti linijinį piešinį.	1.6. Mokytojas mokiniams parodo, kaip piešti linijinį piešinį akvarelės (guašo) dažais. Pasiūlo dėti dėmes (popierių sulenkus, prispaudus, taškyti, spausdinti įvairias linijas), piešti ant sauso ir šlapio, balto ar spalvoto, suglamžyto popieriaus.
Siekti išreikšti savo jausmus ir mintis kūryba	1.7. Gebėti dėti dėmes ant popieriaus, lieti ant šlapio popieriaus, pūsti šiaudeliu.	1.7. Mokiniai valingai ar nevalingai deda dėmes ant sauso, šlapio popieriaus. Dėmes pučia šiaudeliu. Dėmėms pripiešia rankas ir kojas linijų pavidalu.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Domėtis aplinkos daiktų spalvomis	1.8. Gebėti skirti ir pavadinti spalvas.	1.8. Mokytojas su mokiniais aptaria pagrindines spalvas (raudona, geltona, mėlyna). Mokiniai mokomi išgauti įvairių spalvų, jas maišant – raudona + geltona = oranžinė; mėlyna + geltona = žalia; raudona + mėlyna = violetinė; mėlyna + balta = melsva; raudona + balta = rausva. Siūlo pažaisti pratimų spalvoms pažinti ir pavadinti. Mokiniai žaidžia su spalvotais pieštukais: į vieną krūvelę atrenka šviesių, į kitą – tamsių spalvų pieštukus, žaidžia „spalvų parduotuvę“ su kaladėlėmis, geometrinėmis figūrėlėmis, „sandėliuoja“ spalvas, žaislus, konstrukcinę medžiagą.
Naudotis IKT, būti smalsiam ir ieškoti informacijos	1.9. Rasti piešimo programas, reikalingą informaciją apie dailės kūrinius, dailininkus, muziejus.	1.9. Mokiniai susipažįsta su spalvomis, mokosi spalvinti, piešti, lieti spalvas, susipažinti su šriftu, dailės šedevrais, kurti atvirukus įvairiomis dailės technikomis, rasti informacijos apie dailės kūrinius, technikas, dailininkus, muziejus ir t. t. Mokytojas gali naudoti informacinės kompiuterinės technologijos programėles „Tux Paint“, „Microsoft Paint“, „Drawing for Children“ ir kt.
Stengtis tinkamai atlikti darbus	1.10. Spalvinti kontūrą įvairiomis priemonėmis ir būdais.	1.10. Mokiniam aiškina, kaip spalvinti kontūrą, kaip jį užpildyti taškeliais, brūkšneliais. Kaip laikantis piešinio kontūro, brūkšnelių krypties spalvinti piešinį spalvotais pieštukais. Primenama, kad nereiktų spausti pieštuko. Aptariama, kaip spalvinti siužetinį piešinį gvašu, kreidelėmis, flomasteriais, pieštukais.
Domėtis meninės raiškos galimybėmis	1.11. Gebėti skirti šiltas ir šaltas, linksmas ir liūdnas spalvas bei jomis piešti.	1.11. Mokiniai stengiasi skirti šiltas ir šaltas spalvas, liūdnas ir linksmas spalvas, suprasti jų emocinį atspalvį. Mokytojas primena, kad linksmos būna šviesios, o liūdnos – tamsios spalvos, pasiūlo piešti šiltomis ir šaltomis, liūdnomis ir linksmomis spalvomis. Rekomenduoja vieną lapą spalvinti šiltomis (linksmomis), kitą – šaltomis (liūdnomis) spalvomis. Mokytojas ragina derinti šiltas ir šaltas spalvas, teisingai išdėstyti elementus popieriaus lape. Mokytojas primena, kad kontūrą galima spalvinti vienos krypties įvairiai pasvirusiomis linijomis, siūlo paisyti kontūrų ribų, primena, kad nereiktų palikti nenuspalvintų vietų. Mokiniai toliau piešia įvairiomis priemonėmis, maišo spalvas, piešia linijinį piešinį teptuku akvarelės, gvašo dažais. Piešia ant sauso, drėgno, suglamžyto, balto ar spalvoto popieriaus.
Siekti kūryboje išreikšti savo jausmus ir mintis	1.12. Piešti gvašu ir akvarele.	1.12. Teptuku ir gvašu paprasčiausiai tepami potėpiai. Rekomenduojama piešti pasirinkta tema vienos spalvos dažais taškeliais, trumpais brūkšneliais, įvairiomis linijomis. Mokiniai maišo spalvas ir taip siekia išgauti atspalvius. Derindami pagrindines spalvas, perteikia šiltų ir šaltų spalvų nuotaiką. Mokiniai stengiasi atkurti piešinyje tai, ką jie yra matę.
Taupiai naudoti turimus išteklius	1.13. Gebėti komponuoti piešinį.	1.13. Mokiniai įsidėmi komponavimo taisyklės: jungdami detales į visumą, stengiasi įkomponuoti piešinį lape. Prisimena, kad arti esančių objektų spalva ryški, o tolstančių – blanksta. Piešia, vadovaudamiesi simetrijos, pagalbinės linijos taisyklėmis.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Laikytis saugaus elgesio taisyklių.	1.14. Gaminti iš popieriaus detales aplikacijai.	1.14. Mokytojas iliustruoja, kaip gaminti aplikacijos detales (kirpti, lamdyti, badyti, plėšyti), dirbti su popieriumi (lenkti lapą per pusę, ketvirčiais, įstrižai, lenkimo linijas prispausti ranka, plėšyti, lamdyti).
Ugdysis tvarkingo darbo įgūdžius	1.15. Gebėti manipuliuoti įvairiomis meninės raiškos priemonėmis	1.15. Mokiniai bado popierių yla (teisingai laiko ylą, praduria popierių yla, išbado nupieštą kontūrą). Kerpa žirkklėmis (laiko rankose žirkles, vieną kartą įkerpa popierių, daug kartų įkerpa popierių, kerpa plačią juostą skersai, kerpa pagal liniją, kvadrata, stačiakampį kerpa įstrižai, iš kvadrato iškerpa skritulį, iš stačiakampio iškerpa ovalą, nukerpa kampelius, kerpa pagal kontūrą, iš popieriaus, perlenkto per pusę, kerpa simetrines formas, kerpa medžiagą, odą). Mokytojas pasakoja, kaip komponuoti įvairaus dydžio aplikacijos elementus – iškirpti iš spalvoto popieriaus, išdėstyti lape ir priklijuoti, kitas detales pripiešti.
Norėti ieškoti naujų kūrybos būdų	1.16. Piešti ir spalvinti raides bei skaičius.	1.16. Mokiniai raidžių ir skaičių kontūrą apvedžioja tamsiu arba spalvotu pieštuku, po to nuspalvina. Mokiniais dirbant, mokytojas prašo pasakyti, kokią raidę ar skaičių mokinys spalvina. Pabaigę darbus, mokiniai pavadina savo draugų nuspalvintas raides ir skaičius, apskaičiuoja, prisimena kitas nespalvintas raides.
Skirti ir piešti geometrines figūras	1.17. Gebėti komponuoti ornamentą.	1.17. Mokiniai, mokytojo padedami, languotame popieriuje, vienoje eilutėje piešia ritmišką geometrinių elementų kartojimąsi. Mokytojas paryškina eilutę ir stebi, kaip mokiniams sekasi. Jei reikia, pakoreguoja darbą.
	1.18. Gebėti sudaryti ornamentą vienoje eilėje.	1.18. Mokiniai vienoje linijoje piešia augalinį ar geometrinių ornamentą iš vieno besikartojančio elemento (kvadrato ir skritulio trafaretuose), ornamentą iš duotų 2–3 nesudėtingų elementų. Piešia languotą, dryžuotą staltiesę iš įvairių linijų. Piešia ornamentu ant drabužių trafaretų, šampuodami teptuku ir guašo dažais.
	1.19. Sudaryti geometrinių ornamentą juostoje, kvadrato, apskritime.	1.19. Sudaro geometrinių ornamentą kvadrato (kvadratas piešiamas pagal atramos taškus). Nubrėžia jame įstrižaines, trikampius nuspalvina skirtingomis spalvomis. Sudaro geometrinių ornamentą apskritime (skritulio trafaretai), apskritimą dalija į keturias dalis, nuspalvina dviem–keturiomis skirtingomis spalvomis. Visas figūras puošia ritminiu ornamentu.
	1.20. Gebėti komponuoti abstrakčių motyvų ornamentą.	1.20. Mokytojas popieriuje pažymi, kaip komponuoti abstrakčių motyvų ornamentą iš ritmiškai pasikartojančių vieno dviejų elementų: įvairių linijų, taškelių, brūkšnelių.
	1.21. Trikampyje ir rombe sudaryti ornamentus.	1.21. Mokiniai siekia trikampyje ir rombe elementus simetriškai išdėstyti centre, kraštuose ir šitaip užpildyti visą formą. Ornamentą piešti įvairiais elementais, juos lygiai užtepant, derinant spalvas.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	1.22. Gebėti piešti dekoratyvinius ornamentus.	1.22. Mokiniai piešia dekoratyvinius ornamentus ant buities daiktų, darbelių, kvietimų, šventinių atvirukų, plakatų. Mokytojas skatina piešti ornamentą tarp dviejų linijų, rate, kvadrato, trikampyje. Ragina štampuoti gamtinėmis medžiagomis, buitinais objektais. Siūlo piešti naudojant atspaudus, augalinius motyvus.
	1.23. Piešti įvairiomis piešimo technomis (monotipija, koliažu, grotazu).	1.23. Mokytojas pasakoja mokiniams, kas yra monotipija, koliažas, grotžas. Rodo jų pavyzdžius. Mokiniai piešia monotipijos technika – tapoma vienoje lapo pusėje, o, suglaudus abi puses per lenkimo liniją, gaunamas vaizdas kitoje lapo pusėje. Koliažo technika – prie pagrindo lipdoma popieriaus, audinio ir piešiama ar tapoma. Grotazo technika – lapą nuspalvinti įvairiaspalvėmis kreidelėmis (galima ir viena spalva). Paskui visą lapą nudažyti juodu guašu tik be vandens. Kai viskas nudžiūna, paimti, pvz., virbalą, nerašantį tušinuką ar dar ką nors smailaus, ir braižyti lape piešinį. Mokiniai piešia įvairiomis temomis.
	1.24. Gebėti pavadinti geometrines figūras.	1.24. Mokytojas padeda pažinti ir parodyti pagrindines geometrines figūras, jas liečiant, apčiuopinėjant; naudodamas trafaretus, padeda prisiminti jų pavadinimus: keturkampis, apskritimas, trikampis; ieškoti ir skirti geometrinių formų daiktų aplinkoje; skatina skirti skritulį ir apskritimą.
	1.25. Gebėti piešti geometrines figūras.	1.25. Mokytojas padeda piešti keturkampį, apskritimą, ovalą, trikampį (naudojant trafaretus, apibrėžiant daiktus, apvedžiodami jau nupieštus, jungiant atraminius taškelius). Jas spalvinti pieštukais, flo-masteriais, guašu pasirinktomis šiltomis ar šaltomis spalvomis.
	1.26. Stengtis nupiešti žmogų (galvą).	1.26. Piešti žmogų (galvą).
	1.27. Gebėti nupiešti žmogų (iš geometrinių figūrų).	1.27. Mokiniai, mokytojo padedami, susidėlioja žmogų iš geometrinių figūrų, jį piešia. Mokytojas skatina stebint natūrą perteikti geometrinių figūrų ypatumus, spalvas. Ragina neužmiršti nupiešti visas detales.
	1.28. Gebėti išdėstyti piešiamus daiktus popieriaus lape.	1.28. Mokytojas parodo vaikams, kaip taisyklingai išdėstyti vaizduojamus daiktus popieriaus lape, kaip piešti stambiu planu lapo viduryje. Primena, kad piešinys nebūtų per mažas ar per didelis, pratina mokinius visą lapą užpildyti piešiniu, skatina atidžiai spalvinti piešinį, laikantis kontūrų. Toliau įtvirtina sąvokas: <i>kairėje, dešinėje, viršuje, apačioje, viduryje</i> . Skatina skirti ir pavadinti daiktų formas.
	1.29. Gebėti perteikti konkrečiam daiktui būdingas savybes.	1.29. Mokytojas toliau skatina ugdytis modelio stebėjimo įgūdžius: stebėti ir nupiešti būdingą daikto formą, prašo mokinių paaiškinti piešimo seką, piešiant modelį, pirmiausia pavaizduoti visumą, paskui detales; piešti įvairių formų daiktus, perteikiant jų būdingas savybes; piešiant simetriškus daiktus, pratina naudoti ašinę liniją.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Palankiai vertinti savo kūrybą	<p>1.30. Vadovaujant mokytojui, analizuoti vaizduojamąjį objektą.</p> <p>1.31. Piešti žmogų iš natūros.</p>	<p>1.30. Mokiniai, padedami mokytojo, primityviai analizuoja piešiamą daiktą – pasako jo formą (stačiakampė, apvali, trikampė), aptaria spalvą, atranda sudėtines daikto dalis. Mokytojas supažindina mokinius su daikto sumažėjimu perspektyvoje, ragina mokinius, piešiant daiktą, atkreipti dėmesį į tai, kas svarbiausia. Skatina pastebėti savo piešinio trūkumus ir tai, kas gerai atlikta.</p> <p>1.31. Mokytojas su mokiniais aptaria, kaip piešti žmogų iš natūros – pradėti nuo visumos, paskui gilintis į detales. Padeda išskirstyti struktūriškai – viršutinė kūno dalis (galva), vidurinė (kūnas), apatinė (galūnės). Skatina analizuoti sudėtines kūno dalių detales – galvą (akys, nosis, burna, ausys, plaukai), kūno formą (stačiakampė arba apvali), galūnes (jų dydis ir skaičius).</p>
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas ir vertinimas		
Domėtis daile ir palankiai vertinti savo, draugų ir dailininkų kūrybą	2.1. Lyginti objektus iliustracijose.	2.1. Mokytojas skatina vaikus rasti, pažinti, skirti ir pavadinti knygučių iliustracijose daiktus, gyvūnus, augalus, pažįstamus iš artimiausios aplinkos. Pasiūlo lyginti daiktus pagal formą, spalvą, dydį, padėti erdvėje. Supažindina su ikimokyklinio amžiaus vaikų knygučių pasakų iliustracijomis.
Kalbėti drąsiai ir pasitikėti savo jėgomis	2.2. Vartojant paprastas dailės sąvokas, elementariai įvertinti paveikslą estetiniu požiūriu.	2.2. Mokytojas kalbasi su mokiniais apie paveiksluose pavaizduotus metų laikus. Mokiniai pasakoja paveikslą turinį, pasako, kaip išsidėstę veikėjai paveiksle, nusako jų emocijas, išvardija ir palygina juos. Mokytojas primena, kad reikia paminėti kitus paveikslą objektus, neužmiršti užsiminti apie paveikslą spalvų derinimą. Mokiniai atsako į mokytojo užduotus klausimus apie paveikslą, pasako, kas jame labiausiai patiko, kodėl. Mokiniai skatinami domėtis daile, elementariai estetiškai vertinti.
Grožėtis dailininkų kūryba	2.3. Palyginti svarbiausius artimiausios aplinkos gamtos, kultūros ir dailės paminklų bruožus.	2.3. Mokytojas su mokiniais aptaria tautodailės kūrinių (koplytėlių, kryžių, kaukių, verbų, margučių, audinių raštų, keramikos dirbinių) vertingumą ir menines savybes (spalvas, simbolius, raštus, pasikartojimus).
Pastebėti estetinius reiškinius artimiausioje aplinkoje		

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
3. Dailės raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje		
Susipažinti su tautos paveldu	3.1. Susipažinti su tautodailės rūšimis.	3.1. Mokytojas pristato tautodailės rūšių elementus: verbas, pintas juostas, margučius, kaukes. Ragina pastebėti artimiausioje aplinkoje esančius tautodailės reiškinius. Prisiminti, kokias šventes mokiniai galėtų susieti su pristatytais darbais: Velykas, Užgavėnes ir kt., kaip jos švenčiamos įstaigoje, jų namuose. Mokytojas pasiūlo mokiniams nuspalvinti verbas, tautines juostas išgražinti ornamentais, padeda mokiniams pasigaminti Užgavėnių kaukes, marginti kiaušinius. Savo darbelius mokiniai dovanoja namiškiams, bendraklasiams, įstaigos darbuotojams švenčių proga. Namuose mokiniai gali pratęsti darbus su tėveliais, parodyti jiems, ko išmoko, eksponuoti kūrinėlius klasės, mokyklos parodoje. Mokytojas organizuoja ekskursiją pas tautodailės meistrą, apžiūri ir aptaria jo kūrybą; apsilanko tautodailės parodoje, muziejuje, su mokiniais stebi ir analizuoja matytus dirbinius, senųjų tautodailės elementų ekspoziciją, skatina suvokti jų vertę ir savitumą.
Gerbti tautos paveldą	3.2. Gebėti pastebėti dailės apraiškas aplinkoje.	3.2. Mokiniai domisi artimiausia aplinka, ieško joje dailės apraiškų: želdynų, senųjų pastatų, bažnyčių, piliakalnių, ir išsako savo pojūčius. Mokiniai gali išklaudyti tėvelių, muziejų darbuotojų, kunigo pasakojimų apie įžymias artimiausios aplinkos vietas, muziejus, vietos tradicijas, kalendorines šventes, pasižiūrėti nuotraukas, atvirukus apie tai. Savais žodžiais papasakoti, ką įdomaus sužinojo.
Gyventi estetiškoje ir tvarkingoje aplinkoje	3.3. Dailės kūrinėliais puošti savo klasę ir buitį, pritaikyti juos mokykloje, šeimoje vykstantiems renginiams, šventėms, parodėlėms.	3.3. Mokosi pristatyti savo darbelį klasės draugams, mokyklos bendruomenei (eksponuoja, parenka atitinkamą muzikinį apipavidalinimą). Mokiniai savo dailės kūrinėlius ruošia parodai (teminei): išdėlioja, padeda mokytojui pakabinti ar priklijuoti matomoje vietoje. Mokykloje piešia teminius plakatus, ruošia proginius atvirukus, taikydami jau išmoktas technikas. Mokiniai skatinami atliekamus darbus pritaikyti šeimos gyvenime: puošia ornamentais indus, apyrankes; ruošia kvietimus į savo gimtadienius, į šventes namuose; sveikina mamas jų dienos proga atvirukais; daro šventes namuose (su draugais ir namiškiais atidaro menų dirbtuves, eksponuoja savo darbelius).
Domėtis kūrybine savo ir draugų veikla	3.4. Gebėti vertinti savo ir draugų darbus.	3.4. Mokiniai analizuoja savo ir draugų piešinius (pamokos pabaigoje), eksponuojamus parodoje. Randa, ką gali gero pasakyti apie darbus. Kalba apie juos šiltai, kiek įmanoma emociškai. Primityviai kalba apie kūrinio kompoziciją, spalvas, formą, pasakoja, kokia technika atliktas darbas. Mokosi vertinti teigiamai, negaili pagyrų.

MENINĖ VEIKLA MUZIKA

Bendrosios nuostatos

Muzika – meninio ugdymo dalis. Ji palengvina sutrikusio intelekto mokinių mokymąsi ir bazinių gyvenimo įgūdžių formavimą.

Muzikine veikla vaikams sudaromos sąlygos pažinti save ir pasaulį, mokoma suprasti ir valdyti savo emocijas, komunikuoti nežodiniu būdu. Tai ypač svarbu vaikams, turintiems žymių kalbos ir kalbėjimo sutrikimų.

Muzikiniai gebėjimai lavinami pamažu: dainavimo mokyti pradama nuo kvėpavimo pratimų, garsų vokalizavimo, skiemenavimo ir t. t., grojimo – nuo stebėjimo, instrumento laikymo, garso išgavimo ir t. t. Natų rašto mokoma žaidimu, piešimu, spalvų pažinimu ir t. t.

Gebėjimas klausytis muzikos lavinamas stebint aplinką, ieškant garso šaltinio ir pan.

Visose muzikinės veiklos srityse svarbi atlikimo ir garso kokybė, todėl reikia naudoti tik garso kokybės standartus atitinkančias priemones ir muzikos instrumentus, pritaikytus mokinio galimybėms.

Užsiėmimuose galima naudoti muzikos terapijos elementus.

Rekomendacijose išskiriamos trys muzikinės veiklos rūšys: muzikinė raiška – dainavimas (vokalizavimas), grojimas, kūryba; muzikos klausymasis; bendravimas ir bendradarbiavimas muzikinėje veikloje.

Užduotys ir veiklos gairės pateikiamos sudėtingėjančia tvarka.

Rekomenduojamos literatūros sąrašas suteiks minčių, kaip adaptuoti mokomąją medžiagą lavinamųjų klasių mokinių suvokimo lygiui.

Tikslas

Puoselėti prigimtinių vaiko muzikalumą, ugdyti kūrybinius gebėjimus, estetiinę nuovoką, plėtoti emocijų ir jausmų sritis, intelektą.

Uždaviniai

- Išmokyti vaiką klausyti girdėti ir suvokti muziką.
- Mokyti padainuoti (vokalizuoti).
- Mokyti pagroti muzikos instrumentais.
- Ugdyti estetiinę nuovoką, plėtoti emocijų ir jausmų sritis.
- Mokyti pažinti alternatyvų adaptuotą muzikinį raštą.
- Skatinti dalyvauti šeimos, klasės, mokyklos, bendruomenės kultūriniame gyvenime.

Struktūra

Muzikinės veiklos sritys:

1. Muzikinė raiška: dainavimas – vokalizavimas, grojimas, kūryba.
2. Muzikos klausymasis: girdėjimo ir įsiklausymo, suvokimo ir meninių išgyvenimų gebėjimų ugdymas, muzikinių sąvokų žodyno turtinimas.
3. Bendravimas ir bendradarbiavimas muzikinėje veikloje – asmeninės muzikinės patirties savistaba, muzikinė veikla grupėje, bendruomenės renginiuose.

1. MUZIKINĖ RAIŠKA

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
1.1. Dainavimas		
Domėtis aplinkos garsų įvairove	1.1.1. Mokėti iš klausos atskirti mokytojo, mamos, vaikų balsus.	1.1.1. Mokiniai mokosi pažinti supančios aplinkos garsus – atskirti skirtingų žmonių balsus: mamos, mokytojo, vaikų ir t. t. Mokosi sekti garso šaltinių akimis, galva, kūnu. Klausydami tylos, šnabždesių, tylių, vidutinių ir palyginti garsių garsų lavina klausos aparatą. Pamokoje Mokytojas pasirenka optimaliausią užsiėmimo tempą, mokinio neskubina, išlaikia siekiamo rezultato. Dainuodamas akapela lopsinės ir vaikiškas daineles lėtu tempu su sustojimais, balsių tęsimais, akcentais ir dinaminiais niuansais, lavina mokinių gebėjimą įsiklausyti, išgirsti ir pajauti garso grožį. Įtvirtina žinomus simbolius TAIP – NE ir juos naudodamas skatina aktyviai dalyvauti muzikinėje veikloje. Lavina kūną, mokydamas atlikti kvėpavimo pratimus, (naudoja veidrodį, plunksną ir t.t.).
Tyrinėti žmogaus balso aparato galimybes ir mokytis jį valdyti	1.1.2. Gebėti skirti skiemenavimą nuo dainavimo – vokalizavimo.	1.1.2. Pamokoje mokytojas moko skirti kalbą, skiemenavimą, vokalizavimą, dainavimą. Lėtu tempu, vokalizuodamas pažįstamos dainelės balsius, moko skirti skirtingus balsius. Skiemenuodamas dainelės tekstą skiemenimis moko atpažinti skirtingus skiemenis. Dainuodamas dainelę kaitaliojant tempą, dinamiką – pajauti greitos lėtos, tylios ir garsios muzikos skirtumus. Parenka daineles kvintos intervale (pvz., „Seku, seku pasaką“).
	1.1.3. Gebėti tikslingai (sąmoningai) naudoti balso aparato skeidžiamus garsus.	1.1.3. Mokiniai mokosi pradinis vokalius sugebėjimus naudoti mokymo procese: klauso mokytojo dainavimo ir pagal galimybes pamėgdžioja. Dainuoja dainelę mokinio ištariamu balsiu, skiemenimis, bet koku patogiu garsu. Naudoja kūrybinius šnekamosios kalbos pavyzdžius balsių ir skiemenų skyrimo lavinimui (pušis – akis). Mokytojas taiko klausymo ir atsakymo metodą, moko užduotis atlikti tyliai – garsiau – garsiai.
	1.1.4. Mokėti vokalizuoti balsius.	1.1.4. Lavina mokinių kvėpavimo aparatą jaustukais ach, ech, ich, och, uch, aij, eij, iij, oij, uij. Dainuoja žinomos dainelės melodiją tik balsėmis. Jungia balsių vokalizavimą su kūno judesiais (linguoja, siūbuoja). Vokalizuoja balsius a-e-i-o-u, rodydamas garsų aukštį rankomis, lazdele lentoje ir panašiai.
	1.1.5. Mokėti vokalizuoti dvigarsius.	1.1.5. Mokiniai vokalizuoja skiemenis ma – mė – mi – mo – mū, dvibalsius ir dvigarsius. Skiemenuoja skiemenimis pasirinktu tonu. Mokosi DO mažorinės gamos garsų. Sistemingai kartoja gamos garsus, naudodami rankų ženklus (reliatyvią sistemą). Mokosi sekti melodijos vingius aukštyn, žemyn. Mėgdžiodami paukščių ir gyvūnų balsus, lavina intervalų intonavimo tikslumą. Atlieka kūrybines užduotis (pvz., sukurk melodiją iš klausos).

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Suvokti ir pajusti dainavimo meno teikiamą džiaugsmą	<p>1.1.6. Gebėti padainuoti mokytojui padedant žinomą dainelę (motyvą) kvintos intervalu.</p> <p>1.1.7. Gebėti savarankiškai padainuoti žinomą dainelę (motyvą) oktavos diapazonu.</p>	<p>1.1.6. Atlikdami vokalius pratimus, plečia balso diapazoną. Lavina dikciją, ugdo savistabą. Mokiniai mokosi aukštas ir žemas natas dainuoti su kvėpavimu (diafragminiu). Atlieka balso stiprumo valdymo pratimus. Mokosi dainelės tekstą (skiemenuoja, vokalizuoja, lėtai atlieka). Mokosi vardų, pasisveikinimo ir atsiveikinimo dainelių. Dainelių apie kūno dalis su kūno dalių lietimais, plojimais ir trepsėjimais. Mokosi teisingai intonuoti muzikinį tekstą (frazę, motyvą).</p> <p>1.1.7. Domisi populiariomis dainomis. Mokosi savarankiškai susirasti dainą, ją pristatyti ir apie ją papasakoti. Mokosi išsiklausyti į dainos melodiją ir ją išmokti (fragmentą). Mokosi pasirinkti melodinį ar ritminį instrumentą ir pritarti dainai. Mokosi dainuoti duetu, solo su pritarimu, su fonogramomis ir įrašais.</p>
1.2. Grojimas		
Domėtis aplinkos garsų įvairove	1.2.1. Gebėti atskirti muzikos instrumentų garsus nuo buitinio triukšmo.	1.2.1. Mokytojas moko sekti garsų šaltinį, akimis, galva, kūnu, leidžia instrumentą liesti (laižyti). Mokiniai klausosi įrašyto garso ir „gyvo“ atlikimo. Naudoja simbolius TAIP – NE. Klausosi, muzikos instrumentais atliekamų, ilgų ir lėtų, trumpų ir greitų garsų. Mokosi skirti skirtingų muzikos instrumentų garsus, įrašytą garsą nuo „gyvo“ atlikimo. Susipažįsta su pagrindinių muzikos instrumentų rūšių garsais – mušamaisiais, pučiamaisiais, styginiais ir klavišniais.
Išgyventi pažinimo džiaugsmą, susipažįstant su muzikos instrumentais ir jais išgaunamais garsais	1.2.2. Mokėti valdyti muzikos instrumentus (vaikiškus, tikrus).	<p>1.2.2. Mokiniai mokosi teisingai (arba kaip kitaip, patogiu mokiniui būdu, atsižvelgiant į mokinio būseną) paimti ir padedami mokytojo ar asistento laikyti nedidelius vaikiškus muzikos instrumentus (būgnelius, dūdeles, kanklytes, akordeoną, sintezatorius, ...). Mokosi individualiai atlikti pagrindinį, lengviausiai išgaunamą garsą (švelniai ir kokybiškai). Mušamaisiais instrumentais mokosi mušti lygų ritmą ketvirtinėmis ar negreitą ritmą aštuntinėmis natomis. Mokosi savarankiškai panaudoti išgaunamą garsą (kelis garsus) muzikos kūrinėlyje (dainelėje) – mokytojas groja kūrinėlį, o mokinys tam tikrose vietose (pagal kūrinio harmoniją) garsais pritaria. Patariama groti skirtingo charakterio kūrinėlius, pradėti geriausiai nuo liaudiškų melodijų.</p> <p>Vėliau mokosi tobuliau valdyti instrumentus – naudoti dinaminis niuansus: p – tyliai, f – garsiai, tylyn – garsyn, stakato – legato ir t. t. Mokosi pagroti schemą: muzika – tyla – muzika. Grodami kūrinėlį nuo pradžių iki galo, ugdomi kantrybę, dėmesingumą, tikslumą.</p> <p>Susipažįsta su tikrais (rimtesniais) muzikos instrumentais (būgnais, gitara, kanklėmis, sintezatoriais, ksilofonais, metalofonais ir t. t.).</p> <p>Mokiniai mokosi teisingai instrumentus paimti, laikyti arba instrumento padėtis pritaikoma pagal mokinio sveikatos ir gebėjimų lygį (juk galima tikrą gitarą ir kojų pirštais braukti bei išgauti garsus).</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Naudoti spalvas muzikos instrumentų garsų ir natų koreliacijai pažinti	1.2.3. Gebėti pakartoti melodijos frazę (motyvą) muzikos instrumentu.	1.2.3. Mokosi išklaudyti ir įsiklaudyti į melodiją (melodijos fragmentą – motyvą) ir atkartoti motyvą muzikos instrumentu. Mokosi lėtu tempu, daug kartų kartodami vieno dviejų taktų motyvą. Mokosi pasidžiaugti išmoktu nors ir vienu motyvu, kartu su mokytoju pamuzikuoja. Vėliau mokosi kitą motyvą ir t. t. Mokosi motyvus jungti į frazes, frazes į sakinius ir taip išmoksta melodiją (sugebantys). Žaidžia muzikavimo žaidimus iš klausos (pvz., „Ryto garsai“, „Kelionė į mokyklą“).
	1.2.4. Mokėti naudotis spalvotais ženklais muzikos instrumentuose.	1.2.4. Mokiniai pakartoja septynias pagrindines spalvas (geltoną, mėlyną, rudą, žalią, raudoną, baltą, juodą) piešdami ir spalvindami sąsiuvinuose. Dėlioja dėliones iš spalvotų popierielių ir t. t. Mokosi atpažinti spalvotus ženklus (lipdukus, juosteles) ant muzikos instrumentų. Mokosi muzikos instrumentų skylutes, stygas, klavišus ir t. t. Žymėti spalvotais lipdukais (juostelėmis, dažais).
	1.2.5. Mokėti skaityti spalvų muzikos raštą.	1.2.5. Mokosi skaityti spalvų muzikos raštą: sekti natų slinkti iš kairės į dešinę. Sekti natas be linijų, vėliau ant linijos, penklinėje. Mokosi atskirti ilgas, trumpas ir greitas natas (ilgos natos – be kotelių, trumpos natos su koteliais, greitos natos su vėliavėlėmis). Susipažįsta su kartojimo ženklu.
	1.2.6. Mokėti užrašyti spalvotas natas sąsiuvinyje.	1.2.6. Mokiniai mokosi rašyti natas į sąsiuvinį, jas nuspalvinti, užrašyti kūrinėlio pavadinimą (pažinti užrašytą). Mokosi užrašyti teisingą natų ilgį. Mokosi tvarkyti asmeninį natų sąsiuvinį. Moka persirašyti (nusikopijuoti, nuspalvinti) savo muzikinę partiją ir ją perskaityti – atlikti muzikos instrumentu.
	1.2.7. Gebėti muzikuoti duetu, tercetu, su grupe.	1.2.7. Mokosi sekti, atlikti, derinti grojamą muzikinę partiją su kitais muzikantais. Mokinys ruošiasi muzikuoti grupėje šiais etapais: individualiai, padedamas mokytojo, duetu su mokytoju, duetu su mokiniu, tercetu, ansamblyje su asistentais, ansamblyje savarankiškai.
Suvokti ir patirti muzikavimo meno teikiamą džiaugsmą	1.2.8. Mokėti savarankiškai pasirinkti dainą (melodiją) ir ją pagal galimybes atlikti iš klausos ar iš natų.	1.2.8. Domisi populiariomis dainomis (melodijomis). Mokosi savarankiškai susirasti dainą (plokštelėje, kasetėje, internete), įsiklaudyti į dainos melodiją (fragmentą) ir ją išmokti (padedamas arba pats). Mokosi sintezatoriumi (ar kitu muzikos instrumentu) parinkti melodijai ritminį pritarimą ir sugroti muzikinį kūrinėlį.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
1.3. Kūryba		
Suprasti garsų pasaulio kalbą	1.3.1. Gebėti emociškai reaguoti į aplinkos garsus.	1.3.1. Mokiniai mokosi pažinti supančios aplinkos garsus, į juos reaguoti ir išreikšti. Mokytojas balsu ar muzikos instrumentu demonstruoja muzikinius garsus (garsų junginius) ir juos komentuoja (gražus, liūdnas, linksmas, greitas, lėtas, ...). Žvilgsniu, veido mimika, rankų, kojų ir kūno judesiais moko parodyti klausomų garsų sukeliamas emocijas. Moko muzikos instrumentu atlikti kūrybines užduotis (lėtai – greitai, ilgai – trumpai, diena – naktis, matomas – nematomas, storas – plonas, ...).
Suvokti ir džiaugtis muzikine veikla pamokoje	1.3.2. Mokėti dėmesingai sekti muzikinę veiklą pamokoje.	1.3.2. Mokiniai mokosi atlikti individualias užduotis (paploti, patrepsėti, pamirskėti, palinguoti, nusijuokti, susiraukti, ...). Mokiniai mokosi valdyti kūną ir judesiais išreikšti: galvos judinimu ir veido mimika: nuostaba, liūdesį, džiaugsmą, susižavėjimą, tylą, triukšmą, skausmą, miegą, valgymą ir t. t. Rankų ir liemens judesiais išreikšti sąvokas: aukštas, žemas, ilgas, trumpas, storas, plonas, mankšta, sportas, darbas ir t. t. Kojų ir pėdų judesiais išreikšti sąvokas: greitas, lėtas, bėga, eina, šoka, ilsisi ir t. t. Mokytojas mokinių gebėjimus naudoja kolektyvinėje veikloje (skiria padėjėju, žaidimo režisieriumi, pagrindiniu atlikėju ar pan.). Už pastangas mokinius paskatina ir įvertina. Geba sugalvoti savo judesį ir tuo pasidžiaugti (emociškai išreikšti). Žaisdami mokiniai mokosi ritmiškai judėti, dainuoti, skanduoti ar deklamuoti. Mokiniai mokosi padėti silpnesniems vaikams (vežimėliuose), būti dėmesingiems kiekvienam žaidimo dalyviui.
	1.3.3. Gebėti suprasti muzikinio pasakojimo (pasakos) veiksmą.	1.3.3. Mokiniai mokosi klausytis pasakų su muzikiniais vokaliniais ar instrumentiniais intarpais. Mokosi atpažinti pasakų herojus, pakartoti jų muzikinius charakterius (charakterių elementus). Mokosi improvizuoti – kurti pasakas (ar veiksmo) tęsinį, pabaigti – „išrišti“ pasaką (veikėjo veiksmą). Mokosi pažinti teigiamus ir neigiamus pasakų veikėjus, charakterizuoti pasakų veikėjus pasitelkdami muziką: padainuoti (vokalizuoti) charakteringus pasakų herojų leitmotyvus (pvz., vilkas – ūū). Pasirinkti pasakos herojų atitinkantį muzikos instrumentą ir juo herojų pavaizduoti.
	1.3.4. Mokėti kūrybiškai dalyvauti pamokoje.	1.3.4. Mokosi balsu išreikšti: įvairias nuotaikas (jaustukai – aa, ai, och, brrrr ir t. t.); populiariausių pasakų veikėjų tipiškus garsus (vilkas – ūū, karvė – mū ir t. t.); įvairius aplinkos garsus (traukinys – čiuku, čiuku, vėjas – šššš ir t. t.). Mokiniai mokosi vaikiškų ir liaudiškų žaidimų (pvz., „Virė, virė košė“, „Tupėjo paukštelis“, „Šiaudų batai“, „Jurgeli meistrelis“). Mokosi vadovauti žaidimui, siūlo savo sugalvotas improvizacijas. Sugeba galva, rankomis, kojomis, kūnu pakartoti mokytojo ar draugų pademonstruotus judesius. Mokosi išreikšti pasakų herojų jausmus, nuotaikas, charakterį muzikos instrumentais: mušamaisiais instrumentais pusinėmis ir ketvirtinėmis natomis – lėtus veikėjų veiksmus, o aštuntinėmis ir šešioliktinėmis natomis – greitus; pučiamaisiais ir styginiais instrumentais – nuotaikas ir jausmus; klavišniais, sintezatoriais – aplinkos garsus, muzikinį scenos foną ir t. t.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Siekti kūrybinių gebėjimų realizacijos	<p>1.3.5. Mokėti atlikti kūrybines muzikines užduotis mokytojo padedami.</p> <p>1.3.6. Mokėti savarankiškai atlikti kūrybines muzikines užduotis.</p>	<p>1.3.5. Mokiniai mokosi muzikuoti, atlikdami kūrybines užduotis mokytojo padedami. Klausymo ir atsakymo metodu (su mokytoju) atlikti vokalinę ar instrumentinę improvizaciją pasirinkta tema. Sugalvoti ir pagroti (ar padainuoti) muzikinio kūrinėlio (improvizacijos) ar dainos įžangą. Užbaigti muzikinį kūrinėlį (improvizaciją) ar dainą (atlikti kadenciją).</p> <p>1.3.6. Mokiniai mokosi savarankiškai atlikti kūrybines užduotis dainuodami ar (ir) muzikuodami. Mokosi pasirinkti temą, išraiškos būdą, pristatyti kūrinį ir jį atlikti. Žino, kaip dainuojant ar (ir) muzikuojant išreikšti savo jausmus ir mintis viešoje erdvėje (klaseje, renginyje). Sugeba pasinaudoti meniniais draugų gebėjimais ir kartu muzikuoti. Pasirodo renginiuose ir šventėse. Mokosi vertinti ir įsivertinti.</p>

2. MUZIKOS KLAUSYMASIS

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Stebėti supantį garsų pasaulį kaip įdomios veiklos objektą	<p>2.1. Gebėti atskirti muzikinius garsus nuo buitinio triukšmo.</p> <p>2.2. Mokėti atskirti pagrindines muzikos instrumentų rūšis – styginius, mušamuosius, pučiamuosius, klavišinius.</p>	<p>2.1. Mokiniai mokosi būti grupėje (klasėje). Pratinasi prie akustinio klasės fono. Treniruoja garso šaltinio sekimo refleksą, ugdo klausos aparato atsparumą triukšmui, klausydami tylių ir garsių, garsinamų ir tylinamų garsų (<i>screscendo</i>, <i>diminuendo</i>). Mokosi atskirti muzikinį garsą nuo buitinių garsų. Komunikuoti naudoja simbolius TAIP – NE.</p> <p>Mokytojas demonstruoja įvairiais muzikos instrumentais (pučiamaisiais, mušamaisiais, styginiais, klavišiniais) ilgus tęsiamus garsus. Derina juos su buitiniais garsais (durų bildesiu, kalba, TV, radijo, mašinų ir t. t.). Mokiniai klauso kontrastingos muzikos (klasikinės – V. A. Mocarto, liaudiškos, pop) įrašų ir mokytojo ar asistento vokalizuojamų garsų. Klausosi lėtu tempu mokytojo atliekamų vaikiškų dainelių elementų (išraiškingesnių vietų).</p> <p>2.2. Mokosi atskirti pagrindines muzikos instrumentų rūšis – styginius, mušamuosius, pučiamuosius, klavišinius. Mokytojas demonstruoja charakteringus muzikos instrumentų garsus, mokiniai mokosi atskirti instrumentus. Mokosi pažinti instrumentą paveikslėlyje (galima naudoti simbolius – Taip – Ne), kompiuteryje. Klausos muzikos instrumentų, įrašytų garsų, instrumentais solo atliekamų nesudėtingų muzikos kūrinių. Instrumentais atliekamų nesudėtingų muzikos kūrinių su akompanimentu. Instrumentais atliekamų nesudėtingų muzikos kūrinių pritariant ansambliui ar orkestrui.</p>
Suvokti muzikos klausymą, kaip pasaulio pažinimo galimybę	<p>2.3. Sugebėti atskirti lietuvių liaudies muziką nuo kitų muzikos rūšių.</p> <p>2.4. Sugebėti atskirti lietuvių liaudies muziką nuo kitų tautų liaudiškos muzikos.</p>	<p>2.3. Mokiniai mokosi atskirti lietuvių liaudies muziką nuo kitos muzikos rūšių. Klausosi lietuvių liaudies muzikos, atliekamos etnografinių, folklorinių, dainų ir šokių ansamblių, liaudies instrumentų orkestrų, kaimiškos muzikos kapelių. Mokytojas demonstruoja pagrindinių lietuvių liaudies instrumentų pavyzdžius (rodo paveikslėlius, gyvus instrumentus), liaudiškas kankles, armoniką, smuiką, švilpynę, skudučius, birbynę, skrabalus ir aiškina jų skambesio ypatumus (demonstruoja). Klausosi šiais instrumentais atliekamų solo ir su pritarimu muzikos kūrinių.</p> <p>2.4. Mokosi atskirti aplinkinių tautų – rusų, lenkų, vokiečių tradicinę (liaudišką) muziką. Klausosi ryškiausių pasaulio tautų – amerikiečių (kantri), Australijos aborigenų, eskimų – tradicinės (liaudiškos) muzikos pavyzdžių.</p> <p>Mokosi skirti įdomiausius pasaulio tautų muzikos instrumentus – rusų balalaiką, škotų dūdmaišį, eskimų dombrelį, aborigenų didgeridoo (kandi, mago), amerikiečių bandžą.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės												
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai													
Atsakingai naudotis šiuolaikinėmis technologijomis	2.5. Mokėti skirti pagrindinius muzikos stilius.	<p>2.5. Mokiniai klauso liaudies, klasikinės, džiazo, roko ir pop muzikos stiliaus kūrinių. Mokytojas paaiškina šių muzikos stilių skirtumus. Savais žodžiais, piešiniais, šokiu mokosi išreikšti skirtingų muzikos stilių charakteringus bruožus (liaudies – paprastumą, klasikinės – tikslumą, rafinuotumą, džiazo – laisvę, roko – protestą, pop – jausmingumą).</p> <p>Klausosi įvairių šiuolaikinės džiazo, roko, folkroko, pop, repo, muzikos žanrų pavyzdžių. Savais žodžiais (iš lentelių su apibūdinimais ar paveikslėlių), piešiniais – spalvų koliažais, šokiu mokosi išreikšti charakteringus skirtingų muzikos stilių bruožus. Žino nors po vieną užsienio ir Lietuvos šiuolaikinės muzikos žanro atstovą pvz.:</p> <table border="0"> <tr> <td style="text-align: center;">Užsienio</td> <td style="text-align: center;">Lietuvos</td> </tr> <tr> <td>Džiazo – L. Armstrongas (trimitininkas)</td> <td>P. Vyšniauskas (saksofonininkas)</td> </tr> <tr> <td>Roko – grupė „Queen“</td> <td>grupė „Pelenai“</td> </tr> <tr> <td>Folkroko – B. Dylanas</td> <td>grupė „Žalvarinis“</td> </tr> <tr> <td>Pop – M. Džeksonas</td> <td>A. Mamontovas</td> </tr> <tr> <td>Repo – grupė „N.W.A.“</td> <td>grupė „D&D“</td> </tr> </table>	Užsienio	Lietuvos	Džiazo – L. Armstrongas (trimitininkas)	P. Vyšniauskas (saksofonininkas)	Roko – grupė „Queen“	grupė „Pelenai“	Folkroko – B. Dylanas	grupė „Žalvarinis“	Pop – M. Džeksonas	A. Mamontovas	Repo – grupė „N.W.A.“	grupė „D&D“
	Užsienio	Lietuvos												
	Džiazo – L. Armstrongas (trimitininkas)	P. Vyšniauskas (saksofonininkas)												
	Roko – grupė „Queen“	grupė „Pelenai“												
Folkroko – B. Dylanas	grupė „Žalvarinis“													
Pop – M. Džeksonas	A. Mamontovas													
Repo – grupė „N.W.A.“	grupė „D&D“													
2.6. Gebėti atskirti smuiką, fortepijoną, trimitą.	2.6. Mokiniai klausosi įvairių klasikinės muzikos žanrų: instrumentinės, simfoninės, operos, baletos. Susipažįsta su garsiausiais šio laikotarpio kompozitoriais (J. S. Bachas, V. A. Mocartas, L. V. Bethovenas). Mokosi pagrindinių simfoninio orkestro muzikos instrumentų pavadinimų (fortepijonas, smuikas, violončelė, trimitas, klarnetas, ...). Skiria juos iš klausos, paveikslėliuose.													
2.7. Mokėti atskirti saksofoną, elektrinę gitarą, sintezatorių.	2.7. Mokosi pažinti specifinius šiuolaikinės muzikos instrumentus ir jų skambesį – saksofoną, elektrinę gitarą, bosinę gitarą, sintezatorių, mušamųjų komplektą klausydami įrašų, stebėdami paveikslėliuose, vaizdo klipuose, kompiuteryje.													
2.8. Mokėti (elementariai) naudotis IKT priemonėmis.	2.8. Mokiniai mokosi saugiai naudotis garso klausymo aparatūra: netrankyti, valdymo operacijas atlikti švelniai. Saugiai įjungti (išjungti) į elektros tinklą (dviem rankom). Įjungti ir išjungti grotuvą, reguliuoti garsą, pakeisti plokštelę, kasetę, pasirinkti dainą. Prisimena ir kartoja kompiuterio valdymo įgūdžius: įjungti kompiuterį, aktyvuoti programą, nustatyti pasirinkimus (klausyti, pasirinkti kūrinius), baigus klausyti uždaryti programą ir išjungti kompiuterį. Mokosi naudotis ausinukais (klausyti muzikos negarsiai, netampyti laidų). Mokytojas papasakoja, kaip teisingai elgtis su garso įrašų laikmenomis – kompaktinėmis plokštelėmis, kasetėmis, atminties kortelėmis ir t. t., išpėja apie elektrinių prietaisų keliamą pavojų.													

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Vertinti muziką, kaip bendravimo priemonę.	2.9. Gebėti mėgstamą muziką motyvuotai pristatyti kaip hobį.	2.9. Mokiniai skatinami domėtis populiariosios muzikos naujovėmis: klausytis naujausių Lietuvos ir užsienio kūrinių, žiūrėti vaizdo klipus, keistis įrašais. Pamokose mokiniai mokosi pristatyti savo mėgstamą kūrinį – pasakyti atlikėjo ar grupės pavadinimą, kūrinio pavadinimą, pakalbėti apie muzikos skambesio ypatybes, aprangos naujoves, scenografijos išradingumą, judesio (šokio) efektingumą. Pokalbių metu mokytojas moko vaikus būti tolerantiškus kitų žmonių (mokinių) muzikos pasirinkimams. Moko žaisti ugdomuosius žaidimus (pvz., „Atspėk mano mėgstamą dainą“, „Mano Top 10“), domėtis populiariais muzikiniais konkursais, jų nugalėtojais (Eurovizijos, dainų dainelės konkursai, dainų dešimtukai ir t. t.).

3. BENDRAVIMAS IR BENDRADARBIAVIMAS MUZIKINĖJE VEIKLOJE

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Domėtis muzikine veikla klasėje	<p>3.1. Gebėti sekti muzikinę veiklą klasėje.</p> <p>3.2. Gebėti aktyviai dalyvauti muzikinėje veikloje.</p>	<p>3.1. Mokiniai mokosi dalyvauti muzikinėje klasės veikloje: dėmesingai stebėti, emociškai dalyvauti – palaikyti veiklą, naudojant sensomotorinius gebėjimus. Lavinti bendruosius gebėjimus – koncentruoti dėmesį, valdyti emocijas, ugdyti asmenines savybes.</p> <p>3.2. Mokiniai mokosi aktyviau dalyvauti pamokoje ir muzikiniuose klasės renginiuose, nepriklausomai nuo psichofizinės kūno būklės. Mokytojas pasižneka su mokiniais apie muzikinės veiklos svarbą vaiko vystymuisi (smegenų ir intonavimo ryšį, kalbos ir motorikos vystymąsi, ...), papasakoja apie teigiamus (sėkmingus) pavyzdžius. Parenka, pritaiko ir adaptuoja užduotis (muzikos instrumentus) pagal vaiko psichofizinę būseną ir jo gebėjimus. Mokytojas ar asistentas padeda vaikui atlikti užduotis. Mokiniai mokosi nedidelius savo gebėjimus noriai ir drąsiai pademonstruoti pamokoje, tuo ugdydami pasitikėjimą savimi. Teigiamais vertinimais, pagyrimais mokytojas skiepia norą lavinti ir tobulinti gebėjimus. Muzikines užduotis parenka ir paruošia taip, kad prie daugiau sugebančio prijungus mažesnes galimybes turintį mokinį muzikinio kūrinio atlikimo emocinis krūvis nenukentėtų. Silpnesnis atlieka tik jam įveikiamas dalis priimtiniu (grojimo, dainavimo) būdu. Mokiniai mokosi nugalėti emocinį, psichinį ir fizinį susikaustymą (nevisavertiškumo kompleksus) intensyviu darbu pamokoje. Mokosi valdyti muzikos instrumentus (balsą) ir atlikti muzikines partijas, tuo įrodydami sau ir draugams, kad aš noriu ir aš galiu. Mokosi išeiti prieš klasę, pristatyti, ką atliks. Mokosi pasiruošti natas, instrumentą (jei reikia), susikaupti ir tvarkingai be klaidų (kiek įmanoma) atlikti kūrinėlį (partiją). Pabaigę mokosi susitvarkyti instrumentą, natas (savo darbo vietą) ir tvarkingai sugrįžti.</p>
Jausti atsakomybę už save ir draugus	<p>3.3. Žinoti, kaip reikia elgtis grupinio muzikinio pasirodymo metu.</p> <p>3.4. Mokėti pasiruošti, elgtis ir dalyvauti užklasiniam renginyje.</p>	<p>3.3. Mokytojas papasakoja, kaip reikia elgtis grupinio muzikinio užsiėmimo metu ir sistemingai moko mokinius šių įgūdžių: numatyta tvarka užimti savo vietą grupėje, paruošti instrumentą, natas (ir visa kita); dėmesingai sekti vadovaujantįjį asmenį (mokytoją, dirigentą, mokinį); valdyti emocijas ir netrukdyti atlikti kūrinį; jei suklystama ar užplūsta kitos neplanuotos emocijos – ramiai patylėti. Baigus pasirodymą išeiti numatyta tvarka.</p> <p>3.4. Mokiniai mokosi pasiruošti pasirodymui: pasikalba su mokytoju (palydovu) apie išvykos tikslus ir užduotį. Repetuoja pasirodymą tuščioje salėje, prieš klasės draugus. Nuvykę apžiūri pasirodymo erdvę, repetuoja įėjimą ir išėjimą. Mokosi prašyti pagalbos. Išklauso saugos instruktažus, kaip elgtis gatvėje, transporte, viešojoje erdvėje. Mokytojas numato asistentus ir padėjėjus (jei reikia), paskiria ir aptaria individualias užduotis (atsakingi už instrumentus, asmeninius daiktus, atributiką ir t. t.). Mokiniai stebi kitus pasirodymus ir juos aptaria. Po renginio su mokytoju įvertina pasirodymą.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Pajausti bendravimo ir bendradarbiavimo muzikinėje veikloje džiaugsmą	<p>3.5. Gebėti valdyti nuotaikas ir emocijas renginiuose bei atliekant kolektyvines užduotis.</p> <p>3.6. Mokėti domėtis kitų pasiekimais.</p>	<p>3.5. Mokiniai mokosi palaikyti gerą atmosferą užsiėmimų ir viešų pasirodymų metu: mokosi tolerancijos, pakantumo, atlaidumo, kuklumo. Mokosi problemas spręsti pokalbio būdu (tarp savęs, su mokytoju, su vadovais, su tėvais). Mokosi nenusiminti ištikus nesėkmei (ne šventieji puodus lipdo) ir visada rodyti gerą nuotaiką – šypsotis. Nuotaikai ir darbingumui palaikyti mokosi autogeninės treniruotės, klausosi terapinės muzikos (terapinių garsų), atlieka kūno judesio pratimus. Mokytojas niekada neakcentuoja klaidų, bet visada pasidžiaugia pasiekimais.</p> <p>3.6. Mokiniai mokosi fiksuoti muzikinės veiklos akimirkas (nupiešti, aprašyti, papasakoti į diktofoną, fotografuoti, filmuoti, įrašyti). Mokosi kaupti nuotraukas, iškarpas, įrašus (ir kitą vertingą medžiagą). Domisi kitų mokinių (draugų) pasiekimais. Tvarko klasės meninės veiklos metraščių.</p>

MENINĖ VEIKLA TECHNOLOGIJOS

Vidutinį ir žymų ir labai žymų intelekto sutrikimą turinčių vaikų ir jaunuolių gebėjimai ugdomi veikloje. Viena iš tokių veiklų yra buities darbų ir technologijų pamokos.

Svarbiausi buities darbų ir technologijų dalyko pasiekimai yra ne akademinės žinios, o praktiniai kasdienio gyvenimo įgūdžiai. Ugdomi praktiniai įgūdžiai didina vaikų ir jaunuolių gebėjimą dirbti savarankiškai ir kartu su kitais, skatina komunikacinių ir kūrybinių gebėjimų plėtrą, ugdo atsakingumą, savarankiškumą, pasitikėjimą savo galimybėmis, moko ekonomiškai vartoti išteklius bei patirti džiaugsmą dirbant.

Kad vaikas patirtų savo darbo prasmę, svarbu, kad rankų darbų ir technologijų pamokose vaikų sukurti darbeliai būtų praktiškai panaudoti puošiant patalpas, dovanojant, eksponuojant ir pan.

Buities kultūros ir technologijų pamokos palankios savitvarkos įgūdžiams ugdyti – jose vaikai supažindinami su darbo vietomis ir mokomi jas prižiūrėti, susitvarkyti baigus darbą.

Visų buities kultūros ir technologijų pamokų metu, prieš pradėdant naudotis naujais ir vaikams dar nepažįstamais įrankiais, turi būti vedami saugaus darbo instruktažai.

Tikslas

Buities darbų ir technologijų tikslas – ugdyti praktinius kasdienio gyvenimo gebėjimus ar savarankiškumą ir gebėjimą atlikti elementarius namų ūkio priežiūros darbus.

Uždaviniai

Siekama, kad mokiniai:

- suvoktų, kodėl žmonės dirba;
- laikytųsi vidaus tvarkos ir saugaus darbo bei sanitarijos ir higienos reikalavimų;
- pažintų medžiagas, jų savybes ir paskirtį;
- pažintų darbo įrankius, prietaisus;

- atliktų elementarius kasdieniame gyvenime reikalingus darbus;
- išmoktų planingai veikti;
- įprastų baigti pradėtą darbą;
- taupiai elgtųsi su žaliavomis;
- ugdytųsi meninius gebėjimus.

Struktūra

Technologijose išskiriamos šios veiklos sritys:

Pradinėse klasėse:

- sensomotorinis lavinimas (parengiamasis etapas) – lavinamas regimasis suvokimas (suvokiant daikto formą, dydį, pan.), taktiliniai pojūčiai (žaidžiant su įvairiomis medžiagomis, pajaučiant jų savybes), smulkioji motorika (manipuliuojant daiktais, lavinant akių ir rankų koordinaciją);
- rankų darbai – šios srities turinys suskirstytas į keturis skyrius pagal medžiagas, su kuriomis dirbame: popieriumi, plastinėmis medžiagomis, gamtinėmis medžiagomis ar buitinėmis atliekomis ir tekstile.

Aukštesnėse klasėse:

- medžio apdirbimas;
- tekstilė (siuvimas);
- mityba;
- buities kultūra – programoje išskirti keturi skyriai: namų ūkis ir jo reikšmė žmogui; vieta, kurioje gyvenu, mokausi, dirbu; asmens higiena (pagilinus šios srities turinį, buities kultūra gali peraugti į atskirą ugdymo programą).

Kiekviena mokykla, įvertindama savo išteklius ir mokinių bei tėvų pageidavimus ar poreikius, gali pasirinkti kitas technologijas: metalo apdirbimo, pynimo iš vytelių, daržininkystės ir panašiai.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
1. Sensomotorinis lavinimas (parengiamasis etapas)		
Žaidžiant tyrinėti aplinką	<p>1.1. Pažinti ir atpažinti artimiausioje aplinkoje esančių daiktų savybes.</p> <p>1.2. Koordinuoti rankų ir akių judesius manipuliuojant daiktais.</p>	<p>1.1. Lavinamas taktilinis suvokimas: stimuliuojant rankas, veidą, kojas šiurkščia ir švelnia medžiaga, vėliau įvairios faktūros medžiagomis judesiu pirmyn – atgal; kairėn – dešinėn; apčiuopiant įvairios faktūros daiktus (šiurkštūs, švelnūs, kieti, minkšti, šalti, šilti, pan.) pirštais; dedant pirštų, delnų, kojų anspaudus ant balto popieriaus lapo, veidrodžio, audinio, smėlio, molio, sniego; žaidžiant su drėgnu smėliu („kepa“ sausainius, bokštelių, pyragėlius ir t. t.); minkant ir kočiojant tešlą iš miltų; vėliau iš miltų ir priedų (ryžių, žirnių, pupelių, valgomųjų dažu, ...); iš jos formelėmis išspaudžiant sausainius, sausainius lipdant rankomis; žaidžiant su šiltu ir šaltu vandeniu: įkišant ir ištraukiant iš vandens rankas, pirmyn ir atgal stumiant vandenį; žaidžiant vandenyje su įvairaus dydžio vandenį sugeriančiais daiktais: stebint, kaip nuo jų nebėga vanduo, kaip jie keičia savo dydį ir formą, ... (kempinės, popierius, ...); žaidžiant su sniegu: darant sniego gniūžtes, lipdant sniego senį, tirpinant sniegą ir ledą šiltame vandenyje ir stebint vandens temperatūros kaitą; ieškant paslėpto daikto: vandenyje, smėlyje, ryžiuose, makaronuose, gilėse, sagose, kankorėžiuose, ... (slepiami daiktai turi būti kontrastingi savo forma, spalva, faktūra, vėliau slepiami ne tokie kontrastingi daiktai); tarp „Stebuklingame maišelyje“ paslėptų dviejų skirtingų daiktų (daiktas slepiamas vaikui matant ir pasakius jo pavadinimą), vėliau tarp paslėptų trijų skirtingų daiktų (daiktas slepiamas vaikui nematant, tik pasakius jo pavadinimą).</p> <p>1.2. Lavinama akių ir rankų koordinacija bei smulkioji motorika: išimant, vėliau įdedant daiktus iš dėžės po vieną, vedančiąja ranka; numaunant nuo strypo, vėliau užmaunant plastikinius žiedus; įdedant vieną, vėliau keturis puodelius į lėkštutę, kai puodeliui skirta vieta pažymėta; nuimant, vėliau uždedant dėžutės dangtelį (dėžutės – popierinės, metalinės, medinės pintos, nuo didžiausių iki mažiausių); išpilant, vėliau surenkant smulkius birius daiktus (makaronus, pupeles, sagas, ...); suveriant karolius ant virvutės, vėliau ant storo siūlo; užsukant plastmasinio buteliuko dangtelį, vėliau užsukant veržlę; kaišant didelius, vėliau mažiukus kištukus į lentoje esančias skylutes, vėliau kaišant kištukus horizontalia (iš kairės į dešinę), vertikalio (iš viršaus į apačią), įstriža (iš viršaus į apačią) linijomis, vėliausiai kaišant kištukus kvadratu, apskritimu; segant 1, 2, 3 ir t. t. skalbinių segtukus ant kieto kartono vedančiąja ranka, vedančiosios rankos kartono lapo pusėje, vėliau segant 1, 2, 3 ir t. t. skalbinių segtukus kartono lapo priešpriešinėse pusėse, vėliausiai segant skalbinių segtukus pažymėtose vietose; segant skalbinių segtukus į dėžutės kraštus, ant horizontaliai ištemptos virvės, vėliau prisegant sulenktus popieriaus lapus.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	1.3. Atpažinti artimiausioje aplinkoje esančių daiktų formas, dydį.	1.3. Lavinamas regimasis suvokimas: grupuojant daiktus į didelius ir mažus, liečiant pirštais, vėliau daiktus grupuoja užrištomis akimis; dedant skritulį, kvadratą, trikampį į išpjovą, neakcentuojant figūrų pavadinimų; dedant du „kiaušinius“ į dviejų dalių kiaušinių dėklą, 4 „kiaušinius“ – į 4 dalių kiaušinių dėklą, 10 „kiaušinių“ – į 10 dalių kiaušinių dėklą; dedant į dėžutę rutulį, kubą, trikampį, kai dėžutėje yra po vieną atitinkamos formos išpjovą, vėliau dedant po dvi figūras, kai dėžutėje yra po dvi atitinkamos formos išpjovas, vėliausiai dedant į dėžutę po vieną figūrą, kai dėžutėje yra po tris skirtingos formos išpjovas (veiksmus kartoja su kitomis formomis); dedant konkretaus daikto formą į išpjovą (obuolį, grybą, šunį, ...); iš kubelių sudedant traukinuką, statant bokštelį; dedant dažnai matomų ir žinomų daiktų dėlionės iš 2, vėliau 3, vėliau 4 ir t. t. dalių.
2. Rankų darbai		
<i>Darbeliai iš popieriaus</i>		
Norėti pažinti popieriaus pritaikymą kasdienėje aplinkoje	2.1. Skirti popierių kaip medžiagą, žinoti jo savybes.	2.1. Suteikiama žinių apie popierių ir jo savybes: supažindinant su popieriaus gamyba bei naudojimo galimybėmis; glamžant storą – ploną, švelnų – šiurkštų, lygų – gruoblėtą, permatomą – nepermatomą, sugeriantį vandenį – čezantį, ...; manipuliuojant suglamžyto popieriaus gniužulais: kišant į plastikinius butelius, plastmasinius maišelius, ...; lyginant suglamžytą popierių; mėtant popieriaus gniužulus į taikinį, į aukštį, į tolį nurodyta kryptimi. Suteikiama žinių apie darbo vietą, saugaus elgesio taisykles.
Pasitikėti savo gebėjimu atlikti rankų darbus iš popieriaus	2.2. Gebėti lankstyti ir plėšyti popierių.	2.2. Lavinamas gebėjimas lankstyti ir plėšyti popierių: lenkiant popieriaus lapo kampą, popieriaus lapą per pusę tiesia ir įstriža linijomis (skarelė, knygutė), popierių į keturias dalis tiesiomis linijomis, popierių į keturias dalis įstrižomis linijomis; plėšiant popierių pagal lenkimo linijas; atlenkiant kampą iki priešingo kampo; prilenkiant kampą prie vidurio linijos; įlenkiant kampučius į vidų; lenkiant skritulio, lygiašonio trikampio formos lapą į dvi, keturias dalis; lankstymo būdu surandant kvadrato centrą; lankstant tą patį popieriaus lapą į centrą ar klostele; plėšant popierių bet kaip, gabalėliais, juostelėmis, apvalinant kampus, vingiuotai, ...

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	<p>2.3. Gebėti iškirpti paveikslėlį arba konkretų daiktą.</p> <p>2.4. Gebėti suklijuoti ir priklijuoti.</p>	<p>2.3. Lavinamas gebėjimas kirpti žirkėmis: renkant trapius daiktus pirštais (trapūs sausainiai, traškučiai ir t. t.); renkant pincetu porolono kvadratėlius, vatos gumulėlius, razinas, 5–6 cm ilgio storus siūlo galus; supažindinant su žirkėmis, jų naudojimo galimybėmis ir saugaus elgesio taisyklėmis; mokantis taisyklingai paimti ir laikyti žirkles; imituojant žirkėmis kirpimo judesį; įkerpant popierių; karpant popierių juostelėmis, vėliau spirale pagal nupieštus kontūrus; iškerpant geometrines figūras: kvadratą, trikampį, skritulį; apvalinant vieną, du, tris kampus; iškerpant paveikslėlį, iš paveikslėlio konkretų daiktą.</p> <p>2.4. Lavinamas gebėjimas klijuoti: supažindinant su klijais, jų rūšimis, pritaikymo galimybėmis; supažindinant su saugaus elgesio taisyklėmis; mokant suklijuoja ir priklijuoja juostų galus, popieriaus lapą ant kontūru pažymėtos vietos.</p>
Norėti kurti ir konstruoti, siekti estetinio aplinkos apipavidalinimo	2.5. Gebėti atlikti kūrybinius darbus iš popieriaus.	2.5. Darbelių gaminimas iš popieriaus: aplikuojant (daiktinė, siužetinė, ornamentinė, šriftinė ir kt. aplikacija, dekupažas); lankstant lengvus darbelius iš popieriaus; gaminant mišrios technikos darbelius (lankstiniai puošiami priklijuojant karpinius, lankstiniai suklijuojami tarpusavyje ir kt.).
<i>Darbiai iš plastinės medžiagos</i>		
Norėti pažinti plastinių medžiagų taikymą kasdienėje aplinkoje	2.6. Skirti plastinę medžiagą, žinoti jos savybes.	2.6. Suteikiama žinių apie plastines medžiagas: supažindinant su: plastilino, modelino ir molio savybėmis (apimtimi, spalva, plastiškumu, ...) bei naudojimo galimybėmis; su plastinės medžiagos gamyba ir ištekliais; įrankiais šioms medžiagoms pjaustyti (peilis, steka); minkant plastiliną, modeliną ir molį; dalijant plastilino, modelino ir molio gabalus į mažesnius gabalėlius (jų dydis ir forma neakcentuojami). Suteikiama žinių apie darbo vietą ir saugaus elgesio taisykles.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Pasitikėti savo gebėjimu atlikti rankų darbus iš plastinės medžiagos	2.7. Gebėti lipdyti geometrines figūras.	2.7. Lavinamas gebėjimas lipdyti geometrines figūras: paruošiant plastinę medžiagą lipdyti; tyrinėjant geometrinius kūnus; lipdant apvalių formų geometrinius kūnus: tiesiais plaštakų judesiais – ritinys; tiesiais plaštakų judesiais spaudžiant lipdinį vidinėmis arba išorinėmis delnų pusėmis ir padaužant storesnį galą į lipdymo lentelę – kūgis; sukamaisiais plaštakų judesiais laikant lipdinį delno vidury – rutulys; suplojant rutulį tarp delnų – skritulys; sukamaisiais plaštakų judesiais, spaudžiant lipdinį vidinėmis ir išorinėmis delnų pusėmis – elipsoidas. lipdant geometrinius kampuotų formų kūnus: stačiakampį gretasienį, kubą, keturkampę piramidę, trikampę piramidę ir t. t.
Norėti kurti ir konstruoti, siekti estetiškai apipavidalinti aplinką	2.8. Gebėti atlikti kūrybinius darbus iš plastinių medžiagų.	2.8. Darbelių gaminimas iš plastinių medžiagų: lipdant indus: įgaubtinis lipdymas (lėkštė, ...), juostinis lipdymas (vazonas, pieštukų indelis, ...), apskritaegis (virvelinis) lipdymas (gėlių vaza, dubenėlis, ...); atliekant konstrukcinį lipdymą: iš vienodos formos, bet skirtingo dydžio detalių (senis besmegenis, lėlė linguolėlė, ...), iš skirtingos formos detalių (žmogeliukas, katė, ...), iš apvalių ir kampuotų formų detalių (namas, kėdė, ...); lipdant mozaikinę aplikaciją ant stiklo, plastmasinių plokštelių (naudoja iliustracijas); lipdant plokščias formas, susidedančias iš atskirų dalių; lipdant reljefą: vaizdo kontūrą įrėžia į plokštumą, padengtą plastine medžiaga; lipdant iškilųjį reljefą (medaliai, žymekliai, ...).
<i>Darbiai iš gamtinės medžiagos ir buitinių atliekų</i>		
Norėti pažinti gamtinių medžiagų ir buitinių atliekų pritaikymą kasdienėje aplinkoje	2.9. Mokėti rinkti ir pasiruošti gamtinę medžiagą ir buitines atliekas.	2.9. Suteikiama žinių apie gamtines medžiagas ir buitines atliekas: supažindinant, kas yra gamtinė medžiaga ir buitinės atliekos, aiškinant jų naudojimo galimybes; renkant, atpažįstant ir rūšiuojant gamtinę medžiagą pagal formą, spalvą, paviršiaus ypatumus (išvykos į gamtą); renkant, atpažįstant ir rūšiuojant buitines atliekas; mokant tinkamai utilizuoti buitines atliekas (tvarkant mokyklos aplinką, gyvenamąsias patalpas, ...). Suteikiama žinių apie darbo vietą ir saugaus elgesio taisykles.
Mokėti atpažinti gamtoje esančias formas	2.10. Gebėti lyginti ir analizuoti gamtoje esančias formas.	2.10. Lyginamos ir analizuojamos gaminamų darbelių ir jiems naudojamų gamtinių medžiagų ir buitinių atliekų formos.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Norėti kurti ir konstruoti, siekti estetiškai apipa-vidalinti aplinką	2.11. Gebėti atlikti kūrybinius darbus iš gamtinės medžiagos ir buitinių atliekų.	2.11. Darbelių gaminimas iš gamtinių medžiagų ir buitinių atliekų: atliekant plokštuminį konstravimą: kilimėlius, mozaikas, atvirukus, paveikslėlius, aplikacijas iš nendrių, žolelių, vytelių, išdžiovintų lapų, žiedlapių, šiaudelių, sagų, plastmasinių dangtelių karoliukų ir kt.; atliekant erdvinį konstravimą, kai: plastinė medžiaga naudojama kaip jungiamoji; dirbinio detalės susmeigiamos į plastinę medžiagą; plastinė medžiaga naudojama kaip dekoratyvinė; dirbinio detalės suveriamos; dirbinio detalės surišamos; dirbinio detalės suključuojamos klįjais ar sujungiamos kitais būdais.
<i>Darbeliai iš tekstilės</i>		
Norėti pažinti tekstilės gaminių pritaikymą kasdienėje aplinkoje	2.12. Gebėti skirti tekstilės gaminius ir išmanyti jų savybes.	2.12. Suteikiama žinių apie tekstilę, siūlus ir jų savybes: supažindinant su tekstilės gaminių įvairove, jų gamybos medžiagomis; supažindinant su siūlų savybėmis (lankstumu, stiprumu, spalva, storiu, ...), skirtingų siūlų rūšių paskirtimi ir naudojimo galimybėmis; traukiant siūlą pro dėžutėje esančią skylę, kai matomas siūlo galas; ardant storų siūlų megztinį, kai jis sukarpytas kvadratais ir matomas siūlo galas; ardant vientisą storų siūlų, vidutinio storumo ir plonų siūlų megztinį, kai matomas siūlo galas; ardant retą, grubų lininį audinį, kai jis sukarpytas kvadratais, vėliau ardant retą, grubų vientisą lininį audinį; vyniojant storus siūlus ant kartoninės lentelės (lentelėje turi būti padarytos įpjovos, kad siūlas nenuslystų); varstant storus siūlus, kartone išmušus skylutes; varstant vidutinio storumo siūlus; varstant vidutinio storumo siūlus, jungiant dvi detales. Suteikiama žinių apie darbo vietą ir saugaus elgesio taisykles.
Pasitikėti savo gebėjimu atlikti rankų darbus iš tekstilės	2.13. Gebėti vyti ir pinti. 2.14. Gebėti rišti mazgus.	2.13. Lavinamas gebėjimas vyti virveles ir pinti kaseles. 2.14. Lavinamas gebėjimas rišti ir vynioti: rišant paprastą mazgą, tikrą mazgą, naudojant rėmelį; rišant batus, skareles, kaspinus; vyniojant siūlus į kamuolį; apvyniojant pagaliuką, kartono ar faneros rėmelį; apvyniojant skrituliuką su kiauryme viduje, klostant gijas vieną šalia kitos (kutas, bumbulas, suvenyrinė lėlytė, ...).

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Norėti kurti ir konstruoti, siekti estetiškai apipavidalinti aplinką.	2.15. Gebėti atlikti kūrybinius darbus iš tekstilės.	2.15. Darbelių gaminimas iš siūlų: gaminant iš vieno siūlo kamuoliuko (obuolys, kaktusas, ...), iš dviejų, trijų siūlų kamuoliukų (pelytė, žmogutis, ...); apvyniojant ruošinį siūlu bet kaip (galima apvynioti balioną, popieriaus gumulėlį, kartono rėmelį, pagaliuką, ...); aplikuojant storais siūlais.
Norėti susipažinti su nėrinių istorija ir pritaikymo galimybėmis kasdienėje aplinkoje	2.16. Gebėti skirti nėrinių rūšis.	2.16. Suteikiama žinių apie nėrimą: pasakojant apie nėrinių atsiradimo istoriją, supažindinant su nėrinių rūšimis ir paskirtimi (dekoratyviniai, aprangos, praktinės paskirties). Suteikiama žinių apie darbo priemones ir saugaus darbo taisykles.
Pasitikėti savo gebėjimu nerti vašeliu	2.17. Gebėti nerti vašeliu.	2.17. Lavinamas gebėjimas nerti vašeliu: vyniojant siūlus iš sruogų į kamuolius; tinkamai parenkant vašelį; taisyklingai laikant siūlą, vašelį ir neriamą daiktą; neriant pirmąją pynelės kilpą ir pagrindinę pynele; užbaigiant pynele; neriant stulpelį be užmetimo, stulpelį su vienu užmetimu, ...; apneriant, neriant iš centro.
Norėti kurti ir konstruoti, siekti estetiškai apipavidalinti aplinką	2.18. Gebėti išnerti lengvos struktūros darbelius.	2.18. Lavinamas gebėjimas nerti vašeliu lengvos struktūros darbelius.
3. Technologijos		
<i>Medžio apdirbimo technologijos</i>		
Norėti susipažinti su staliaus amatu. Gebėti rūpintis savo ir aplinkinių saugumu	3.1. Žinoti, kaip įrengtas medžio apdirbimo technologijų kabinetas. Turėti žinių apie staliaus amatą.	3.1. Suteikiama žinių apie medžio apdirbimo technologijų kabinetą: pasakojant apie esamą techniką, įrankius, medžiagas; supažindinant su darbo vieta ir saugaus elgesio taisyklėmis. Suteikiama žinių apie staliaus amatą vykstant į medžio apdirbimo įmonę.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Norėti pažinti medienos pritaikymo galimybes kasdienėje aplinkoje	3.2. Žinoti medienos paruošimo operacijas bei naudojimo galimybes.	3.2. Suteikiama žinių apie medieną: apžiūrint augančius medžius ir supažindinant su jų veislėmis, pagrindinėmis dalimis; renkant medžio šaknis, šakas, žievę, „skaudulius“ (ekskursijos į mišką metu); apdorojant parsineštą medžiagą (vėliau iš jos bus gaminami žaislai, suvenyrai, kaukės ir kt.); supažindinant su pjautinės medienos paruošimo operacijomis (išvykos į medžio apdirbimo įmones metu); pasakojant apie medienos naudojimo galimybes (išvykos į baldų gamybos įmonę, statybų aikštelę metu).
Norėti tinkamai naudotis darbo įrankiais ir pagalbinėmis medžiagomis	3.3. Žinoti pagrindinių stalių įrankių paskirtį. 3.4. Žinoti jungiamąsias medžiagas ir elementus. 3.5. Žinoti apdailos medžiagas.	3.3. Suteikiama žinių apie kasdienėje buityje naudojamus stalių įrankiais, jų paskirtį (peilius, pjūklus, oblius, kaltus, atsuktuvus, veržliarakčius, siaurapjūklus ir t. t.). 3.4. Suteikiama žinių apie medienos ruošinių jungimo būdus bei jungtims naudojamas medžiagas ir elementus, jų naudojimo galimybes (jungimas kliais, vinimis, medvaržčiais, varžtais, dygiais ir kt.). 3.5. Suteikiama žinių apie apdailos medžiagas (dažus, lakus, pinoteksa, šlifavimo popierių, ...), jų savybes, darbo principus ir paskirtį.
Pasitikėti savo gebėjimu dirbti staliaus darbus	3.6. Įgyti pirminių staliaus darbo įgūdžių. 3.7. Įgyti darbo įgūdžių pjaustant siaurapjūkliu.	3.6. Formuojami staliaus amato pirminiai įgūdžiai: brėžiant linijas liniuote ir kampiniu ant popieriaus, plaušo plokštės faneros, medienos ruošinio; pjaustant plaušo plokštę, fanerą, minkštos, po to kietos medienos ruošinius; obliuojant minkštos, po to kietos medienos ruošinius; kalant vinį į minkštą medieną, po to į kietą, ištraukiant vinį, ją tiesinant; grežiant skyles rankiniu grežtuvu, po to elektriniu grežtuvu; įsukant ir išsukant medvaržčius, varžtus; šlifuojant ruošinius įvairaus stambumo šlifavimo popieriumi; apvalinant kampus dildėmis ir šlifavimo popieriumi; du ruošinius jungiant tarpusavyje kliais, vinimis, medvaržčiais, varžtais; dažant ir lakuojant gaminius. 3.7. Formuojami įgūdžiai pjaustant siaurapjūkliu: perkeliant piešinį ant klijuotos faneros kopijuojant per kalnę, naudojant šablono ar lekalą; taisyklingai įstatant pjūklelį; taisyklingai pjaustant tiesias linijas, kreivas linijas, ratus, kvadratus, trikampius, daugiakampius, išorinių ir vidinių detalių kontūrus; šlifuojant išorinius ir vidinius detalių kontūrus.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	3.8. Įgyti įgūdžių dirbant degintuvu.	3.8. Formuojami įgūdžiai dirbant degintuvu: parenkant ir paruošiant išdegti tinkamą medžiagą; įkaitintu degintuvu dedant vienodo didumo taškus, brėžiant trumpas, plonas, storas linijas; išdeginant nesudėtingus paveikslėlius.
Norėti kurti ir konstruoti, siekti estetiškai apipavidalinti aplinką	3.9. Gebėti atlikti kūrybinius darbus dirbant su stalių įrankiais.	3.9. Kūrybinių ir konstrukcinių darbų gamimas iš medienos: gaminant žaislus, suvenyrus, kaukes iš anksčiau parsineštos gamtinės medžiagos; siaurapjūkliu pjaustant nesudėtingus gaminius, susidedančius iš 3–4 detalių (trikampė pieštukinė, ...); siaurapjūkliu pjaustant sudėtingesnius darbus, įjungiant ir vidinių kontūrų pjovimą; gražinant pagamintus darbelius, puošiant išdeginiais elementais.
Domėtis technikos naujovėmis	3.10. Pažinti šiuolaikinius elektrinius medienos apdirbimo įrankius. 3.11. Gebėti dirbti su elektriniais staliaus įrankiais.	3.10. Suteikiama žinių apie šiuolaikinius darbo įrankius: supažindinant su šiuolaikiniais buityje naudojamais elektriniais įrankiais, jų naudojimo galimybėmis (pjūklais, grąžtais, šlifuokliais, obliais, ...). 3.11. Formuojami įgūdžiai dirbant šiuolaikiniais buityje naudojamais elektriniais įrankiais (pjūklais, grąžtais, šlifuokliais, obliais, ...).
<i>Siuvimo technologijos</i>		
Norėti susipažinti su siuvėjo amatu. Gebėti rūpintis savo ir aplinkinių saugumu	3.12. Žinoti, kaip įrengtas siuvimo technologijų kabinetas. Turėti žinių apie siuvėjo amatą.	3.12. Suteikiama žinių apie siuvimo technologijų kabinetą: pasakojant apie jame esančią techniką, įrankius, medžiagas; supažindinant su saugaus elgesio taisyklėmis.
Norėti žinoti tekstilės gaminių pritaikymo galimybes kasdienėje aplinkoje	3.13. Turėti žinių apie tekstilės gaminius, jų savybes bei naudojimo galimybes.	3.13. Suteikiama žinių apie tekstilę: pasakojant apie tekstilės gaminių įvairovę (išvykos į drabužių parduotuvę, siuvyklą metu); supažindinant su pluoštais, jų kilmę, ir rūšimis (išvykos į audimo įmonę metu); supažindinant su audinių rūšimis, jų savybėmis (išvykos į audinių parduotuvę metu); išsiaiškinant siūlų savybes (lankstumą, stiprumą, spalvą, storį, ...), skirtingų siūlų rūšių paskirtį ir naudojimo galimybes.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Ugdyti savivertę ir pasitikėjimą savo gebėjimu mokantis siuvėjo amato	3.14. Gebėti siūti rankomis.	3.14. Formuojami siuvimo rankomis įgūdžiai: supažindinant su darbo įrankiais (adata, žirkklėmis, ...), saugaus darbo taisyklėmis; mokant atmatuoti siūlą, įverti jį į adatą su metaline kilpele ir be jos, užmegzti mazgą; laikyti siuvinį ir adatą, pradėti siūti; siuvant daigstomąją siūle popieriuje pagal nubrėžtą liniją ir išbadytas skylutes; daigstomąją siūle pagal nubrėžtą liniją ir taškeliais pažymėtas adatos smeigimo vietas popieriuje; mokant daigstyti audinyje; siuvant pagrindinius rankomis siuvenus dygsnius (mašininis, virvutės, kraštų apmėtymo, ...).
	3.15. Gebėti lyginti laidyne.	3.15. Formuojami lyginimo laidyne įgūdžiai: aiškinant, kaip turi atrodyti darbo vieta lyginant laidyne; supažindinant su saugumo technikos taisyklėmis lyginant; mokant lyginti laidyne skirtingo audinio atraižas; mokant lyginti laidyne drabužius.
Gerbti savo ir kito nuosavybę	3.16. Gebėti taisyti drabužius.	3.16. Formuojami drabužių taisymo įgūdžiai: rūšiuojant sagas pagal dydį, spalvą, skilučių kiekį, ...; derinant siūlo ir sagos spalvas prie audinio; prisiuvant sagą dygsneliu, kvadratėliu, kryželiu, ...; adant, lopant, susiuvant iširusius drabužius.
Domėtis technikos naujovėmis	3.17. Pažinti siuvimo mašinų rūšis, jų naudojimo galimybes.	3.17. Suteikiama žinių apie siuvimo mašinas: pasakojant apie jas (rankines, kojines, elektrines), jų sudedamąsias dalis; demonstruojant kai kuriuos mašininis dygsnius, jų naudojimo galimybes; supažindinant su saugaus darbo taisyklėmis siuvant siuvimo mašina.
	3.18. Gebėti siūti elektrine siuvimo mašina.	3.18. Formuojami darbo elektrine siuvimo mašina įgūdžiai: mokant paruošiamųjų siuvimo darbų (darbo vietos apruošimas, sėdėjimas siuvant, apšvietimas, ...); brėžiant ir kerpant kvadratinės bei stačiakampės iškarpas iš popieriaus; iškarpas perkeltiant ant audinio ir iškirpti; ištraukiant audinio siūlus; kerpant siuvinis pagal ištrauktus iš audinio siūlus; siuvant siuvimo mašina pagal išilginius ir skersinius audinio siūlus; susiuvant, apsiuvant, apsiulėjant, prisiuvant.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
<i>Mityba ir maisto gaminimo technologija</i>		
Norėti susipažinti su kulinaro amatu. Rūpintis savo ir aplinkinių saugumu	3.19. Žinoti, kaip įrengtas virimo kabinetas. Turėti žinių apie kulinarą specialybę.	3.19. Suteikiama žinių apie maisto gaminimo technologijų kabinetą: pasakojant apie patogiausią maistui gaminti virtuvę, demonstruojant jame esančią techniką; pasakojant apie kulinarą specialybę (išvykos į kepyklą, valgyklos ar restorano valgyklą metu); supažindinant su indais ir įrankiais maistui gaminti bei jų parinkimu; supažindinant su valymo priemonėmis ir įrankiais. supažindinant su saugaus šeiminkavimo taisyklėmis.
Suprasti, kad valgymas turi didelę reikšmę sveikatai	3.20. Turėti žinių apie maistą kaip gyvybės šaltinį. 3.21. Mokėti maisto produktų laikymo taisykles ir higienos normas. 3.22. Mokėti susitvarkyti darbo vietą. 3.23. Gebėti laikytis pagrindinių savitvarkos ir asmens higienos taisyklių.	3.20. Suteikiama žinių apie maistą ir jo reikšmę: supažindinant su maisto medžiagomis ir jų poreikiu žmogaus organizmui; pasakojant apie medžiagų ir energijos apykaitą bei energinę produktų vertę; supažindinant su maisto produktų skirstymu, jų gamybos būdais (augaliniai, gyvuliniai, mineraliniai); supažindinant su sveikos mitybos principais, mokant sudaryti valgiaraštį; supažindinant su maisto produktų kainomis, įpakavimu (mokomi išsirinkti ir pirkti produktus improvizuotoje ar tikroje parduotuvėje). 3.21. Suteikiama žinių apie saugų maisto produktų laikymą. 3.22. Formuojami tvarkymosi įgūdžiai: valant ir tvarkant įrangą, baldus, virtuvę ir pagalbines patalpas. 3.23. Gaminant maistą formuojami asmens higienos įgūdžiai.
Siekti pažinti maisto gamybos technologijas ir racionaliai naudoti maisto išteklius	3.24. Išmanyti maisto paruošimo technologijas.	3.24. Suteikiama žinių apie valgio gaminimo būdus: supažindinant su patiekalų skirstymu (šaltieji, karštieji, konservuoti, kepiniai, šalti, šilti gėrimai, ...); supažindinant su pagrindiniais terminio (šiluminio) ruošimo, maisto konservavimo būdais; demonstruojant, ką galima pagaminti iš įvairių produktų; pasakojant apie pusgaminius, jų laikymo ir saugojimo taisykles.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Ugdyti savivertę ir pasitikėjimą savo gebėjimu ruošiant maistą	3.25. Mokėti gaminti nesudėtingus patiekalus.	3.25. Formuojami nesudėtingų patiekalų gamybos įgūdžiai: gaminant terminio apdorojimo nereikalaujančius patiekalus (šaltus gėrimus, sumuštinis, daržovių salotas, ...); gaminant terminio apdorojimo reikalaujančius patiekalus (šiltus gėrimus, patiekalus iš miltų, kruopų, kiaušinių, mėsos, daržovių, pieno produktų, ...); konservuojant (džiovinti, šaldyti, rauginti, ...).
Stengtis mandagiai elgtis prie stalo	3.26. Gebėti kultūringai vaišintis ir vaišinti kitus.	3.26. Formuojama maisto vartojimo kultūra: supažindinant su elgesio taisyklėmis prie stalo; mokant servuoti stalą; mokant vaišintis gamtoje.
Vertinti priklausomybę tautinei bendruomenei ir kultūrai	3.27. Žinoti lietuviškus tradicinius patiekalus.	3.27. Suteikiama žinių apie apeigines lietuvių šventes, jų tradicijas ir tradicinius šių švenčių patiekalus.
4. Buities kultūra		
Vertinti savo namus ir priklausomybę savo šeimai	4.1. Žinoti namų ūkio reikšmę žmogaus gyvenime.	4.1. Suteikti žinių apie namų ūkį ir jo reikšmę žmogui aiškinant, kad namai – ne tik gyvenamoji vieta, bet ir drauge gyvenantys žmonės, juos supanti aplinka.
Mokėti valdyti ir protingai tenkinti savo poreikius	4.2. Žinoti, kas yra materialiniai ir dvasiniai poreikiai.	4.2. Suteikti žinių apie žmogaus poreikius: aiškinant, kad poreikiai yra fiziologiniai ir socialiniai; pasakojant apie poreikių patenkinimo priemones (gėrybes, paslaugas, ...); supažindinant, kokios yra gėrybės, kaip jos įsigyjamos; pasakojant, kokios yra paslaugų rūšys, kas jas teikia.
Išmokti racionaliai naudotis pajamomis	4.3. Žinoti, kas yra pajamos ir kas yra išlaidos.	4.3. Suteikti žinių apie žmogaus pajamas ir išlaidas: aiškinant, kas yra pajamos, kaip jas uždirbti; pasakojant, kas yra išlaidos, kaip jas mažinti, praktiškai mokant taupumo.
Norėti saugiai naudotis namų ūkio priemonėmis ir įranga	4.4. Gebėti saugiai naudotis namų apyvokos daiktais.	4.4. Formuojamos saugaus elgesio namuose taisyklės, mokant naudotis namų apyvokos daiktais, baldais, įdais, namuose esančiais elektros prietaisais.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Norėti gyventi švarioje, tvarkingoje ir estetiškoje aplinkoje	<p>4.5. Žinoti, kodėl reikia tvarkytis.</p> <p>4.6. Gebėti susitvarkyti artimiausią aplinką.</p>	<p>4.5. Suteikti žinių apie švaros ir tvarkos būtinumą: aiškinant, kodėl mūsų namuose turi būti švaru; pasakojant, kodėl reikia tvarkyti ne tik namus, bet ir laiptines gyvenamąją aplinką, stovyklavietes, ...; demonstruojant, koks turi būti gyvenamosios patalpos ir darbo vietos apšvietimas.</p> <p>4.6. Formuojami savitvarkos įgūdžiai: tvarkant namus, klasę, dirbtuves, laiptinę, gyvenamąją aplinką, stovyklavietes ir t. t.; mokant naudotis sanitarijos įrenginiais; aiškinant, kaip naudotis buitinės chemijos priemonėmis; mokant prižiūrėti namų apyvokos daiktus, baldus, plauti indus, ...; mokant pasirūpinti instaliacija (saugiai pakeisti perdegusią lempuotę); mokant atnaujinti butą, prisidedant prie buto remonto darbų.</p>
Norėti gyventi ekologiškai saugioje aplinkoje	4.7. Išsiugdyti gebėjimą gyventi taupiai ir neteršti aplinkos.	4.7. Suteikti žinių apie saugią, ekologišką aplinką: formuojant įgūdžius taupiai naudoti vandenį, elektrą, šilumą ir kt.; mokant rūšiuoti buitines ir maisto atliekas.
Neturėti žalingų įpročių	4.8. Žinoti žalingų įpročių pasekmes.	4.8. Suteikti žinių apie žalingus įpročius ir jų pasekmes.
Norėti visada atrodyti tvarkingai	<p>4.9. Žinoti, kodėl reikia laikytis asmens higienos taisyklių.</p> <p>4.10. Gebėti laikytis asmens higienos taisyklių.</p>	<p>4.9. Suteikti žinių apie asmens higienos taisykles: pasakojant, kas yra asmens higiena; aiškinant, kodėl reikia įgyti asmens savitvarkos ir higienos įgūdžių; demonstruojant kosmetikos priemonių paskirtį.</p> <p>4.10. Formuoti asmens higienos normas: mokant praustis, valyti dantis, plauti rankas, ...; mokant prižiūrėti plaukus: šukuotis, trinkti plaukus; mokant prižiūrėti kojų ir rankų nagus: išsivalyti, nusikirpti; mokant naudotis kosmetika; mokant prižiūrėti drabužius ir avalynę (skalbimas, valymas, lyginimas, taisymas, ...); mokant mergaites mėnesinių metu naudotis reikiamomis higienos priemonėmis.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Siekti saugoti sveikatą	<p>4.11. Žinoti, kur kreiptis susirgus.</p> <p>4.12. Turėti praktinių žinių, kaip saugoti sveikatą.</p>	<p>4.11. Suteikti žinių apie medicinos pagalbą: aiškinant, kas yra poliklinika, kokia jos paskirtis; aiškinant, kas yra ligoninė, kokia jos paskirtis; mokant kreiptis į šias įstaigas tik pirmojo būtinumo atveju.</p> <p>4.12. Formuoti sveikatos saugojimo įgūdžius: aiškinant, kaip reikia saugoti savo sveikatą; pasakojant, kaip elgtis pačiam susirgus; mokant padėti ligoniui.</p>

FIZINĖ VEIKLA

Bendrosios nuostatos

Fizinės veiklos rekomendacijos skirtos padėti vidutinį ir žymų protinį atsilikimą turintiems vaikams tausoti bei stiprinti jų sveikatą, formuoti motorikos įgūdžius, ugdyti gebėjimą juos taikyti įvairiomis sąlygomis, palaikyti ir žadinti mokinių norą imtis aktyvios fizinės veiklos, suteikti žinių apie asmens ir fizinės veiklos higieną, fizinių pratimų reikšmę žmogaus sveikatai, sveikos gyvensenos pagrindus, teikti korekcinę pagalbą siekiant pašalinti ar sušvelninti psichofizinio vystymosi spragas ar sutrikimus, puoselėti mokinių bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius.

Mokiniai, turintys ir fizinę negalią, kūno kultūros pamokoje dalyvauja kartu su visais. Pamokoje padedami kūno kultūros mokytojo bei klasės draugų šie mokiniai atlieka nesudėtingus, įveikiamus pratimus, lavina ne tik silpnas raumenų grupes, bet ir atlieka pratimus siekiant pagerinti pažeistas funkcijas bei išvengti kontraktūrų.

Sudarydamas teminius pamokų planus ir individualias ugdymo programas, mokytojas savo nuožiūra pasirenka rekomendacijoje pateiktas temas ir, atsižvelgdamas į mokinių gebėjimus, brendimo tempą, sveikatos būklę, jų gyvenimišką patirtį ir domėjimąsi fizine veikla, jas adaptuoja bei planuoja, kiek pamokų skirti konkrečiai pragraminės medžiagos daliai.

Programos turinį galima keisti atsižvelgiant į mokyklos tradicijas ir inventorių.

Fizinės veiklos ugdymui svarbu sudaryti emociškai saugią, jaukią, estetišką aplinką. Mokiniai turi būti ramūs ir gerai, jį neturi jausti įtampos ir baimės dėl galimos nesėkmės, blogo įvertinimo, pajuokos. Mokytojas, dirbdamas su mokiniais, turinčiais vidutinę ir žymią protinę negalią, kiek įmanoma dirba individualiai, taktiškai ir jautriai įvertina mokinių įdėtą pastangą, jų lavinimo dinamiką.

Pamoka – pagrindinė fizinio ugdymo forma mokykloje, tačiau šis procesas turi būti tęsiamas per pertraukas, po pamokų, vedant įvairias sporto šventes bei varžybas.

Tikslas

- Ugdyti sveiką, stiprų, gerai fiziškai išsivysčiusį, ištvermingą vaiką, pasitikintį savimi ir savo gebėjimais, gebantį rinktis sveiką gyvenseną ir jaučiantį poreikį stiprinti savo kūną ir dvasią.

Uždaviniai

- Išmokti pažinti savo galias, atsipalaiduoti po fizinių ir psichinių krūvių.
- Įgyti elementarų supratimą apie asmens higieną, grūdinimosi ir aktyvaus poilsio reikšmę žmogaus sveikatai.
- Susipažinti su pagrindinėmis žmogaus kūno dalimis, pagrindiniais organais ir jų veikla, išmokti tyrinėti, kaip auga ir keičiasi organizmas, kokie jo poreikiai ir kaip reikia saugoti savo ir kitų žmonių sveikatą.
- Tenkinti natūralų poreikį judėti, lavinti motoriką ir kūno laikyseną, patirti judėjimo džiaugsmą.
- Įtvirtinti saugaus elgesio nuostatą.
- Įprasti savarankiškai mankštintis.

Struktūra:

1. Pagrindinių judesių lavinimas:
bendrieji pratimai;
akrobatika;
pusiausvyros jutimo ugdymas;
kybojimai;
ritmas, šokis, muzika.
2. Atletinė veikla:
ėjimas;
bėgimas;
šuoliai;
metimai.
3. Judrieji ir sporto žaidimai.
4. Koreguojamoji kūno kultūra:
kūno laikysena;
plokščiapėdystės prevencija;
kvėpavimas.
5. Sveikatos ugdymas:
savęs pažinimas;
sveika mityba;
sveika gyvensena.
6. Fizinis aktyvumas gamtoje.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
1. Pagrindinių judesių lavinimas		
Įsiklausyti į savo kūną	1.1. Mokėti įvardinti pagrindines kūno dalis. Gebėti atlikti koordinuotus kūno judesius stovint vietoje ir judant erdvėje. Suprasti judėjimo, aktyvios fizinės veiklos, mankštinimosi reikšmę.	<p>1.1. BENDRIEJI PRATIMAI</p> <p>1.1.1. Stiprinamas mokinių gebėjimas suprasti savo kūną, t. y. pajauti kūną jutimais ir suvokti jį kalba (mokinys turi žinoti pagrindines kūno dalis: galvą, kaklą, ranką, plaštaką, pirštus, priekinę kūno dalį, užpakalinę kūno dalį, šoną, koją, pėdą, kojos pirštus).</p> <p>1.1.2. Mokiniai mokosi pratimus, lavinančius odos jutimus, kūno ir kūno dalių pavadinimų suvokimą, kūno padėčių formas (sulenкта – ištiesta, pasukta, maža – didelė, erdvi – glaudi, ilga – trumpa, plati – siaura, apvali – kampuota, tiesi – kreiva).</p> <p>1.1.3. Mokiniai mokosi įvairias erdves ir krypties sąvokas pagal sudėtingumo laipsnį: iš – į, aukšty – žemyn, po – virš, ant ko nors – kur nors – šalia ko nors, aplink, priekiu – atbulom – šonu, prieš – už, išorėje – viduje, dešinė – kairė.</p> <p>1.1.4. Mokiniai mokomi pagrindinių judėjimo būdų, kurie skirstomi į septynias grupes. Paprastoji kūno motorika:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gulėti, sėdėti, stovėti. 2. Verstis, šliaužti, ropoti, eiti, bėgti, šokinėti, strykčioti viena koja. 3. Laiptoti, kyboti, prisitraukti, remtis rankomis. 4. Suktis, verstis, siūbuoti, suptis, čiuožti, slysti, skrieti. 5. Siūbuoti, spyruokliuoti, linguoti, suptis. 6. Stumti, traukti, kelti, nešti. <p>Tikslioji motorika:</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Pagauti, mesti, ridenti, atmušti, spirti, mušti į grindis, varyti. <p>1.1.5. Plečiamas mokinio judesių skalės ir erdvės suvokimas mokant judėti įvairiose erdvėse (asmeninė erdvė, visuotinė erdvė), skirtinguose jų lygiuose (apatiniame atliekami judesiai atsigulus arba žemyn, viršutiniame – judesiai aukšty, viduriniame – judesiai aplink kūną ir kūno masių centrą), nevienodomis kryptimis ir atstumais.</p> <p>1.1.6. Mokiniai mokomi tam tikra tvarka atliekamų fizinių pratimų kompleksą (pramankštą) tinkamiausiai kūno paviršiaus ir raumenų temperatūrai pasiekti, organizmo funkcijų ir psichikos veiklai parengti. Kai mokinys išmoksta bendrosios pramankštos pratimų, galima pradėti mokyti raumenų tempimo pratimų ir specialiosios pramankštos pratimų (krepšinininkų, futbolininkų ir t. t.).</p> <p>1.1.7. Mokiniam skiepijami kūno kultūros pratybų higienos reikalavimai.</p> <p>1.1.8. Mokiniam aiškinama judėjimo gryname ore nauda.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
Džiaugtis galimybe judėti pagal muziką	1.2. Gebėti atlikti nesudėtingus akrobatikos pratimus.	<p>1.2. AKROBATIKA</p> <p>Mokiniai mokomi atlikti nesudėtingus pratimus ant gimnastikos pakloto:</p> <p>1.2.1. Gulint ant nugaros, gulint ant pilvo (pvz., supstis, rankomis laikantis už pėdų ar už kelių).</p> <p>1.2.2. Sėdint (pvz., rankos atremtos už nugaros, pakeliant dubenį koją išmoti aukštin).</p> <p>1.2.3. Klūpint (pvz., tiltelis iš klūpimos padėties).</p> <p>1.2.4. Stovint (pvz., „kregždutė“).</p> <p>1.2.5. Išmokę keletą akrobatikos pratimų, mokiniai mokomi juos sujungti į nesudėtingą kompleksą.</p> <p>1.2.6. Mokiniai mokomi atlikti specialią pramankštą prieš akrobatinius pratimus bei laikyti saugaus elgesio taisyklių.</p> <p>Pratimai atliekami nuo paprasčiausio iki sudėtingesnio, atsižvelgiant į mokinių pajėgumą. Mokiniui atliekant akrobatinius pratimus, mokytojas stovi šalia mokinio, prireikus jam padeda.</p>
	1.3. Gebėti išlaikyti pusiausvyrą, einant gimnastikos suoleliu, lipant per kliūtis, lipant gimnastikos siennele.	<p>1.3. PUSIAUSVYROS JUTIMO UGDYMAS</p> <p>1.3.1. Mokomi pusiausvyros pratimų: einant ant grindų; ropojant suoleliu pirmyn ir atgal; einant gimnastikos suoleliu pirmyn, atgal, apsisukant; su smėlio maišeliu; lėtai perbėgant suoleliu; einant apverstu gimnastikos suoleliu.</p> <p>1.3.2. Mokomi perlipti kliūtį (suoliuką, pakeltus gimnastikos lankus, barjerus ir kt.), išlaikydamas pusiausvyrą.</p> <p>1.3.3. Mokomi lipti gimnastikos siennele.</p> <p>1.3.4. Mokomi žaisti įvairius žaidimus su laipiojimo elementais (pvz., „Pašto dėžutė“).</p> <p>1.3.5. Mokomi saugiai naudotis gimnastikos inventoriumi, laikosi saugaus elgesio taisyklių.</p> <p>Mokytojas silpnesniems mokiniams padeda atlikti pratimus, juos pasaulgo, palaiko už rankos, stovi šalia mokinio, kai šis lipa gimnastikos siennele.</p>
	1.4. Gebėti išlaikyti svorį kybant ant sienelės ar skersinio.	<p>1.4. KYBOJIMAI</p> <p>1.4.1. Mokomi saugiai užlipti ant prietaiso, nulipti ir teisingai atlikti kybojimo pratimus.</p> <p>1.4.2. Atlieka įvairius žaidybinius kybojimo variantus.</p> <p>1.4.3. Laikosi saugaus elgesio taisyklių.</p> <p>Mokytojas stovi šalia mokinių, kai šie atlieka kybojimo pratimus. Silpnesniems mokiniams padeda užlipti ant gimnastikos sienelės, juos pasaulgo, kai šie atlieka kybojimo pratimus.</p>
	1.5. Gebėti reikštis kūno plastika, mimika, gestais. Gebėti atskleisti muzikos sužadintas emocijas, jausmus, vaizduotę.	<p>1.5. RITMAS, ŠOKIS, MUZIKA</p> <p>Mokomi įvairius pratimus daryti skambant muzikai, kuri skatina judėti ir sudaro garsinį foną judesiams:</p> <p>1.5.1. Ritmiškai eiti su muzika ar daina paprastu žingsneliu.</p> <p>1.5.2. Lėtai bėgti, ryžtingai ir ramiai eiti.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
		<p>1.5.3. Lengvai trepsėti ir eiti pasistiebus be muzikos ir pagal atitinkamą muziką.</p> <p>1.5.4. Aiškų muzikos akcentą perteikti beldimu, trepsėjimu, plojimu.</p> <p>1.5.5. Atlikti elementarius šokio judesius plojant delnais, pritupiant, judant ratu susikabinus rankomis.</p> <p>1.5.6. Šokti trumpus ir nesudėtingus šokius: suktis po vieną ir porose.</p> <p>1.5.7. Inscenizuoti judesiais trumpas ir gerai žinomas daineles.</p> <p>1.5.8. Atlikti tautinių šokių elementus.</p> <p>1.5.9. Mokyti nesudėtingų tautinių šokių.</p> <p>1.5.10. Žaidimai-rateliai: „Du gaideliai“, „Jurgelis“, „Aguonėlė“, „Tupi tupi kelmas“, „Siūlai siūlai“, „Grybs, grybs, baravyks“, „Žilvitis“, „Skrido uodas“ ir kt.</p>
2. Atletinė veikla		
Grūdinti ir stiprinti organizmą	<p>2.1. Gebėti eiti, išlaikant taisyklingą kūno laikyseną ir judesių techniką.</p> <p>2.2. Gebėti bėgti išlaikant taisyklingą kūno laikyseną ir judesių techniką.</p> <p>2.3. Gebėti atlikti įvairius šuoliukus, įveikiant horizontalias ir vertikalias kliūtis.</p>	<p>2.1. ĖJIMAS</p> <p>2.1.1. Eiti lygiu vienodu žingsniu tiese ir ratu.</p> <p>2.1.2. Eiti vienas paskui kitą, išlaikant intervalą.</p> <p>2.1.3. Eiti taisyklingai statant pėdą ir atsispiriant.</p> <p>2.1.4. Eiti pasistiebus.</p> <p>2.1.5. Eiti nedidelėmis grupėmis, būriu.</p> <p>2.1.6. Eiti poromis ratu, susikibus rankomis.</p> <p>2.1.7. Eiti atbulomis (mokytojui palaikant už rankos).</p> <p>2.1.8. Eiti akcentuojant kryžminę rankų ir kojų koordinaciją.</p> <p>2.1.9. Eiti įvairiomis kryptimis ir įvairiu tempu, trumpais ir ilgais žingsniais, derinant kvėpavimą su ėjimo tempu.</p> <p>Silpnesni mokiniai mokomi taisyklingai kvėpuoti ir eiti lėtu tempu, stipresni mokiniai mokomi sportinio ėjimo pagrindų (taisyklingai statyti pėdas, mosuoti rankas, judinti klubus).</p> <p>2.2. BĖGIMAS</p> <p>Mokiniai mokomi bėgti lėtu ir vidutiniu tempu, grupėje, tiese ir per posūkį, įveikiant nesudėtingas kliūtis, bėgti iš aukšto ir iš žemo starto, lenktyniaujant.</p> <p>Silpnesni mokiniai mokomi bėgti lėtu tempu, bėgimą derinant su ėjimu, stipresni mokomi įveikti nedidelį atstumą lenktyniaujant, iš aukšto arba net iš žemo starto.</p> <p>2.3. ŠUOLIAI</p> <p>2.3.1. Šuoliukai vietoje abiem ir viena koja.</p> <p>2.3.2. Šuoliukai abiem kojomis judant pirmyn.</p> <p>2.3.3. Šuoliukai nuo paaukštinto.</p> <p>2.3.4. Šuoliukai per neaukštas kliūtis.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
	2.4. Gebėti atlikti įvairius pratimus su kamuoliais.	<p>2.3.5. Šuoliukai iš vietos į tolį.</p> <p>2.3.6. Šuolis į tolį iš trumpo įsibėgėjimo.</p> <p>2.3.7. Šuoliukai iš vietos į aukštį.</p> <p>2.3.8. Šuoliukai į aukštį iš trumpo įsibėgėjimo.</p> <p>Šuoliukai mokiniams parenkami pagal jų fizinį pajėgumą. Silpnesnieji atlieka paprastus šuoliukus abiem kojomis. Stipresnieji mokosi šokinėti viena koja, atlikti šuolį į tolį įsibėgėjus 3–5 žingsnius, pašokti į aukštį atsispyrus viena koja ir kt.</p> <p>2.4. METIMAI</p> <p>Mokomi kamuoliuko metimo, kimšto kamuolio ar rutulio stūmimo pagrindinių technikos elementų:</p> <p>2.4.1. Mesti kruopų maišelį aukštyn dviem rankomis ir pagauti.</p> <p>2.4.2. Mesti kruopų maišelį tolyn viena ir abiem rankomis.</p> <p>2.4.3. Mesti kruopų maišelį į taikinį.</p> <p>2.4.4. Mesti kamuoliuką į tolį, į horizontalų ir vertikalų taikinį.</p> <p>2.4.5. Mesti kamuoliuką iš įvairių padėčių.</p> <p>2.4.6. Mesti kamuoliuką iš vietos, įsibėgėjus 3–5 žingsnius.</p> <p>2.4.7. Kimšto kamuolio mėtymas iš įvairių padėčių (stovimos, klūpimos, sėdimos, gulimos) nuo krūtinės, per galvą, nuo peties, pasilenkus pro kojas.</p> <p>2.4.8. Kimšti kamuolio metimai abiem, dešine bei kaire rankomis.</p> <p>2.4.9. Kimšto kamuolio stūmimas iš vietos ir žengiant žingsnį.</p> <p>2.4.10. Rutulio stūmimas iš vietos, su šoksnium, su apsisukimu.</p> <p>Mokiniai mokomi metimo veiksmų nuo pačių paprasčiausių iki sudėtingesnių veiksmų, atsižvelgiant į jų pajėgumą.</p> <p>Mokomi saugaus elgesio taisyklių atletinės veiklos metu (bėgimo, šuolių į tolį ar aukštį, kamuoliuko metimo ar kimšto kamuolio stūmimo metu).</p>
3. Judrieji ir sporto žaidimai		
Tikėti savo jėgomis siekiant tikslo	3.1. Gebėti žaisti nesudėtingus judriuosius ir sporto žaidimus, kūrybiškai naudoti turimus įgūdžius ir fizinius gebėjimus, turiningai praleisti laisvalaikį, laikytis žaidimo taisyklių.	<p>3.1. JUDRIEJI ŽAIDIMAI</p> <p>Mokiniai mokomi žaisti judriuosius žaidimus, kurie skirstomi į:</p> <p>3.1.1. Žaidimus, ugdančius orientaciją erdvėje ir laike (pvz., „Aplenk“, „Sargyba“, „Raudoni ir balti“).</p> <p>3.1.2. Žaidimus, ugdančius greitį ir vikrumą (pvz., „Lenktynės su kliūtimis“, „Gaudytojai“, „Tinklas“, „Trečias bėga“).</p> <p>3.1.3. Žaidimus, ugdančius šoklumą (pvz., „Kas peršoks aukščiau“, „Varlytės“, „Šoka kiškis, šoka lapė...“).</p> <p>3.1.4. Žaidimus, ugdančius judesių tikslumą (pvz., „Kamuolys tunelyje“, „Kamuolių lenktynės“, „Gaudyk kamuolį“).</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
		<p>3.1.5. Žaidimus, lavinančius pusiausvyrą (pvz., „Gandras“, „Skulptūros“, „Aukštyn, žemyn“, „Išstumk iš rato“).</p> <p>3.1.6. Žaidimus, lavinančius laipiojimo ir ropojimo igūdžius (pvz., „Vištų lentynėlės“, „Paukščiai skrenda“, „Per lanką“, „Alpinistai“).</p> <p>Žaidimai žaidžiami porose, grupėse, visiems kartu. Žaidžiant judriuosius žaidimus naudojamas įvairus sportinis inventorių: paklotai, gimnastikos suoliukai, įvairūs kamuoliai, lankai, parašiutas, kėgliai ir kt.</p> <p>3.2. ESTAFETĖS</p> <p>Mokinių fizinės galimybės ir žaidimų patirtis didėja pamažu, todėl ir estafečių užduotys sunkinamos tolydžio:</p> <p>3.2.1. Perduoti įvairius daiktus (kamuolį, lanką, gimnastikos lazda, estafetinę lazdelę ir kt.) stovint vietoje eilėje, voroje, ratuku.</p> <p>3.2.2. Atlikti užduotį iki žymos ir laisvai grįžti atgal (nunešti kamuolį, šuoliuoti viena koja, ridenti kamuolį ir pan.).</p> <p>3.2.3. Vieną užduotį atlikti iki žymos, kitą – grįžtant (varyti kamuolį iki žymos, grįžti atgal šuoliuojant pritūpus).</p> <p>3.2.4. Nubėgti iki žymos, atlikti užduotį ir grįžti laisvai atgal (nubėgus kamuoliu perdėti iš vieno lanko į kitą).</p> <p>3.2.5. Nubėgti iki žymos ir grįžti atgal įveikiant įvairias kliūtis.</p> <p>3.2.6. Nubėgti iki žymos nešant kelis daiktus ar ridenant kelis kamuolius ir grįžti laisvai.</p> <p>3.2.7. Įveikti keletą kliūčių iš eilės bėgant iki žymos ir laisvai grįžti atgal.</p> <p>3.2.8. Įveikti keletą kliūčių iki žymos ir tokiu pat būdu grįžti atgal.</p> <p>3.2.9. Įveikti kelias kliūtis iki žymos susikibus po du, tris.</p> <p>Estafečių metu galima bėgti, šuoliuoti, lipti, perlipti, lįsti, pernešti įvairius daiktus, varytis, ridenti, mėtyti kamuolius.</p> <p>Judriųjų žaidimų ir estafečių metu mokiniai mokomi saugaus elgesio taisyklių bėgant, atliekant užduotis, naudojantis sportiniu ir netradiciniu inventorių.</p> <p>3.3. SPORTO ŽAIDIMAI</p> <p>Mokiniai mokomi žaisti krepšinį, futbolą, salės riedulį, kvadrata, tinklinį pagal supaprastintas žaidimo taisykles bei išmokus kūno valdymo, kamuolio varymo, perdavimo, smūgiavimo veiksmus.</p> <p>Jaunesnieji mokiniai mokomi žaisti mažąjį krepšinį, mažąjį futbolą, salės riedulį be vartininko.</p> <p>Mokiniai mokomi atlikti nesudėtingus badmintono, stalo teniso veiksmus.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
		<p>Žaisdami mokiniai mokomi laikytis žaidimo taisyklių, savo veiksmus derinti su komandos draugų veiksmis. Žaidime dalyvauja visi klasės mokiniai ir atlieka veiksmus pagal savo fizines galimybes. Atleisti nuo fizinės veiklos mokiniai mokomi teisėjauti ir padėti mokytojui.</p> <p>Mokiniai mokomi laikytis saugaus elgesio taisyklių.</p> <p>Išmoktus judriuosius ir sporto žaidimus įtraukti į sporto šventes, klasių varžybas, laisvalaikį po pamokų.</p>
4. Koreguojamoji fizinė veikla		
Stiprinti savo kūną	<p>4.1. Gebėti atlikti specialiuosius ir koreguojančius taisyklingą kūno laikyseną fizinius pratimus.</p> <p>4.2. Gebėti atlikti plokščiapėdystės prevencijos pratimus.</p> <p>4.3. Gebėti taisyklingai kvėpuoti einant ir bėgant. Mokėti pagrindinius kvėpavimo būdus.</p>	<p>4.1. KŪNO LAIKYSENA Mokiniai mokomi atlikti specialiuosius kūno laikysenos pratimus gulint ant pakloto, stovint prie sienos, laikant svorį ant galvos, einant linija, suoleliu, šliaužiant suoleliu, lipant gimnastikos sienele keičiant judėjimo tempą, kryptį ritmą. Daugiausia dėmesio skiriama nugaros ir kaklo raumenims lavinti.</p> <p>4.2. PLOKŠČIAPĖDYSTĖS PREVENCIJA Mokiniai mokomi daryti plokščiapėdystės prevencijos pratimus (pvz., pirštų galais ridenti pieštuką, lazda, paimti nosinaitę ir kt.). Pėdos stiprinimo pratimus atlikti ant įvairaus pagrindo (grindų, smėlio, žolės, akmenuoto paviršiaus ir kt.), basomis ar su kojinaiteimis.</p> <p>4.3. KVĖPAVIMAS Mokiniai mokomi taisyklingai kvėpuoti einant ir bėgant, mankštinantis. Mokomi derinti iškvėpimą su įkvėpimu, atlikti dinامينius kvėpavimo pratimus (pvz., lenkdamas liemenį į priekį iškvepia, atsitiesdamas – įkvepia), tinkamai kvėpuoti keičiant pratimų atlikimo tempą.</p>
5. Sveikatos ugdymas		
Gyventi sveikai	<p>5.1. Gebėti paaiškinti, kodėl jo kūnas keičiasi ne tik jam augant, bet ir sportuojant.</p> <p>5.2. Gebėti paaiškinti sveikos mitybos reikšmę.</p> <p>5.3. Gebėti pasirinkti sveiką gyvenimo būdą.</p>	<p>5.1. SAVEŠ PAŽINIMAS Mokytojas aiškina, kaip keičiasi mokinio organizmas jam bręstant, kokiai medicininei fizinio pajėgumo grupei mokiniys priskiriamas ir kodėl, kokius fiziniu krūvius gali atlikti, o kokių ne ir kodėl, kaip reaguoja mokinio organizmas į fizinį krūvį, kaip pasikeičia mokinio kūnas jam aktyviai sportuojant.</p> <p>5.2. SVEIKA MITYBA Mokytojas aiškina maisto medžiagų vertingąsias savybes, kokia jų svarba mankštinantis, aiškina dietų naudą ir kenksmingą poveikį paaugliui, kokią žalą organizmui sukelia persivalgymas, kaip turi maitintis sportuojantis mokiniys.</p> <p>5.3. SVEIKA GYVENSENA Mokiniai mokomi fiziškai aktyviai ir prasmingai leisti laisvalaikį, suprasti alkoholio, rūkymo ir kitų narkotinių medžiagų vartojimo žalą, jų nevertoti, gerbti save ir kitus, kurti saugią aplinką, saugiai elgtis sportuojant ir rungtyniaujant.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Žinios ir gebėjimai	
6. Fizinis aktyvumas gamtoje		
Laisvalaikį leisti aktyviai sportuojant	6.1. Gebėti individualiai ir grupėje žaisti įvairius sporto ir judriuosius žaidimus gamtoje įvairiu metų laiku.	<p>6.1. Mokiniai mokomi atlikti įvairias užduotis gamtoje, turiningai ir aktyviai leisti laisvalaikį:</p> <p>6.1.1. Bėgti įvairaus reljefo vietovėje, įveikiant gamtines kliūtis.</p> <p>6.1.2. Atlikti pramankštą ant pievelės, prie medžio.</p> <p>6.1.3. Žaisti gaudynių, slėpynių tarp medžių.</p> <p>6.1.4. Įveikti kalną arba nuokalnę.</p> <p>6.1.5. Mėtyti į tolį kaštonus, kankorėžius, giles.</p> <p>6.1.6. Peršokti nedidelį griovį ar balutę.</p> <p>6.1.7. Žaisti su kamuoliu, „skraidančia lėkšte“, badmintono raketėmis ir t. t.</p> <p>6.1.8. Mokomi važinėti dviračiu, riedučiais, riedlente.</p> <p>6.2. Žiemą leistis nuo kalniuko. rogutėmis, čiuožti trumpomis slidėmis, statyti sniego pilį, senį besmegenį.</p> <p>Rudenį, žiemą, pavasarį ir vasarą gamtoje rengti sporto šventes, kuriose mokiniai galėtų išmokti naujų žaidimų ir pritaikytų savo laisvalaikiui.</p> <p>Mokiniai mokomi saugaus elgesio taisyklių žaidžiant lauke.</p>

1. Ambrukaitis J. Lietuvių kalbos mokymas pagalbinės mokyklos II–IV klaseje. Kaunas: Šviesa. 1991.
2. Ambrukaitis J. Lietuvių kalbos specialioji didaktika. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. 2000.
3. Ambrukaitis J. Vaikų, turinčių mokymosi sunkumų, gimtosios kalbos ugdymas I klaseje. Šiauliai: Lucilijus. 2000.
4. Andersonas B. Raumenų tempimas. Vilnius: Avicena. 2002.
5. Balčytis B., Martinėnienė R., Štitiienė O. Skaičių šalis. Matematikos vadovėlis I klasei. Pritaikytas specialiųjų poreikių mokiniams. Pirmoji knyga. Kaunas: Šviesa. 2008.
6. Balčytis B., Martinėnienė R., Štitiienė O. Skaičių šalis. Matematikos vadovėlis I klasei. Pritaikytas specialiųjų poreikių mokiniams. Antroji knyga. Kaunas: Šviesa. 2008.
7. Balčytis B., Martinėnienė R., Štitiienė O. Skaičių šalis. Matematikos vadovėlis II klasei. Pritaikytas specialiųjų poreikių mokiniams. Pirmoji knyga. Kaunas: Šviesa. 2006.
8. Balčytis B., Martinėnienė R., Štitiienė O. Skaičių šalis. Matematikos vadovėlis II klasei. Pritaikytas specialiųjų poreikių mokiniams. Antroji knyga. Kaunas: Šviesa. 2006.
9. Balčytis B., Martinėnienė R., Štitiienė O. Skaičių šalis. Matematikos vadovėlis III klasei. Pritaikytas specialiųjų poreikių mokiniams. Pirmoji knyga. Kaunas: Šviesa. 2007.
10. Balčytis B., Martinėnienė R., Štitiienė O. Skaičių šalis. Matematikos vadovėlis III klasei. Pritaikytas specialiųjų poreikių mokiniams. Antroji knyga. Kaunas: Šviesa. 2007.
11. Balčytis B., Martinėnienė R., Štitiienė O., Vaičiulienė A. Skaičių šalis. Matematikos vadovėlis I klasei. Pritaikytas specialiųjų poreikių mokiniams. Pirmoji knyga. Kaunas: Šviesa. 2005.
12. Balčytis B., Martinėnienė R., Štitiienė O., Vaičiulienė A. Skaičių šalis. Matematikos vadovėlis I klasei. Antroji knyga. Kaunas: Šviesa. 2005.
13. Brazauskaitė A. Vaikų dailės terapinis aspektas. Vilnius: Gimtasis žodis. 2004.
14. Brūzga R. Spalvų muzika. Alternatyvaus adaptuoto muzikinio rašto pradžiamokslis. I priedas. Vilnius: Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“. 2005.
15. Brūzga R. Spalvų muzika. Alternatyvaus adaptuoto muzikinio rašto pradžiamokslis. I priedas. Vilnius: Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“. 2006.
16. Campbell D. Mocarto muzikos poveikis: sužadinantis muzikos galią kūnui gydyti, protui stiprinti ir kūrybinei dvasiai išlaisvinti. Kaunas: Vilties Oazė. 2005.
17. Campbell D. Mocarto muzikos poveikis vaikams: muzikos įtaka vaiko mąstymui, sveikatai ir kūrybai. Kaunas: Kalendorius. 2005.
18. Catlow N. Paišius iš piešinių. Vilnius: Mūsų knyga. 2008.
19. Denikytė S., Pečiulienė O. Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių kalbos sutrikimų, orientavimosi erdvėje ugdymas. II dalis. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. 1999.
20. Dobrovalskienė R. Ei, vaikuti, duok rankelę, eikime į dailės šalį! Šiauliai: Lucilijus. 2008.
21. E. I. Kiphardo skalė individualiam vaiko vertinimui „Sensorinio ir psichinio vystymosi schema“. 1999.
22. Giedrienė R. Pažink pasaulį. Vadovėlis I klasei. Pirmoji knyga. Kaunas: Šviesa. 2006.
23. Giedrienė R. Pažink pasaulį. Vadovėlis I klasei. Antroji knyga. Kaunas: Šviesa. 2006.
24. Giedrienė R. Pažink pasaulį. Vadovėlis II klasei. Pirmoji knyga. Kaunas: Šviesa. 2006.
25. Giedrienė R. Pažink pasaulį. Vadovėlis II klasei. Antroji knyga. Kaunas: Šviesa. 2006.
26. Giedrienė R. Pažink pasaulį. Pratybų sąsiuvinis I klasei. Kaunas: Šviesa. 2003.
27. Goldman J., Goldman A. Garso tantra. Kaunas: Fajisarus, 2006.
28. Gonikman E. Gydomieji Dao garsai. Vilnius: Asveja. 2001.

29. Grabauskienė A., Morkytė J. Dailė ir darbeliai. Vadovėlis I–IV klasei. Kaunas: Šviesa. 2002.
30. Iliustruota vaikų enciklopedija. Vilnius: Margi raštai. 2000.
31. Ivaškienė V. Fizinių ypatybių lavinimas per kūno kultūros pamokas. Kaunas: LKKA. 2002.
32. Ivoškuvienė R., Mamonienė Z., Pečiulienė O., Suveizdienė V. Ikimokyklinio amžiaus vaikų žymiai ir vidutiniškai neišsivysčiusios kalbos ugdymas. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. 1997.
33. Jonynienė V. Aš ir pasaulis. Vadovėlis I klasei. Pritaikytas specialiųjų poreikių mokiniams. Kaunas: Šviesa. 2004.
34. Jonynienė V. Pasaulis ir aš. Vadovėlis II klasei. Pritaikytas specialiųjų poreikių mokiniams. Pirmoji knyga. Kaunas: Šviesa. 2005.
35. Jonynienė V. Mūsų pasaulis. III klasės mokytojo knyga. Kaunas: Šviesa. 1994.
36. Jonynienė V. Vienas pasaulis. Kas? Kaip? Kodėl? Vadovėlis IV klasei. Pritaikytas specialiųjų poreikių mokiniams. Pirmoji knyga. Kaunas: Šviesa. 2007.
37. Jonynienė V. Vienas pasaulis. Kas? Kaip? Kodėl? Vadovėlis IV klasei. Pritaikytas specialiųjų poreikių mokiniams. Antroji knyga. Kaunas: Šviesa. 2007.
38. Jonynienė V., Motiejūnienė E. Pasaulis ir aš. II klasės mokytojo knyga. Kaunas: Šviesa. 1999.
39. Jonynienė V., Motiejūnienė E., Penkauskienė D. Aš ir pasaulis. I klasės mokytojo knyga. Kaunas: Šviesa. 1992.
40. Kineziterapija su Gymnic kamuoliais: metodinės rekomendacijos / Aušūrienė R., Petrikonis K. Vilniaus universitetinės ligoninės „Santariškių klinikos“ Fizinės medicinos ir reabilitacijos centras. Vilnius: Knygiai. 2000.
41. Kiseliovas A., Kiseliova D. Matematikos pasaulyje. I klasės mokytojo knyga. Vilnius: Alma littera. 1999.
42. Kiseliovas A., Kiseliova D., Kuzavinienė D., Minkuvienė E. Matematikos pasaulyje. II klasės mokytojo knyga. Vilnius: Alma littera. 2005.
43. Kiseliovas A., Kiseliova D., Kuzavinienė D., Minkuvienė E. Matematikos pasaulyje. III klasės mokytojo knyga. Vilnius: Alma littera. 2005.
44. Kohl F. Koliažas ir popierius. Vilnius: Kronta. 2007.
45. Kristensen O. S. Kūno kultūra pradinėse klasėse. Kaunas: LKKA. 1999.
46. Mačiukaitė A. Pažink pasaulį. Pratybų sąsiuvinis I klasei. Kaunas: Šviesa. 2003.
47. Mačiukaitė A. Pažink pasaulį. Pratybų sąsiuvinis II klasei. Kaunas: Šviesa. 2005.
48. Makarskaitė – Petkevičienė R., Varnagirienė V. Raktas, atrakinantis visas Pasaulio pažinimo karalystės duris. I klasės mokytojo knyga. Kaunas: Šviesa. 2006.
49. Makarskaitė–Petkevičienė R., Varnagirienė V. Raktas, atrakinantis visas Pasaulio pažinimo karalystės duris. II klasės mokytojo knyga. Kaunas: Šviesa. 2007.
50. Meninis neįgaliųjų ugdymas. Metodikos ir terapijos aspektai / sudaryt. A. Piličiauskas. Vilnius: Kronta. 2005.
51. Miruškina I., Dubova A. Kaip būti saugiam. Pratybų sąsiuvinis pradinukams. Vilnius: Presvika. 2006.
52. Molis S., Rimkevičienė B. Gamtos pažinimas. Vadovėlis III klasei. Kaunas: Šviesa. 1992.
53. Neišplėtos kalbos ugdymas /Autorių kolektyvas. Kaunas: Šviesa. 2001.
54. Pagalbinė priemonė pasaulio pažinimo pamokoms. Mokomoji medžiaga. Prieiga per internetą: <www.mokinukai.lt>.
55. Perminienė R., Urbonienė D. Noriu aiškiai kalbėti. I dalis. Šiauliai: Lucilijus. 2005.
56. Perminienė R., Urbonienė D. Noriu aiškiai kalbėti. II dalis. Šiauliai: Lucilijus. 2006.
57. Portage ankstyvojo ugdymo programa. Mokyklų pedagoginės tarnybos centras. 1995.
58. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos. 2008. Prieiga per internetą: <http://www.pedagogika.lt>.
59. Pradinio ugdymo bendroji programa. Dailė. ŠMM leidinys. 2009.
60. Pradinio ugdymo bendroji programa. Matematika. ŠMM leidinys. 2009.
61. Pradinio ugdymo bendroji programa. pažintinė veikla. ŠMM leidinys. 2009.

62. Pradinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos specialiųjų ugdymo (-si) poreikių mokinių kalbiniam, matematiniam ir socialiniam bei gamtamoksliniam ugdymui. Projektas. 2008. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt>>.
63. Prieiga per internetą: <<http://kinderart.com/special>>.
64. Prieiga per internetą: <<http://kinderart.com/drawing>>.
65. Prieiga per internetą: <<http://kinderart.com/printmaking>>.
66. Prieiga per internetą: <<http://kinderart.com/sculpture>>.
67. Prieiga per internetą: <[www.cec.sped.org/AM/Template-Art Activities for Children with Disabilities](http://www.cec.sped.org/AM/Template-Art_Activities_for_Children_with_Disabilities)>. December 2003.
68. Pugačienė N. Spalvų muzika. Alternatyvaus adaptuoto muzikinio rašto pradžiamokslis. II priedas. Vilnius: Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“. 2007.
69. Sirtautas V. V., Sirtautienė D. Bitė Ritė. Pedagogų knyga. Vilnius: Alma littera. 1999.
70. Skurvydas A., Stonkus S., Volbekienė V. Kūno kultūra. Geras ir gražus žmogus. Kaunas: LKKA. 2006.
71. Specialiosios mokyklos programos. Vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo vaikų ugdymas I–IV klasei. Vilnius: Leidybos centras. 1996.
72. Specialiosios mokyklos programos. Vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo vaikų ugdymas V–X klasei. Vilnius: Leidybos centras. 1998.
73. Specialiųjų poreikių vaikai / sudaryt. J. Ambrukaitis. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. 1998.
74. Stepanova J. Aš mokausi tarti. Vilnius: Homo liber. 2006.
75. Šimkūnienė J., Brūzga R. Trijų lygių muzikinio ugdymo programa. Vilnius: Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“. 2009.
76. Štitiilienė O. Matematika. Vadovėlis I klasei. Kaunas: Šviesa. 1997.
77. Štitiilienė O. Matematika. Vadovėlis II klasei. Kaunas: Šviesa. 2000.
78. Štitiilienė O. Matematika. Vadovėlis III klasei. Kaunas: Šviesa. 2001.
79. Štitiilienė O. Matematika. Vadovėlis IV klasei. Kaunas: Šviesa. 2001.
80. Štitiilienė O. Specialiųjų poreikių mokinių matematikos mokymas I–IV klasė. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. 2003.
81. Štitiilienė O., Gedrikiene M. Lavinamųjų klasių mokinių matematinis ugdymas. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. 2001.
82. Tamulienė V. Ornamentas ir dekoratyviniai darbai. Šiauliai: Lucilijus. 2006.
83. Vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo vaikų ir jaunuolių mokymo gairės / sudaryt. V. Gevorgianienė. Vilnius: Leidybos centras. 1994.
84. Vilūnienė A., Volbekienė V. Kūno kultūros pamoka. Kaunas: LKKA. 2003.
85. Baresen J. Colour music notation. CMNF. 1996.
86. Dolinar K., Bosr C., Holm E. Learning through Play: Curriculum and Activities for the Inclusive Classroom.
87. Fred P. Orellove and Dick Sobsey Educating Children with Multiple Disabilities. Baltimore London Sydney. 2000.
88. Lisa Rappaport Morris, MS Linda Schulz, MS Champaign. Creative Play Activities for children With Disabilities. Illinois. 1989.
89. SenseAbilities, Understanding Sensory Integration, Maryann Colby Trott, M. A. with Marci K. Laurel, M. A., CCC-SLP, Susan L. Windeck, M.S., OTR/L.
90. The Carolina Curriculum for handicapped Infants and Infants At Risk by Nansy Johnson-Martin, Kenneth G. Jens, and Susan M. Attermeier. Baltimore London.
91. Wagner R. Max Gemeinsam. Werbung GmbH. 2003.
92. Слепнева А., Слепнев Д. Руки в музыке искупай: Мелодии здоровья. Москва: Фаир-Пресс. 2000.

**PRADINIO IR PAGRINDINIO UGDYMO BENDRŲJŲ PROGRAMŲ PRITAIKYMO REKOMENDACIJOS
specialiųjų poreikių mokinių, turinčių vidutinį, žymų ir labai žymų intelekto sutrikimą, ugdymui**

Redaktorė *Rita Malikėnienė*

Dizainerė-maketuotoja *Rasa Steponavičiūtė*

2009-08-20. Tiražas 1000 egz.

Išleido ir spausdino UAB „Sapnų sala“, S. Moniuškos g. 21, LT-08121 Vilnius

